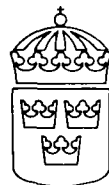

Riksdagens protokoll

1985/86:49

Protokoll
1985/86:49

11 december 1985

Debatter m. m.

Onsdagen den 11 december

Kompletteringsval till fullmäktige i riksgäldskontoret	3
Beställningsbemyndiganden till det militära försvaret	4
Betygen i lärarutbildningen m. m.	11
Prisregleringslagen	26
Tulltillägg	36
Schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, m. m.	43
Skatteflykt	48
Bestämmelserna om skyddsanordningar på tak	63
Fukt- och mögelskador i småhus	64
Försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning	70
Lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande	77
Brott mot borgenärer	82
Turkiets representanter i Europarådet	87

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 11 december

Val av en suppleant för fullmäktig i riksgäldskontoret	3
<i>Försvarsutskottets betänkande</i>	
1985/86:4 Beställningsbemyndiganden till det militära försvaret	3
<i>Utbildningsutskottets betänkande</i>	
1985/86:5 Den statliga personalpolitiken	4
<i>Finansutskottets betänkande</i>	
1985/86:2 Förslängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen	4
<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
1985/86:8 Tulltillägg	4

Prot.	1985/86:9 Schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst,	4
1985/86	m. m.	4
49	1985/86:11 Fortsatt giltighet av lagen mot skatteflykt	4
	<i>Finansutskottets betänkanden</i>	
	1985/86:1 Överföring av tillverkning och utgivning av mynt till Sveriges riksbank	62
	1985/86:3 Riksdagens revisorers verksamhet	62
	<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
	1985/86:10 Ändring i lagen om punktskatter och prisregleringsav- gifter	62
	1985/86:18 Allmänt ombud inom folkbokföringen	62
	<i>Kulturutskottets betänkanden</i>	
	1985/86:9 Tilläggsbudget I	63
	1985/86:10 Avgifter för granskning av filmer och videogram m. m.	63
	<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkande</i>	
	1985/86:8 Upphävande av fyra lagar på det statliga arbetsgivarom- rådet	63
	<i>Bostadsutskottets betänkanden</i>	
	1985/86:4 Översyn av länsstyrelseinstruktionen m. m.	63
	1985/86:5 Ändring i byggnadsstadgan – skyddsanordningar på tak	63
	1985/86:6 Fukt- och mögelskador i småhus	64
	1985/86:7 Ändring i ledningsrättslagen och anläggningslagen	69
	1985/86:3 Försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning ...	69
	1985/86:8 Ändring i lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.	69
	<i>Justitieutskottets betänkande</i>	
	1985/86:12 Brott mot borgenärer	82
	<i>Utrikesutskottets betänkande</i>	
	1985/86:13 Verksamheten inom Europarådet m. m.	82

1985/86:49

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

Onsdagen den 11 december

Kl. 09.00

*Kompletteringsval till
fullmäktige i riksgälds-
kontoret*

1 § Kompletteringsval till fullmäktige i riksgäldskontoret

Anf. 1 TALMANNEN:

Som ny suppleant för fullmäktig i riksgäldskontoret efter Ingemar Konradsson har socialdemokratiska riksdagsgruppen anmält Egon Jacobsson.

Talmannen förklarade vald till

suppleant för fullmäktig i riksgäldskontoret

Egon Jacobsson (s)

2 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

3 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1985/86:70 till konstitutionsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1985/86:240–249 till utbildningsutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:12

Justitieukskottets betänkande 1985/86:8

Utrikesutskottets betänkande 1985/86:14

Socialutskottets betänkande 1985/86:6

Trafikutskottets betänkande 1985/86:6

6 § Föredrogs

försvarsutskottets betänkande

1985/86:4 om beställningsbemyndiganden till det militära försvaret (prop.

1985/86:25 delvis).

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

utbildningsutskottets betänkande
1985/86:5 om den statliga personalpolitiken (prop. 1984/85:219 delvis).

*Beställnings-
bemyndiganden till det
militära försvaret*

finansutskottets betänkande
1985/86:2 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen
(1956:236) (prop. 1985/86:21),

skatteutskottets betänkanden
1985/86:8 om tulltillägg (prop. 1985/86:41),
1985/86:9 om schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, m. m.
(prop. 1985/86:45) och
1985/86:11 om fortsatt giltighet av lagen mot skatteflykt (prop. 1985/86:49).

Beträffande försvarsutskottets betänkande 4 biföll kammaren talmannens
förslag att ärendet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 2 TALMANNEN:

Försvarsutskottets betänkande 4, utbildningsutskottets betänkande 5,
finansutskottets betänkande 2 samt skatteutskottets betänkanden 8, 9 och 11
kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett
sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså försvarsutskottets betänkande 4 om beställningsbemyn-
diganden till det militära försvaret.

Beställningsbemyndiganden till det militära försvaret

Anf. 3 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Vi befinner oss som bekant inne på mitten av det fjärde året i
en femårig planeringsperiod. Man kunde kanske räkna med att de försvars-
politiska frågorna i stort sett skulle vara avgjorda. Så är naturligtvis fallet i allt
väsentligt. Men den kompletteringsproposition som vi nu har att behandla
och den proposition som lades fram i våras har bägge visat att det fortfarande
finns inte så få och ganska väsentliga punkter där fullständig enighet inte
råder.

Det förekom, som de ledamöter som särskilt har följt detta ärende är
medvetna om, inte så små motsättningar i våras. Det gällde framför allt
tolkningen av fyrpartiuppgörelsen, där det i praktiken visade sig att
användningen av åtskilliga hundra miljoner kunde bedömas på olika sätt. I
den nu föreliggande kompletteringspropositionen finns det icke oväsentliga
meningsmotsättningar på ett par punkter. Det må kanske synas som varande
teknikaliteter eller av relativt liten aktuell betydelse, men de är av betydelse
trots allt vad gäller den mera långsiktiga inriktningen av försvarets utform-
ning. Det gäller de kompletterande beställningsbemyndiganden som nu är
aktuella på grund av de beslut som fattades i våras. Det gäller vidare den s. k.
överplaneringens roll och fyrpartiuppgörelsens tolkning beträffande oför-
ändrad köpkraft.

Från litet olika utgångspunkter har de tre oppositionspartierna, moderata

samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet, kommit fram till en gemensam reservation. Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den reservationen. Den gäller punkterna 1 och 3 i utskottets hemställan, medan vi på de grunder som är redovisade godtar punkten 2.

Helt kortfattat skall jag ange hur vi som inte har anslutit oss till propositionen har sett på dessa problem. Läget när det gäller beställningsbemyndigandena är att riksdagen i våras fattade beslut om att godkänna endast hälften av vad som rätteligen borde falla på detta budgetår, 1985/86. Det nu aktuella beloppet rör sig om ungefär 3 miljarder. Det är fråga om en icke oväsentlig minskning i förhållande till överbefälhavarens äskanden. Det kan naturligtvis vara en poäng när det gäller utskottsmajoritetens ståndpunkt att ÖB nu finner att han av planeringsskäl och annat inte kan medhinna mer än vad som i stort sett finns med i propositionen vad gäller beställningsbemyndiganden. Det innebär alltså en nedgång med ungefär 300 miljoner.

Bakgrunden är helt enkelt, enligt vår mening, att man rätteligen borde ha fattat detta beslut redan i våras. Då hade de militära myndigheterna haft rimligt utrymme tidsmässigt och i övrigt att genomföra en sådan planering så att det totala beställningsbemyndigande som de militära myndigheterna önskar hade kunnat fyllas ut.

Vi vill från oppositionens sida uttrycka den fasta förhoppningen och förvisningen att ytterligare sådana här uppskov och uppdelningar inte skall ske, utan att man redan vid ett budgetårs ingång skall känna till hur omfattande de totala beställningsbemyndigandena kan beräknas bli.

Den andra punkten som jag skulle vilja understryka särskilt även i detta sammanhang är innebörden av fyrpartiuppgörelsen. Man kan säga att det väsentliga inslaget i många hänseenden i denna uppgörelse var utfästelsen om oförändrad köpkraft. Vi kan nu konstatera att det råder osäkerhet om hur utskottsmajoriteten och regeringen egentligen tolkar detta. Det talas inte mycket om oförändrad köpkraft, men det talas desto mer om nominellt oförändrad ram. Vi vill för vår del klart utsäga att riktpunkten för det kommande budgetåret, 1986/87, som är det sista i femårscykeln och som omfattas av fyrpartiuppgörelsen, skall vara oförändrad köpkraft.

Herr talman! Jag har avsiktligt varit förhållandevis kortfattad. Det blir ett par korta deklamationer även från folkpartiet och centerpartiet. Vi kommer med säkerhet tillbaka till dessa frågor nästa år, och då rör det sig naturligtvis i första hand om budgetpropositionen. Överläggningarna om nästa försvarsbeslut kastar för övrigt redan nu sin skugga över oss.

Avslutningsvis vill jag säga att det ingalunda kan sägas vara någon sorts självändamål som har dikterat vår markering på denna punkt. Såväl när det gäller oförändrad köpkraft som när det gäller den allmänna inriktningen av försvaret är den reservation som har fogats till betänkandet ett uttryck för att vi inte är beredda att acceptera den svala inställning som kommer till synes från regeringens sida i kompletteringspropositionen.

Anf. 4 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Vi i folkpartiet har vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att 1982 års försvarsbeslut fullföljs i enlighet med den fyrpartiöverenskommelse som träffades 1984.

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Beställnings-
bemyndiganden till det
militära försvaret*

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Beställnings-
bemyndiganden till det
militära försvaret*

Vissa avsteg har gjorts genom regeringens handlande. Den begränsning av försvarets priskompensation som drevs igenom 1984 var ett sådant avsteg. Beslut om att tills vidare frysa vissa medel inom försvarsgrenarnas materiel- och byggnadsanslag kan bli ett nytt avsteg, om inte medlen inom en nära framtid får användas för de ändamål som de är avsedda för.

Vi har från folkpartiet genom en fråga här i riksdagen påtalat detta och noterade med tillfredsställelse att försvarsministern i svaret aviserade att ändring skulle ske.

Vi vill nu med anledning av uttalanden och förslag i såväl budgetpropositionen som i den nu aktuella propositionen 1985/86:25 återigen framhålla vikten av att fyrpartiöverenskommelsen hålls. Vi pekar särskilt på den del av överenskommelsen som rör planeringen enligt principen om oförändrad köpkraft. Vi yrkar därför att riksdagen ger regeringen till känna vad vi anför om fullföljande av 1982 års försvarsbeslut.

I proposition 1985/86:25 har regeringen föreslagit en begränsning av försvarets bemyndiganden. Frågor om försvarets beställningsbemyndiganden hänger samman med att försvarsmateriel tar lång tid att utveckla. Beställningar behöver göras flera år innan materielen levereras. Riksdagen ger därför bemyndiganden till regeringen och myndigheter att beställa materiel. Denna skall sedan betalas med anslag som riksdagen beslutar om under ett antal kommande år.

Folkpartiet konstaterade i sin försvarspolitiska motion föregående år att det är rimligt att riksdagen får reell handlingsfrihet vid de tillfällen vi fattar försvarsbeslut, nämligen vart femte år. Det får inte finnas alltför stora bindningar in i följande försvarsbeslutsperiod.

I våra fanns sådana farhågor inför 1987 års försvarsbeslut. Beställningsbemyndigandena kunde bli så stora att riksdagen var mer eller mindre uppbounden i förväg inför det femåriga försvarsbeslutet. Folkpartiet stödde därför regeringens förslag att hålla inne en del av de bemyndiganden för innevarande budgetår som överbefälhavaren då begärde. Det är viktigt att betona att handlingsfrihet inte bara gäller hur stora försvarsramar som riksdagen skall kunna fastställa. Det måste också finnas en betydande handlingsfrihet och möjlighet att fördela resurserna inom varje ram på ett sätt som 1987 uppfattas som rationellt. När nu regeringen i sin tilläggsproposition redovisar nya överväganden, som visar att det finns en tillräcklig handlingsfrihet inför 1987 års försvarsbeslut, har vi i motion 1985/86:155 föreslagit att överbefälhavaren tilldelas de begärda bemyndigandena.

Vi har sedan under utskottsbehandlingen fått rimliga försäkringar om att de avsedda beställningarna kan läggas ut även vid den mindre reducering av bemyndigandena som föreslås i tilläggspropositionen. Inget av de större objekt som är aktuella för beställning äventyras.

Vi har mot den bakgrunden funnit det möjligt att godta de angivna beloppen. Vi förutsätter dock att regeringen återkommer till riksdagen senare under budgetåret om det uppstår problem.

Eftersom utskottsmajoriteten inte tillmötesgått detta krav, har vi i en trepartireservation ställt detta yrkande.

Vi i folkpartiet har under den gångna tiden ägnat stort intresse åt att diskutera och belysa Sveriges säkerhetspolitiska situation. De krav som ställs

inför nästa försvarsbeslut har noga övervägts.

Folkpartiet ställer sig bakom bedömningarna i rapporten från 1984 års försvarskommitté. Man betonar där riskerna för att Sverige tidigt kan dras in i en konflikt. Utvecklingen i det nordeuropeiska och nordatlantiska området under senare år har ökat påfrestningarna och riskerna för vårt land.

Det är nödvändigt att Sveriges säkerhetspolitik utformas så att den fungerar väl också i detta mer utsatta läge. Det är mot denna bakgrund man får se folkpartiets deklarerade uppfattning – genom ett anförande av Bengt Westerberg för en tid sedan – att planeringsinriktningen inför 1987 års försvarsbeslut bör utgå från den övre av de tre ekonomiska nivåer som funnits i regeringens hittillsvarande planeringsdirektiv till de militära myndigheterna. Samtidigt måste försvarets omfattande rationaliserings- och besparingsprogram fullföljas. Det gäller alltså att få ut största möjliga försvarseffekt ur de pengar som anslås.

Vi har kunnat konstatera flera allvarliga kvalitativa brister i försvarsorganisationen gällande förband i alla försvarsgrenarna. Våra soldater måste veta att de har bra vapen och ett gott skydd samt att det finns tillräckliga sjukvårdsresurser. De kvalitetsförbättringar som ter sig ofrånkomliga för att ge större trovärdighet åt svenskt försvar kan enligt folkpartiets mening inte förverkligas om medeltillsdelningen till försvaret bara fortsätter på nuvarande nivå. Vi ser detta som ett fullföljande av 1982 års försvarsbeslut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i försvarsutskottets betänkande.

Anf. 5 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Det som Kerstin Ekman var inne på om den övergripande synen på säkerhetspolitiken kan det vara viktigt att säga några ord om. Jag tycker att den situation som har rått sedan försvarskommittén lade fram sitt säkerhetspolitiska betänkande visar att intresset för det nordeuropeiska området har ökat, att intresset för Östersjön har ökat och ger känningar för det svenska totalförsvaret samt att det svenska samhällets sårbarhet starkt försämrat vår förmåga att ha beredskap när det gäller de civila delarna i det militära försvaret.

När det gäller den nivå som folkpartiet vill att medelstillsdelningen skall ligga på har vi sagt att det finns anledning att fundera vidare innan vi är beredda att fatta beslut om några nivåer. Försvarskommittén avser att lägga fram sitt betänkande omkring den 1 december 1986. Det är alltså ett helt år kvar dit, och vi tycker att det nu är något tidigt att ta ställning.

I fråga om beställningsbemyndigandena finns det skäl att erinra om att företeelsen överplanering har en viss historisk bakgrund. Det prisreglerings-system som gällde tidigare innebar att man i slutet av perioden kanske fick pengar över. Då var det viktigt att man hade materiel på lager som man kunde beställa av. Nu har vi i och för sig ett nytt prisregleringssystem, men det finns tydligen inget prisregleringssystem som fungerar, oavsett hur många professorer som tillfrågas. Det är därför angeläget att man har en viss beredskap.

Från centerns sida tycker vi inte att det innebär något hot mot försvarsbeslutet om riksdagen bifaller reservationen. Man kan ha en sådan ordning som vi reserverar angår.

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Beställnings-
bemyndiganden till det
militära försvaret*

Vi centerpartister har avstått från att motionera. Skälet till detta är att riksdagen så sent som i våras diskuterade denna fråga. Då fanns det en reservation från centerpartiet och moderaterna, medan socialdemokraterna och folkpartiet hade en annan syn. Nu är situationen delvis förändrad, eftersom också folkpartiet stöder reservationen.

Det finns en sak som här borde poängteras. Det gäller riksdagsbehandlingen av försvarets materielprojekt. Jag efterlyser faktiskt mer och bättre information från departement och myndigheter om större materielprojekt. Vi i riksdagen skall inte bara diskutera flygplansbeslut och därefter ingenting alls. Det vore bra om vi mer ingående diskuterade också en del materielprojekt.

Det är viktigt att de partier som behandlar dessa frågor gör klart för sig huruvida det aktuella beslutet strider mot fyrpartiöverenskommelsen. Från centerns sida anser vi att det inte gör det. Å andra sidan fanns det ingenting i fyrpartiöverenskommelsen som gav utrymme för att vidta den åtgärd som regeringen nu har föreslagit.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen i försvarsutskottets betänkande nr 4.

Anf. 6 OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! I betänkande nr 4 från försvarsutskottet behandlas frågan om det militära försvarets beställningsbemyndiganden. Jag vill på en gång yrka bifall till hemställan i det föreliggande betänkandet.

Som kammarens ledamöter säkert minns hade vi inte minst förra hösten en mycket besvärlig situation när det gällde statens finanser. Försvarsministern menade då att det var nödvändigt att försvaret visade viss återhållsamhet med nya materielbeställningar i förhållande till den överplanering som överbefälhavaren hade gjort. Efter en del turer blev riksdagens beslut att man under våren skulle lägga ut bara hälften av materielbeställningarna. Under hösten skulle sedan regeringen återkomma till riksdagen för att vi skulle fatta beslut om att lägga ut resterande beställningar. Det är närmast detta förslag som vi i dag behandlar.

Man kan utan överdrift säga att det förslag som regeringen nu lägger fram helt och hållet bygger på det försvarsbeslut som togs 1982 och den fyrpartiuppgörelse om det militära försvaret som träffades våren 1984. Jag har inte hört att någon av oppositionens företrädare här har försökt ifrågasätta detta. Varenda krona av de pengar som man i denna uppgörelse var överens om faller alltså ut. Det vi diskuterar här är hur mycket överbefälhavaren skall behöva planera för utöver de givna ramarna.

I våras hade vi nöjet att ha med oss folkpartiet när det gällde detta. Då ansåg folkpartiet det vara viktigt med en handlingsfrihet. En sådan bedömdes vara till stor glädje för den sittande försvarskommittén, som skall presentera sina överväganden om ett år. Man undrar vad det är som egentligen har hänt inom folkpartiet sedan i våras. Kan folkpartiet ha påverkats av valvinsten, har man behov av att profilera sig eller vad är det som gör att det nu under hösten, efter valet, faktiskt är folkpartiet som ställer de högsta kraven? Folkpartiets representant Kerstin Ekman talar ju t. o. m. om vilken ram man bör inrikta sig på, innan försvarskommittén gjort sina ställningstaganden.

Jag tycker nog att den linje som herr Björk i Gävle företräder, nämligen att det är skäl att vänta med att bestämma den ekonomiska ramen för nästa femårsperiod, är mera verklighetsförankrad. Om vi i alla partier redan i dag skulle gå ut och säga att vi vill ha plus 400 miljoner, att vi vill ha minus 400 miljoner eller att vi vill följa överbefälhavarens ram, då vore hela det seriösa arbete som nedläggs i försvarskommittén av intet värde.

Vi har för vår del sagt att det är självklart att varenda del av den nya försvarsöverenskommelsen skall bygga på realism. Vi vet hur det läge är som vi befinner oss i, och i det säkerhetspolitiska betänkandet är alla partier eniga i sin bedömning av den situation vi lever i. Det är självklart att denna, kopplad till det civila samhällets resurser, kommer att bilda underlaget för de ekonomiska ramar som överbefälhavaren har att arbeta med i framtiden.

Herr talman! Eftersom ingen av de föregående talarna gick djupare in på själva tekniken när det gäller att fastställa vad som är beställningsbemyndigande kontra vad som är reella pengar skall inte heller jag försöka redogöra för den. Det skulle kräva bra mycket längre taletid än de fem minuter jag har till mitt förfogande. Låt mig bara än en gång upprepa att de bemyndiganden som vi nu talar om ligger helt inom ramen både för överenskommelsen 1984 mellan de fyra partierna och för det beslut som fattades 1982.

Därmed, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande 4.

Anf. 7 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Försvarsutskottets vice ordförande crinrade kortfattat om de tidigare diskussionerna om beställningsbemyndiganden, och jag tycker att man bör komplettera bilden så till vida att man återger vad herr Göransson sade här i kammaren i maj 1985, då frågan senast diskuterades. Uttalet är av viss betydelse. Herr Göransson försvarade då uppskovet med ja-signal till ytterligare ungefär hälften av de totala beställningsbemyndigandena och sade:

”Om det längre fram i år skulle visa sig att överbefälhavarens planering är riktig, har ju ÖB bara att lägga ut de beställningar han planerat. Ingen skada har alltså skett, möjligen med undantag att förändringen har inneburit ett visst administrativt merarbete.”

Vi menar nog att det har skett en skada. Det avspeglas ju nu i att ÖB inte har haft möjlighet att tidsmässigt klara av att ge underlag för beställningsbemyndiganden inom ramen för sina totala äskanden. Mot den bakgrunden beklagar jag att vi inte nådde enighet kring de bägge förutsättningar som angavs från vårt håll, nämligen att det skulle finnas möjlighet att komma tillbaka under året och att det i det sammanhanget naturligtvis skulle vara vägledande att beställningarna gjordes på grundval av vad som slagits fast i försvarsöverenskommelsen.

Jag delar den uppfattning som vice ordföranden i försvarsutskottet framförde, att det kan synas väl tidigt och överflödigt att nu diskutera olika nivåer. Jag tror inte att det gynnar sakfrågan att folkpartiet nu har gått ut med ett slags bud. Det får nog mest karakteriseras som en svaghet för det massmediala.

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Beställnings-
bemyndiganden till det
militära försvaret*

Anf. 8 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är rimligt, Olle Göransson, att man bedömer en fråga varje år efter de förutsättningar som finns. Det är det vi har gjort; det är inte något annat som avspeglar sig i våra ställningstaganden.

Förra budgetåret var det helt klart att man inte skulle få handlingsfrihet, om man gick emot regeringens yrkande, och det var därför vi ställde upp på era förslag. I år däremot har försvarsministern sagt i sin proposition att det finns tillfredsställande grad av handlingsfrihet inför 1987 års försvarsbeslut. Man konstaterar också att överbefälhavaren i den nya programplanen minskat kostnaderna med ca 700 milj. kr. genom senareläggningar och ambitionsminskningar. Men det underliga är att försvarsministern sedan inte fullföljer detta utan ändå vill hålla inne med bemyndigandena. Det verkar som om man inte tror på vad man själv säger. Vi har ansett att i det läge där det finns handlingsfrihet skall man låta ÖB göra de beställningar som han anser vara viktiga. Det är alltså fråga om två olika utgångslägen. Sedan har vi under utskottbehandlingen fått garantier för att det inte kommer att ställa till några bekymmer för överbefälhavaren, och därför har de tre partierna ansett att just detta kan man gå med på. Men när vi inte får garantier för att regeringen skall komma tillbaka till riksdagen, om det uppstår bekymmer, måste vi reservera oss.

Jag tycker att det vore bra om Olle Göransson tittade på varje fråga för varje år och bedömde efter det sakförhållande som då gäller.

Anf. 9 OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Det citat som herr ordföranden Lennart Blom gjorde av vad jag sade om detta i våras stämmer helt – det skall jag erkänna. Det är självklart att det blir ett administrativt merarbete när vi skall bereda en fråga två gånger. Jag tror emellertid att detta dubbelarbete, om vi får kalla det så, också har lett till att överbefälhavaren under hösten har kunnat gå ut och säga att han har ett sådant grepp över sin planering att han inte nu längre behöver de 285 milj. kr. till sitt förfogande som vi nu tar bort. Då menar jag att vi trots allt har kommit litet närmare det förhållande som vi vill ha, nämligen en god redovisning av vilka pengar som erfordras i den löpande verksamheten.

Gunnar Björk i Gävle tog här tidigare i sitt anförande upp behovet av att vi i riksdagen får en bättre information om vad det är för större materielplaneringar som ställs upp. Det är självklart att även en sådan bearbetning och redovisning för kammaren blir bättre om man gör den två gånger än enbart en.

Ja, Kerstin Ekman, det är väl inte mycket mer att tillägga än att bara konstatera att den handlingsfrihet ni eftersträvade i våras anser ni inte längre vara behövlig. För vår del vill vi ha kvar handlingsfriheten till försvarskommittén och till 1987 års försvarsbeslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 11.)

Anf. 10 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera utbildningsutskottets betänkande 5 om den statliga personalpolitiken.

Anf. 11 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets föreliggande betänkande nr 5 handlar om meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt-lönereglerade området. Det som särskilt tas upp är betygen i lärarutbildningen. Betänkandet knyter alltså nära an till det arbetsmarknadsutskottbetänkande om den statliga personalpolitiken som avhandlades i går.

Den viktigaste frågan är den som gäller begreppen förtjänst och skicklighet, där propositionen framhäver skicklighetens betydelse. Om detta råder väl i princip inte några större meningsskiljaktigheter, även om jag gärna i och för sig skulle ha velat knyta an till den diskussion som fördes i går. Jag vill särskilt peka på det som Anders Högmark sade, bl. a. hans betoning av att forskarutbildningens meritvärde bättre bör komma till sin rätt inom den statliga förvaltningen. Det bör bli klarare var forskarutbildning krävs och var den inte krävs.

Men den stora tvistefrågan gäller självfallet – och det tar sig uttryck i det här betänkandet – betygen inom lärarutbildningen. Om det nu är på det viset att man vill framhäva skicklighetens roll i förhållande till förtjänsten – vilket propositionen vill göra – borde naturligtvis konsekvensen vara att man fick ännu bättre urvalsinstrument vad gäller skickligheten vid bedömningen av lärare än man har i dagsläget. Med andra ord: Man skulle vänta sig en ännu mer nyanserad betygsskala. Men, herr talman, något sådant förslag föreligger ingalunda. I stället får vi här bevittna en av de mest fantastiska logiska kullerbyttor som man över huvud taget kan skåda. En majoritet i utskottet vill, i likhet med regeringen, ta bort den nuvarande graderingen av betygen. Man vill ta bort Väl godkänt och i stället bara ha betygen Godkänt eller Underkänt. Helt fromt hoppas utskottet på att, som det heter, kravet på godkänt sätts så högt att en god kvalitet garanteras.

Barnatro, skulle man vilja utbrista i det sammanhanget. Om man tar bort den enda morot som finns, har man inga som helst garantier för kvalitet i fortsättningen. Å andra sidan kanske det bara är en logisk följd av det som så ofta har getts uttryck för från i synnerhet socialdemokratins sida, nämligen att kvalitet och kompetens är någonting som intet skall betyda i framtiden. I stället sätts flummigheten i högsätet.

Kanske det är det allmänna kunskapsföraktet som vi ännu en gång får se gå igen. Man är så fången i detta att betyg och kvalitet är någonting som till varje pris skall bort, att man helt och hållet blundar för den opinion som tycks var samstämmig inom det svenska folket, nämligen att det självfallet skall finnas möjligheter att bedöma och belöna prestationer av olika slag. Senast kom detta till uttryck, herr talman, i en Sifo-undersökning, som visade att anhängarna av betyg i vår grundskola har ökat till 80 %.

Uppenbarligen är det bara våra vänner i folkpartiet och vi i moderata samlingspartiet som är beredda att slå vakt om kunskapskravet, om kvalitetskravet i utbildningen. Skälen för graderade betyg på den ämnesteoritiska delen inom lärarutbildningen är så självklara att det nästan är genant att ta upp dem. För det första borde det vara givet för alla att en bra lärare är en lärare som har goda kunskaper i sitt ämne. Om läraren i fråga saknar

*Betygen i lärarut-
bildningen m. m.*

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Betygen i lärarut-
bildningen m. m.*

ämneskunskaper hjälper det inte vilken förnämlig pedagogisk utbildning i världen som vederbörande har fått. Detta är så självklart att vi borde kunna vara överens om det. I så fall borde naturligtvis också konsekvensen bli den, att inte bara betyget Väl godkänd behålls utan också, som jag nämnde tidigare, betygsskalan görs än mer graderad. Den som anstränger sig skall ha någonting för det.

För det andra är vi alla överens om, att när skickligheten nu skall premieras behövs det urvalsinstrument. Inte minst gäller detta för nyutexaminerade lärare – ca 4 000 om året. På vilka grunder skall de tävla med sina kolleger när de söker de tjänster som kanske inte finns nu men som förhoppningsvis finns i en framtid? Alla kommer att ha ett enda enhetsbetyg – de är godkända. De som är underkända göra sig icke besvär. Hur skall de tillsättas? Skall det ske genom lottnings, som har blivit en så populär urvalsmetod i socialdemokratins Sverige?

Nej, herr talman, betygen är självfallet ett måste, om man skall kunna få till stånd någon form av urval. Också när det gäller lärarskickligheten är det alldeles uppenbart att man mycket väl kan sätta betyg, nämligen om man ser till att det inte bara är en utan flera metodiklektorer som är med vid betygsättningen, som framhålls i den moderata reservationen. Då kan det godtycke som det annars finns risk för elimineras.

Det finns ytterligare en punkt i detta betänkande som jag vill kommentera, och det gäller referenstagning. Det är bra att man tar referenser på sökande – även om jag inte förstår hur man skall ta referenser på nyutexaminerade, som bara har sin teoretiska examen att falla tillbaka på. En sak måste man vara på det klara med, och det är att det vid en sådan här referenstagning är nödvändigt att man får en ordentlig dokumentation, annars är risken stor för mygel av olika slag och godtycke, och det är inte acceptabelt.

Vi reserverar oss heller aldrig någonsin acceptera att det bakvägen införs särskilda villkor för en viss tjänst. Om det är meningen skall vi bjuda till kamp. Syftet kanske är att framtvinga en viss pedagogisk syn. Det har uttryckts farhågor för att man på detta sätt bakvägen vill införa blockundervisning i den svenska skolan.

Över huvud taget, herr talman, är de synpunkter som har kommit fram från majoritetens sida när det gäller lärarutbildningen och urvalskriterierna inte särskilt väl genomtänkta. Eller också, herr talman, – vilket i så fall är värre – är de väl genomtänkta, och då kommer det att bli en fortsatt strid om kvalitet och kompetens i den svenska skolan, särskilt vad gäller utbildningen av de lärare som skall ha hand om våra ungdomar.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 12 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I proposition 1984/85:219 om den statliga personalpolitiken anges två viktiga utgångspunkter för utvecklingen. Den ena är strävan att decentralisera och bättre anpassa personalpolitiken i olika statliga verksamheter till de miljöer där personalen verkar. Den andra är att personalpolitiken, som det uttrycks, tydligare än tidigare bör vara ett instrument i förnyelsen av den offentliga sektorn.

För att uppnå det senare målet redovisar regeringen nya ställningstaganden till bl. a. bedömningsgrunderna vid tjänstetillsättning. Dessa ställningstaganden skall innebära t. ex. att tjänstetillsättning skall ske på grundval av främst skicklighet för arbetsuppgifterna i tjänsten. Meritvärdet av förtjänsten, dvs. antalet tjänsteår, skall få en generell minskad betydelse.

Så långt är vi med i folkpartiet. Det märkliga är sedan att man när det gäller tillsättning av lärartjänster avskaffar den bedömningsgrund som skulle ge en fingervisning om personens skicklighet, i det här fallet de graderade betygen i lärarutbildningens ämnesteori. Den här åtgärden motverkar ju allt det man ville uppnå genom att lägga större vikt vid bedömningsgrunden skicklighet.

Nu sätts betyg i lärarutbildningens ämnesteoretiska delar med uttrycken Underkänd, Godkänd, Väl godkänd. Nu vill man ta bort betyget Väl godkänd.

Vi anser att alla tre betygen skall finnas kvar. Dessa betyg ifrågasätts heller inte när det gäller t. ex. utbildning av blivande civilingenjörer. Vi anser att man bör premiera att en blivande lärare skaffar sig djupa kunskaper i sina ämnen – inte tvärtom, vilket nu sker med propositionens förslag. Förutsättningarna att bli en bra lärare är större om man behärskar sina ämnen väl.

Förslaget att införa betyget Godkänd i de ämnen som ingår i ett lärarbetyg innebär att man för en nyutexaminerad saknar den urvalsgrund, nämligen möjlighet att väga den enes skicklighet mot den andres, som man ju ville uppnå med propositionen. Ett enhetsbetyg för alla, Godkänd, ger ingen som helst vägledning i en urvalssituation då andra grunder för bedömning saknas. En sådan situation uppstår när två eller flera nyutexaminerade lärare söker samma tjänst. Ingen har några tjänsteår att åberopa, och alla har betyget Godkänd. Hur menar då majoriteten att urvalsgrunden skicklighet skall kunna beaktas? Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan. Jag skall ge ett exempel:

Två lärare har samma utbildning i samhällskunskap och psykologi. Den ene läraren har Väl godkänd i alla sina ämnesbetyg, dvs. sex stycken, och den andre har inget sådant betyg. Med den nuvarande meritvärderingen skulle den förste, den med betyget Väl godkänd, få nio meritpoäng fler än den senare. Det motsvarar fyra och ett halvt års lärartjänstgöring. Med regeringens förslag kommer de här två lärarna att stå med samma meritvärdering, och man kan alltså inte säga vem som är den skickligare av dem när de söker samma tjänst.

I propositionen framhålls också att referenstagning skall begränsas till att avse sökande som har de högsta poängmässiga meriterna. Ett sådant förslag får ju till följd att yngre och skickliga lärare över huvud taget inte kommer i fråga när det gäller referenstagning. Vi anser att det är fel.

Som sammanfattning kan man kort säga att propositionens förslag fullständigt går emot den förändring regeringen önskar åstadkomma, nämligen att ge skickligheten företräde framför tjänstetiden.

När det gäller ett framtida system för tillsättning av lärartjänster vill vi dessutom anföra följande. Liksom hittills bör man ta hänsyn till meriter som inte kunnat värderas poängmässigt. Sådana meriter är t. ex. fortsatta studier, vetenskapligt eller pedagogiskt författarskap, insatser inom folkbildningsarbetet eller verksamhet som ungdomsledare.

Vi tycker också att det är angeläget att framhålla att i de fall där man lägger referensuppgifter till grund för beslut om tjänstetillsättning skall man klart kunna dokumentera det material man har använt för sin bedömning. Vi får ju inte riskera att godtycklighet smyger sig in bara för att man skall kunna använda en referens till grund för beslut.

När det gäller särskilda villkor för en viss tjänst vill vi slå fast att sådana villkor inte får användas för att tvinga fram en viss pedagogisk utveckling, t. ex. en ökad blockundervisning. Lärarens pedagogiska frihet inom läroplanens ram måste respekteras.

Vi anser vidare att betyg bör ges också i lärarskicklighet. Förutsatt att lärarkandidaten bedöms av flera av varandra oberoende metodiklektorer bör en bedömning kunna ske med minst tre grader.

Både UHÄ och skolöverstyrelsen är för närvarande sysselsatta med olika utredningar som gäller ny lärarutbildning. Vi menar att det i det arbetet är viktigt att också ta med frågan om forskarutbildningens meritvärde vid tillsättning av annan lärartjänst än den för vilken man kräver doktors-examen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1.

Innan jag slutar vill jag dock upprepa min fråga till socialdemokraternas företrädare: Hur tänker ni göra för att lägga större vikt vid en sökandes skicklighet, när ni nu tar bort förutsättningarna för att bedöma den?

Anf. 13 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! När det gäller huvudfrågan i detta ärende, de graderade betygen i ämneskunskaper för lärare, vill jag helt instämma i vad de två föregående talarna har sagt.

Vår reservation 2 är i allt utom i det sista stycket identisk med reservation 1, som har avgivits av moderater och folkpartister i utskottet. De icke-socialistiska oppositionspartierna har alltså en gemensam syn på frågan om de graderade betygen i ämneskunskaper.

Jag vill särskilt framhålla detta, eftersom jag märkte att moderaternas värderade talesman i denna tidiga morgontimme hade glömt bort att också centern slår vakt om ämneskunskaperna och därför vill behålla betygen.

Som Birger Hagård och Ylva Annerstedt har framhållit är det märkligt att man i samma betänkande säger att nu skall vi fästa större avseende vid skicklighet vid lärartillsättning och sedan tar bort en av förutsättningarna för att kunna bedöma skickligheten, nämligen betygen i ämneskunskaper. Vi anser att stor vikt måste läggas vid att lärarna har goda kunskaper i sina ämnen. Att nu ta bort de graderade betygen skulle vara en vink om att man nedprioriterar ämneskunskaperna, de skulle få mindre tyngd vid lärartillsättningen än i dag. Det vore en väldigt olycklig utveckling. Detta med graderade betyg är dessutom normalt inom de flesta högskoleutbildningar, vilket också har framhållits tidigare. Det finns ingen speciell anledning att göra undantag för lärarna.

En annan fråga som också har kommenterats av de föregående talarna är möjligheten att ställa särskilda villkor när det gäller lärartjänster. Vi har också den uppfattningen att det är viktigt att slå fast att detta med särskilda villkor inte får innebära att skolmyndigheterna censurerar lärarnas pedago-

giska uppfattning. Det skall inte vara skolstyrelsen som styr lärarnas pedagogiska uppfattning. Detta är naturligtvis relevant t. ex. när det gäller debatten om blockundervisning eller inte. Läraren har ett ansvar för sitt sätt att arbeta pedagogiskt. Och det skall vara läroplanen som anger ramarna för det pedagogiska arbetet, inte tillsättningsproceduren i skolstyrelsen i den enskilda kommunen.

Detta hindrar naturligtvis inte att man kan tänka sig att olika skolor får olika pedagogiska profiler. Men det måste ske genom ett samspel mellan de lärare som finns på skolan, och inte genom att skolstyrelsen styr lärartillsättningen i en viss bestämd riktning.

Detta är också ett område där det råder samstämmighet i uppfattningarna mellan de icke-socialistiska partierna.

Det stycke där det råder delade uppfattningar inom den icke-socialistiska oppositionen gäller frågan om betyg i lärarskicklighet. Vi avvisar inte från centerns sida tanken att man skulle återinföra betygen i lärarskicklighet. Men vi tycker nog att man borde utreda frågan litet närmare först. Det är ju trots allt så, att detta med lärarskicklighet är ganska svårt att mäta på ett objektivt sätt. Jag tror att erfarenheterna av den betygsättning som man hade tidigare när det gäller lärarskicklighet visade att det inte alls var givet att de som fick höga betyg, som fick Väl godkänd i lärarskicklighet, sedan verkligen visade sig vara duktigare lärare än andra. Samstämmigheten mellan betygen och lärarprestationen var alltså inte den man skulle önska för att kunna anse dessa betyg vara en rättvis mätare.

Innan man tar ställning till om man skall återinföra betyget i lärarskicklighet borde man utvärdera erfarenheterna av det nuvarande systemet, som ju infördes på förslag av det moderata statsrådet Britt Mogård, då man alltså avskaffade graderade betyg i lärarskicklighet. Man borde också fundera på om det är möjligt att få ett system för betygsättning som verkligen blir relevant, som verkligen mäter lärarskickligheten på ett pålitligt sätt.

Vi tycker att detta skall utredas tillsammans med andra frågor som rör lärarutbildningen. I likhet med moderater och folkpartister anser vi att till de frågor som också skall utredas hör frågan om forskarutbildningens meritvärdering när det gäller bl. a. de tjänster där inte forskarutbildning är ett krav.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 14 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag vill fullständigt förbehållslöst be min värderade kollega, vice ordföranden i utbildningsutskottet, om tillgift för att jag, som han så riktigt påpekade, inte nämnde att samtliga tre borgerliga partier – moderaterna, folkpartiet och centerpartiet – är helt överens när det gäller att slå vakt om kvalitet och kompetens i lärarutbildningen. Det var en lapsus linguae, som måhända kan få skyllas på den tidiga morgontimmen, som gjorde att jag inte också inkluderade centerpartiet i dessa resonemang.

Den enda punkt där vi skiljer oss litet grand gäller nyanserna i fråga om bedömningen av lärarskickligheten. Men det är inga oöverstigligen svårigheter som här finns när det gäller att komma överens.

Det gläder mig att vi tre är så totalt överens i den här frågan.

Anf. 15 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! "Rätt man på rätt plats" – det yttrandet fälldes av den engelske parlamentsledamoten Henry Layard redan år 1855. Det skulle lika gärna kunna sammanfatta mycket av det som behandlas i regeringens proposition 1984/85:219, även om yttrandet i det engelska underhuset inte handlade om personalfrågor och även om "rätt man" i det här fallet lika gärna kan vara en kvinna.

Det ligger "i såväl det allmännas som den enskilde arbetstagarens intresse att skickligheten sedd i relation till arbetsuppgifterna i tjänsten tillmäts särskild betydelse vid all meritvärdering", skriver statsrådet i propositionen. Detta bör också gälla för tillsättning av statligt reglerade lärartjänster.

Meritutredningen påpekade att läraryrket – trots att skillnaderna i arbetsinnehåll mellan olika lärartjänster har ökat under senare år – fortfarande är relativt enhetligt till sin karaktär jämfört med många andra yrken. Därför bör ett system med poängmässig beräkning av meriter finnas även i fortsättningen. Denna beräkning bör dock kompletteras med intervjuer och referenstagning.

Statsrådet förordar i propositionen följande ordning:

Skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att meddela allmänna råd om poängmässig värdering av meriter. Detta gäller då generella meriter, som vid de flesta tillsättningar bör kunna ligga till grund för tillsättningsbeslutet. Ibland kan det dock, anför statsrådet, finnas skäl att göra bedömningar som kompletterar den poängmässiga meritvärderingen. Skolenheten dit tjänstgöringen skall förläggas kan behöva en lärare med speciella kunskaper, erfarenheter eller t. o. m. egenskaper. Dessa kompletteringar kan ske genom intervjuer och referenstagning. Om hänsyn av det här slaget tas vid tillsättningen skall det emellertid klargöras före tillsättningen, lämpligen vid annonseringen.

I propositionen påpekas även: "Den poängmässiga meritvärderingen bör också kunna kompletteras med bedömningar av i vad mån sökanden har fullgjort sina tidigare arbetsuppgifter på ett fullgott sätt." Statsrådet anför vidare att referenser och intervjuer bör dokumenteras, men anser att referenstagningen bör begränsas till de sökande som har de högsta poängmässiga meriterna.

Utskottet har i sitt betänkande gjort tre påpekanden. Utskottet utgår för det första från att det liksom hittills kommer att tas hänsyn till meriter som inte kunnat värderas poängmässigt. I betänkandet uttrycks detta på följande sätt: "skicklighet som styrkts på annat sätt än genom betyg, fortsatta studier, vetenskapligt eller pedagogiskt författarskap, insatser inom folkbildningsarbetet eller verksamhet som ungdomsledare".

För det andra anser utskottet att för att referenstagningen skall bli meningsfull bör "tillsättningsmyndigheten fritt få bestämma den krets av sökande som skall bli föremål för referenstagning beträffande skickligheten för läraruppgifterna".

Innan jag går in på den tredje punkten kan jag, efter att ha lyssnat på de föregående talarna, med glädje konstatera att vi så här långt är överens. Den stora skillnaden och anledningen till de borgerliga reservationerna kan sammanfattas i ett ord: betygen.

Föredragande statsrådet föreslår nämligen att ett system med betyget Godkänd och Underkänd i ämnesutbildningen skall ersätta de tidigare betygen Väl godkänd, Godkänd och Underkänd. För att kunna garantera kvalitet i utbildningen är det bedömningen Godkänd-Underkänd som är avgörande, framför man vidare.

Här kommer så utskottets tredje påpekande: Utskottet anser "att den viktigaste frågan är att bedöma om de som gått igenom utbildningen har tillägnat sig de kunskaper som utbildningen avses ge och som fordras som grund för läraryrket". Utskottet pekar också på att kravet för Godkänd bör sättas så högt att en god kvalitet garanteras.

Herr talman! Här kommer så de borgerliga reservationerna. De är, som tidigare har nämnts, till en början gemensamma, men sönderfaller på slutet i ett moderat- och folkpartikrav samt ett centerkrav. Jag ber att få återkomma till det senare. I den gemensamma delen anförs flera skäl till att, enligt reservanterna, de graderade betygen inte bör avskaffas.

1. Tjänstetillsättningen kommer att ske på grundval främst av förtjänsten (tjänstetiden).
2. Betyg ifrågasätts inte när det gäller t.ex. utbildningen av blivande civilingenjörer.
3. Väl inhämtade teoretiska kunskaper bör premieras.
4. Man saknar en fungerande urvalsgrund beträffande nyutexaminerade lärare.

Vad finns då att säga om detta? Jo, för det första finns det ingen grund för påståendet att förtjänsten skall premieras – tvärtom. I propositionen pekas, som jag tidigare nämnt, på möjligheterna att göra kompletterande bedömningar, att kunna ta hänsyn till speciella "krav" vid en viss skolenhet. Vid vårt besök i Botkyrka fick vi bl. a. ta del av de speciella behov man hade där, behov av lärare med speciella kunskaper och – vill jag också påpeka – behov av människor som är speciellt intresserade av att arbeta med invandrar-elever.

För det andra tycker jag nog att det finns en viss inkonsekvens i de borgerliga reservationerna. Ni kräver möjligheter att starkare meritera forskarutbildningen, en utbildning som i dag ger förtjänstpoäng. Är det förtjänsten som ni vill stärka ytterligare?

Reservanterna använder sig också av argumentet att betyg inte ifrågasätts vad gäller utbildning av civilingenjörer. Det må äga sin riktighet, men vi har heller inte diskuterat det faktum att graderade betyg har slopats på psykologlinjen, läkarlinjen, vårdlinjerna, förskollärlinjen, fritidspedagoglinjen och några till. Redan 1968 föreslog Sixten Marklund i sin bok "Lärlämplighet" att man i stället för det detaljerade lärarbetyget inför ett enkelt lärarcertifikat, där "det utan närmare specifikation anges, att vederbörande fullgjort sin utbildning till lärare".

Detta är egentligen centralt: "fullgjort sin utbildning till lärare" – för alla som går ut lärarhögskolan blir ju lärare, alla får rätt att undervisa våra barn. Även de, som en ledamot av utskottet uttryckte det, som "precis har kravlut sig upp till godkänd".

Låt mig så beröra kravet på en premiering av väl inhämtade kunskaper.

Egentligen är inte skolan i behov av lärare som är "duktiga" på att teoretiskt inhämta kunskaper utan mer av lärare som praktiskt kan *förmedla* kunskaper och skapa ett intresse för inhämtande av kunskaper hos eleverna.

Torsten Lindblad kom 1979 med en rapport där han undersökt lärarkandidaters kunskaper i svenska. Han konstaterar i rapporten att endast ett fåtal av dem som antagits till utbildning, mellan 1 och 2 %, har betyget 2 från underliggande skolform. Han säger vidare att ett ökat antal förmodligen skulle sänka resultaten – men samtidigt konstaterar han att om man skulle "ta bort" fåtalet, skulle det inte leda till en avsevärd höjning av resultaten. Han konstaterar nämligen också att studerande med betygen 4 och 5 från treårig linje och inte obetydliga andelar av kandidaterna från H- och N-linjerna uppvisat brister i ämnet svenska, främst i fråga om rättstavningsförmågan. Så visst är det väl litet relativt det här med teoretiska kunskaper?

Och så till det sista argumentet – de nyutexaminerade lärarnas situation. Det är viktigt att först slå fast att det viktigaste för oss inte är att kunna skilja ut vilka lärare som är bättre och vilka som är sämre. Alla lärare som går ut lärarhögskolan skall ha skaffat sig de kunskaper som krävs. Alla barn i Sverige skall ha lika rätt till bra lärare.

Kanske har de nyutexaminerade i stället bättre kvalifikationer att arbeta enligt nya metoder, efter den utbildning de har fått. På s. 48 i Lgr 80 står det: "Man kan inte lära sig samarbeta, om man inte får praktisera samarbete, man kan inte lära sig disponera en uppgift och redovisa den klart och åskådligt, om man inte tillämpar arbetsätt som kräver detta, man lär sig aldrig ta ansvar för gemensam trivsel, om ingen ger en ansvaret och ställer kravet."

Dessutom är det ju så att två likvärdiga som har gått ut lärarhögskolan aldrig kan tillgodoräkna sig några förtjänstpoäng.

Herr talman! Jag ser att jag har talat länge, och jag ber att få återkomma i mina repliker.

Anf. 16 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! När jag hör Margareta Hemmingsson kan jag inte underlåta att tänka på en av socialdemokratiens legendariska förgrundsgestalter i historien. När han kommer hemtumlande en morgon säger hans fru, innan han hinner säga någonting: "Inga förklaringar, det gör det bara värre!"

Vad vi fått höra från Margareta Hemmingsson är ju en alldeles fantastisk redogörelse för hur man inom socialdemokratin helhjärtat, utan att tänka en tanke, sluter upp bakom den flummighet som kännetecknade i synnerhet 1960-talet. Detta kom särskilt fint till uttryck, tyckte jag, när Margareta Hemmingsson förkunnade att det viktiga inte är att vi har lärare med teoretiska kunskaper, utan det viktigaste är att de har en praktisk förmåga att förmedla kunskaper. Men om de nu inte har några kunskaper att förmedla hjälper det inte hur praktiskt färdiga de än är. All erfarenhet visar också att det finns ett klart samband mellan kunniga lärare och goda lärare. Det behöver inte alltid vara så, men jag vågar påstå att i den alldeles överväldigande delen av alla fall förhåller det sig på det viset.

Det kom också fram en liten bockfot, nämligen detta att man vid vissa skolor kan ha vissa speciella krav på en lärare. Här, det har jag en känsla av, kommer blockundervisningen in. Man vill slå sönder kvaliteten och kompe-

tensen, man vill slå sönder vad som över huvud taget finns av kunskaper för att ersätta det med något allmänflummigt – en flummighet som också har understrukits av flera av de lärofäder som Margareta Hemmingsson så gärna citerade i det här sammanhanget.

Självfallet kan man inte ersätta de teoretiska kunskaperna, ämneskunskaperna, med något slags allmänt lärarcertifikat. Det måste ju finnas somliga som har bjudit till ordentligt under sin utbildning, som har skaffat sig kunskaper och som blir bättre lärare än andra. Naturligtvis skall de också ha ett försteg. Det är faktiskt inte så – det vågar jag själv garantera efter rätt lång erfarenhet som universitetslärare – att alla studerande är stöpta i samma form. De har olika förutsättningar och de bjuder till högst olika. Tar man då bort moroten i sammanhanget blir det inte så förfärligt mycket kvar.

Men kvar står att detta är en av de mest fantastiska logiska kullerbyttor som vi har bevittnat i den här kammaren, och det vill inte säga litet. Här går socialdemokraterna först ut och säger att man skall premiera skicklighet i stället för tjänsteår, och därom är vi alla överens. Men när det sedan gäller att dra de logiska slutsatserna av de här resonemangen, nämligen just att premiera kunskaperna, premiera skickligheten, då vill man inte vara med längre.

Detta styrker mig bara i vad jag så länge tidigare har vetat, nämligen att det är en djup klyfta i utbildningshänseende mellan socialdemokraterna, som står kvar på 1960- och 1970-talens flummighetsnivå, och de andra partierna, för vilka kunskap, kvalitet och kompetens alltid är utslagsgivande. Här är en strid som vi aldrig kommer att ge förlorad.

Anf. 17 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Margareta Hemmingssons anförande är ett typexempel på hur man bär sig åt när man har svaga argument: man talar om allt annat än det varom åsikterna går isär. Det var nämligen kontentan av hennes anförande.

Margareta Hemmingsson säger bl. a. att kraven för Godkänt bör sättas så högt att de garanterar god kvalitet på lärarna. Betyder det att kraven för Godkänt i dag inte motsvarar de kvalitetskrav som kan ställas på en lärare som skall undervisa våra barn?

Ett enkelt lärarcertifikat talar Margareta Hemmingsson om. Det var någonting som Sixten Marklund förde fram under 1960-talet, när kraven på ämnesskicklighet i skolan var som lägst och när pedagogik och metodik låg i stöpsleven. Vi vet vad detta ledde till, nämligen att kraven på kvalitet ökade. Vi ville inte ha denna utsvävande flummighet – att ha lärare som fullgjort sin utbildning utan att det ställts några krav på hur man har fullgjort denna utbildning.

Jag vet inte om Margareta Hemmingsson har några barn, men jag har. Jag vet också vad Sveriges föräldrar tycker. De vill ha den allra bästa utbildningen för sina barn. Skolan är inte betjänt av lärare med djupa teoretiska kunskaper, säger Margareta Hemmingsson, utan av lärare som kan förmedla kunskaper. I likhet med föregående talare måste jag fråga: Vad är det lärare skall förmedla om de inte har djupa ämnesteoretiska kunskaper? Det är ändå förutsättningen för att lärarna skall kunna förmedla kunskaper, att de har en god ämnesteoretisk grund att stå på och att de kan mer än de elever de skall

undervisa, så att de kan ge något utanför läroboken också.

Margareta Hemmingsson säger i slutet av sitt anförande att två nyutexaminerade lärare inte har någon förtjänst, alltså inga tjänsteår, som man kan lägga vikt vid. Det är just detta vi försöker säga i vår reservation. Därför kvarstår frågan fortfarande till Margareta Hemmingsson: Om nu skicklighet skall premieras, hur bär man sig åt för att skilja två nyutexaminerade lärare åt som bägge har betyget Godkänt i sin examen men som inte har tjänsteår att åberopa?

Anf. 18 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag måste säga att det var väldigt intressant att lyssna till Margareta Hemmingsson. Den syn på våra lärare som hon gav uttryck för var åtminstone ganska konsekvent. Den bild hon målade upp var något slags enhetlig standardlärare – certifikatet från 1960-talet spökade i bakgrunden. Alla som genomgått utbildningen är ju lärare, sade hon, och skall ha rätt att ta hand om våra barn. Därför finns det ingen anledning att gradera en hög, jämn och enhetlig kvalitet på vår lärarkår. Något slags VDN-märkt standardlärare är vad Margareta Hemmingsson uppenbarligen tänker sig. Det är klart att man då inte behöver gradera: en lärare är en lärare är en lärare – punkt, slut.

Detta är som sagt konsekvent. Med det synsättet är det också konsekvent att ta bort de graderade ämnesbetygen, för då finns ju egentligen ingenting att gradera. Men det är inte särskilt konsekvent med tanke på vad som står i propositionen i andra avsnittet. Där står det att man vill att skicklighet skall tillmätas större betydelse vid tillsättning av lärare. Skall man tillmäta skicklighet betydelse, måste det ju rimligen finnas skillnader i skickligheten. Då har vi inte längre kvar de VDN-märkta standardlärare som alla är lika bra, utan då har vi skillnader. Det återstår bara att bedöma om man anser att kunskaper i det man skall undervisa om är ett viktigt element i skickligheten eller inte.

Herr talman! Någon sade någon gång: Att vara liberal är att vara kliven. Det är möjligt. I det här fallet är det uppenbarligen så att vara socialdemokrat är att vara kliven. Å ena sidan har man visionen av en certifierad och VDN-märkt standardlärare. Å andra sidan har man de nya idéerna om att man faktiskt skall tillmäta skicklighet, och därmed också skillnaderna i skicklighet, ökad betydelse.

I propositionen försöker man rida på bägge hästarna på samma gång, och det är som alla vet en farlig syssla. Detsamma försöker man göra i betänkandet. Margareta Hemmingsson försökte åtminstone sätta sig stadigt på den ena hästen, men tyvärr på fel häst.

Anf. 19 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Låt mig först få yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 5; det glömde jag bort i mitt tidigare inlägg.

Birger Hagård sade att jag höll ett fantastiskt anförande. Tack så mycket för komplimangen! Men sedan blåste han i stridsluren och skrek om att det var kunskap, kvalitet och kompetens som man skulle arbeta för. Är det inte det som vi kräver av alla lärare? Är det inte en kompetens man får när man

gått ut lärarhögskolan, Birger Hagård? Är inte lärarutbildningen av sådan kvalitet att vi kan garantera detta? Är det inte kunskaper som man skall ha för att klara lärarutbildningen, och är det inte där man skall kunna få ytterligare kunskaper för att klara sitt yrke? Jag förstår inte det här.

Diskussionen om flummigheten lämnar jag därhän, likaså den om kunskapsföraktet.

Låt mig med anledning av det eviga talet om moroten som behövs för att klara av studierna få citera från den nyss avslutade lärarkongressen. Där sade en av kongressdeltagarna: "Vad är det för syn på skola, kunskap och barn ni har som tycker att betygen är bra som motivationsinstrument och stimulans i skolan? Har inte skolan misslyckats med sin uppgift om vi fortfarande måste ha något att 'locka' eller 'hota' eleverna med för att de ska stanna kvar i klassrummet? Vad ligger det egentligen för stimulans i att få reda på att man är en 'etta' eller 'tvåa'?" – Det vore ju intressant att få reda på.

Sedan till frågan om det som kallades att framtvunga en viss pedagogisk syn och lärarens pedagogiska frihet. I läroplanen står på s. 49: "Inom ramen för olika elevaktiva arbetsformer finns stora valmöjligheter för lärare och elever att tillsammans pröva olika arbetssätt. Härvid måste skolan respektera olika elev- och lärarindividualiteter." Där ges således också eleverna en viss roll.

Jag konstaterar att moderata samlingspartiet vid gårdagens diskussion om betänkanudet om skollagen hade en reservation med rubriken Tillgodoscende av enskilda önskemål vid val av skolenhet. I denna reservation kan man bl. a. läsa att det är "angeläget att elever och föräldrar ges ökad möjlighet att själva välja skola inom det kommunala skolväsendet". Jag ställer samma fråga som jag gjorde i utskottet. Låt oss anta att elev och föräldrar sökt sig till en skola som arbetar med blockundervisning därför att de – och även skolan – tycker att sådan undervisning är intressant. Anser ni då att det är fel att man vill att en lärare som söker tjänst vid en sådan skola skall arbeta i samma anda som övriga i skolan?

Så till Ylva Annerstedts fråga om lärarkandidaterna. Det handlade om kandidat 1, med 9 meritpoäng för sina betyg av typen Vål godkänd, Vg, i ämne teori och kandidat 2 utan några Vg. Jag ombeddes att reda ut det hela. Men vi kan krångla till det i stället. Jag kan som exempel visa hur det var tidigare. Vi låter kandidat 2 ha betyget 3 i lärarskicklighet – ni vill ju återinföra betyget i lärarskicklighet. Förr var det så att en trea i lärarskicklighet gav 3 gånger 3 poäng, dvs. 9. Dessa två kandidater, den ena med 9 meritpoäng för sina Vg i ämne teori, den andra med betyget 3 i lärarskicklighet och 9 meritpoäng, står återigen jämbördiga. Situationen är alltså densamma.

Pär Granstedt ondgjorde sig över VDN-märkningen av lärare. Är det egentligen inte ganska bra att kunna konstatera att man när man gått ut en lärarutbildning är lärare? Jag vet inte om det finns VDN-märkning på läkare eller om man har någon annan variant där.

Låt mig avslutningsvis få citera Per Sundgren m. fl., som 1970 i en avhandling om lärarpersonlighet och lärarlämplighet skrev: "Vad som är viktigt att betona är, att undervisningsskicklighet inte är mer än namnet i sig självt säger. Betygen avspeglar troligen i huvudsak lärarkandidatens teknisk-metodiska beteende vid förmedlandet av inlärningsstoffet och möjligen till

en del lärarkandidatens skenbara kontakt med eleverna. Mycket litet av elevernas omedelbara reaktioner och knappast något alls av långtidseffekten på eleverna kan härvid betygsättas.”

Anf. 20 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Självfallet har inte Margareta Hemmingsson kunnat övertyga vare sig mig eller, tror jag, någon annan på den borgerliga sidan här i kammaren. Vad värre är: Hon har sannolikt inte heller lyckats övertyga den stora majoritet bland svenska folket som anser att kunskaper och färdigheter skall premieras.

Margareta Hemmingsson förde själv in litet allmänna resonemang om just betygens roll i skolan. Därför, herr talman, finns det anledning för mig att återvända till den SIFO-undersökning varom jag tidigare talade och där man gör en jämförelse mellan 1980 och 1985. När betygen 1980 till stor del slopades i grundskolan skedde det mot svenska folkets uttalade vilja. De som då var anhängare av betygen var en överväldigande majoritet, och den har blivit än starkare under de fem år som gått då vi haft erfarenhet av nedrustningen på skolans område. Inte mindre än 80 % önskar nu att betyg skall ges också till andra klasser.

Men vilka är då dessa människor ute i folkhavet som har bekymmer om sina barn och sina barns framtid? Det måste väl bara vara anhängare till de borgerliga partierna? Nej, självfallet är det inte så, utan vi kan konstatera att det bland samtliga partiers anhängare finns en klar majoritet för ett ordentligt betygsgivande till våra elever. Andelen är något större bland moderaterna, 83 %, men den är så stor som 76 % bland socialdemokraterna – däremot bara 41 % bland vpk-are.

När Margareta Hemmingsson står upp och pratar om betygens fördärliga inflytande är det ingalunda så att hon ger uttryck för vad en överväldigande majoritet bland hennes partis anhängare säger ute i samhället. Däremot är hon en god talesman för vad kommunisterna säger, och vi vet att de i detta sammanhang alltid har hyllat flummigheten – ju mindre kunskaper dess bättre, ju dummare folk, dess bättre. Det gynnar förvisso deras strävanden. Men detta var en parentes, herr talman.

Återigen vill jag konstatera, precis som tidigare talare, att det är en fantastisk kluvenhet som föreligger för socialdemokraternas vidkommande. Å ena sidan skall skickligheten premieras, å andra sidan gäller det att ta bort de instrument genom vilka man kan premiera skicklighet.

Margareta Hemmingsson erinrar om det försök som vi gjorde i Botkyrka. Det var förvisso mycket intressant. Men naturligtvis fick vi väl oss också en tankeställare – när man sade att man ibland beträffande lärartillsättningar fick gå litet krokvägar. Det är inte vad vi vill se i detta samhälle, utan vi vill se fasta och ordentliga regler där alla sökande behandlas lika.

Har man inte några urvalsinstrument blir det naturligtvis godtycket som kommer att sitta i högsätet, och detta är någonting som jag tror att vi vill se alla goda makter bevara oss för.

Anf. 21 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag ställde två frågor till Margareta Hemmingsson. Hon svarade inte på någon av dem.

Den första frågan var: Är kraven för betyget Godkänd i dag för låga, eftersom man i propositionen och betänkandet särskilt måste påpeka att kraven för betyget Godkänd skall sättas högt? Jag skulle gärna vilja höra vad Margareta Hemmingsson har att säga om detta.

Den andra frågan som jag ställde löd: Hur skiljer man på två nyutexaminerade lärare som söker samma tjänst, om man skall följa propositionen och således lägga störst vikt vid skicklighet? Margareta Hemmingsson svarade inte på det, utan talade om andra saker, nämligen vad som skulle ha hänt om vi hade infört betyg i lärarskicklighet för de två lärarna i det exempel som jag tidigare gav i mitt anförande.

Höga betyg i ämneskunskaperna brukar faktiskt i de allra flesta fall följas av ett bra betyg i lärarskicklighet. Om den ena läraren dock hade haft höga betyg i ämneskunskaperna och den andra högt betyg i lärarskicklighet, hade den kommun som skulle ta emot en av dessa lärare kunnat se detta och göra sin egen bedömning.

Frågorna kvarstår alltså. Är kraven för betyget Godkänd i lärarutbildningen i dag för låga? Hur bär man sig åt för att lägga störst vikt vid skicklighet med det system som socialdemokraterna nu tänker rösta igenom men som regeringen talar emot i propositionen?

Vi har vår uppfattning klar. Goda ämneskunskaper skall premieras. Vi anser att skolan är betjänt av lärare med goda kunskaper och god förmåga att också förmedla dem.

Anf. 22 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! En VDN-märkt lärare är väl bra, säger Margareta Hemmingsson. Det är det kanske, om man inte till denna VDN-märkning måste lägga de ytterligare epitet som jag var tvungen att använda för att beskriva Margareta Hemmingssons ideallärare, nämligen standard och enhet. Alla lärare skall alltså i princip anses vara lika ur kvalifikationssynpunkt. Det är ju detta som blir resultatet när socialdemokraterna inte vill ha graderade betyg – en enhetslärare, alla likadana.

Men verkligheten är nu inte sådan. Det handlar inte om bomull, utan om människor. Därmed har jag också sagt att det finns skillnader. Frågan är om man skall tala om dessa skillnader eller om man skall dölja dem genom att ge alla samma betyg. Den frågan är av betydelse om man vill fästa vikt vid skillnaderna i ämneskunskaper när man skall bedöma en lärares skicklighet.

Det går inte att ha denna standardlärare eller enhetslärare om man skall fästa ökat avseende vid skicklighet. Då stämmer det inte längre.

Kvar står frågan: Anser socialdemokraterna att goda ämneskunskaper är en viktig egenskap hos lärare? Eftersom regeringen i propositionen nu har sagt att man skall fästa ökat avseende vid skicklighet, kan vi bara dra följande slutsats: För socialdemokratiskt vidkommande är inte goda ämneskunskaper hos lärare någon särskilt värdefull egenskap, som man skall ta hänsyn till vid tillsättningar. Det är en ganska alarmerande slutsats.

Anf. 23 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! När Birger Hagård har gått igenom hela sitt register. då kvarstår bara en sak: kommunistspöket. Jag kommer inte att debattera den saken med Birger Hagård. Nu talar vi om lärare och anställande av desamma.

Föräldrar vill att eleverna skall ha goda kunskaper, säger Birger Hagård. Jag vill instämma i det. Jag tycker också att det är mycket glädjande att vi har fått den här diskussionen kring skolan och vad eleverna skall få del av där. Vi har skapat möjligheter för ett ökat deltagande av föräldrar i skolan. Jag tror att detta också har ökat möjligheterna för ett bredare och djupare engagemang i vad som händer i skolan. Detta är naturligtvis väldigt viktigt för att skolan skall kunna fungera som den del av samhället den skall vara.

Ylva Annerstedt frågar om vi anser att kravet för godkänt har satts för lågt. Nej, det gör vi inte. Men vi vill poängtera, som vi har gjort i betänkandet, att en viktig förutsättning i sammanhanget är bedömningen vid intagningen till lärarhögskolan. I samband med behandlingen av propositionen om den nya lärarutbildningen pekade också utbildningsutskottet på, med anledning av en motion från de borgerliga partierna, behovet av att man vid intagning till lärarutbildningen såg till bl. a. lämplighet, så att vi fick lärarkandidater som skulle kunna tillgodogöra sig den undervisning i kunskapsförmedlande som ges vid lärarhögskolorna. Vi har alltså poängterat att det är vid intagningen till lärarhögskolan som bedömningen skall ske.

Jag vill återigen säga att vi måste ha klart för oss att målet är att samtliga som genomgår utbildning vid lärarhögskola skall kunna arbeta som lärare. Pär Granstedt säger då, att vi menar att alla lärare skall vara lika. Nej, vi kan aldrig forma alla människor lika. Det är heller inte något önskemål. Alla har vi olika personlighet, och vi har våra egna intressen. Men oavsett vilken sökande som får en tjänst på en skola skall föräldrarna till de barn som går där vara garanterade att läraren har tillgodogjort sig de kunskaper och färdigheter som har förmedlats till honom eller henne vid lärarhögskolan.

Ylva Annerstedt säger att jag inte har svarat på hennes fråga om de bägge lärarkandidater hon tog som exempel. Det har jag kanske inte gjort, men jag ställde en motfråga. Vilket svar fick då jag på den? Jo, Ylva Annerstedt sade att man får göra sin egen bedömning av om det är kunskap eller skicklighet som är det viktigaste. Men ni vill ju att vi återigen skall ha metodiklektorer som sitter längst bak i klassrummet och kontrollerar hur många gånger lärarkandidaten ställer en fråga som kan besvaras bara med ja eller nej, eller vad det nu är som skall betygsättas. Sedan skall skolstyrelserna konstatera om det är det höga betyget i musik, historia, gymnastik, geografi osv. som skall premieras eller om det är det betyg som metodiklektorn har satt.

Anf. 24 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag förstår att det känns otrivsamt för Margareta Hemmingsson att åsiktsmässigt vara i samklang med dem som har föga förståelse för kunskap, kvalitet och kompetens. Vad jag gjorde var bara att peka på det förhållandet att socialdemokraterna i betygsfrågan ingalunda är i någon som helst samklang med den överväldigande opinionen bland svenska folket, att de inte ens har stöd från de egna sympatisörerna för den politik som drivs i betygsfrågan. Jag beklagar att det är denna klyfta mellan en

teoretiserande socialdemokrati och en borgerlighet som framför allt tagit lärdomar av de många misslyckanden som har gjorts på det skolpolitiska området men som är beredd att ta sitt ansvar och rätta till detta, så att vi för framtiden kan få en bättre skola.

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Betygen i lärarut-
bildningen m. m.*

Anf. 25 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! När man lyssnar på Margareta Hemmingsson verkar det som om hon trodde att vi föreslagit att vi skall avskaffa också betyget Godkänd. Så är ju inte fallet. Vi har betyget Godkänd i dag, men vi har dessutom möjligheten att visa att den här eleven vid lärarhögskolan har tillägnat sig djupare ämnesteoretiska kunskaper än den andra. Det är den möjligheten att premiera kvaliteten som vi vill ha kvar med vårt förslag.

Sedan må jag säga att Margareta Hemmingssons bedömning av hur metodiklektorerna arbetar faktiskt var ganska ytlig. Frågan kvarstår: Hur skall man med socialdemokraternas nya förslag kunna göra en bedömning av vilken kvalitet på kunskaperna som lärarna har när de är alldeles nyutexaminerade?

Margareta Hemmingsson säger att hon inte svarade på frågan utan kom med en motfråga. Det minsta man kan begära av företrädarna för regeringspartiet är väl att de skall svara på frågan hur det nya förslaget kommer att slå. Vi har inte fått något svar på den frågan i utskottet, vi får det inte i betänkandet. Alldeles uppenbart tänker man inte heller tala om det här i kammaren.

Vi tycker att det är ett ganska rimligt krav att de som nu studerar till lärare och de som skall ta emot de blivande lärarna vet hur man skall kunna bedöma skickligheten i deras ämneskunskaper. Det är speciellt märkligt att vi inte får förståelse för detta, eftersom det sägs i propositionen att man i fortsättningen skall kunna lägga större vikt vid skicklighet. Att då för en yrkesgrupp, nämligen lärarna, ta bort förutsättningen för att bedöma vilken skicklighet personen har måste betyda att man lägger mindre vikt vid skicklighet hos dem som skall undervisa våra barn i skolan.

Vi i folkpartiet tycker att detta är alldeles galet. Naturligtvis skall man premiera kvaliteten, och det skall vara möjligt att bedöma om en person har tillägnat sig djupare ämneskunskaper än en annan person har gjort och kunna premiera det. Vi står för kvalitet. Det är därför vi har reserverat oss till förmån för att graderade betyg skall vara kvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 11.)

Anf. 26 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 2 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen.

Anf. 27 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Så är det då åter dags för den socialistiska riksdagsmajoritetens tomma ritualhandling att förlänga prisregleringslagens tillämpning med ett år. Det har nu skett 14 år i följd. De krav som skall vara uppfyllda för att lagen skall tillämpas är att riket befinner sig i krig eller krigsfara eller i ett sådant krisläge att "fara har uppkommit för allvarlig prisstegring på viktigare varu- eller tjänsteområde". Jag förutsätter att finansutskottets socialistiska majoritet inte helt plötsligt har kommit fram till att Sverige är utsatt för ett akut krigshot. Slutsatsen blir då att man förutser allvarlig prisstegring. Men det är onckligen litet överraskande med hänsyn till allt skryt om att regeringens kloka ekonomiska politik har besegrat inflationen.

Under en lång följd av år har alltså riksdagen så här strax före jul förlängt tillämpningen av prisregleringslagen. En orsak till att detta under en period skedde mer eller mindre slentrianmässigt var att någon form av prisreglering då regelmässigt var i kraft. Så har dock inte varit fallet de senaste åren. Med början 1982 har därför vi moderater yrkat avslag på regeringens begäran att förlänga lagens tillämpning med motiveringen att åtgärden är helt onödig. Så småningom har vi vunnit förståelse för denna ståndpunkt hos de båda andra borgerliga partierna, varför vi i år har en gemensam avslagsreservation till utskottets betänkande.

På den socialistiska sidan har motiven för förlängning skiftat. Förra året hänvisade majoriteten till en pågående juridisk-teknisk översyn av prisregleringslagen, som skulle avslutas inom kort. Den har dock inte det minsta med frågan om lagens tillämpning att göra. Föredragande statsrådet Johansson i finansdepartementet åberopar heller inte detta skäl i årets proposition, fastän utredningsarbetet naturligtvis fortfarande pågår. I stället talar han om kravet på fortsatt vaksamhet och handlingsberedskap för att ytterligare kunna nedbringa inflationstakten.

Vi moderater har i en kommittémotion påpekat att varken regeringens vaksamhet eller dess handlingsberedskap påverkas det allra minsta av om lagen är satt i kraft eller ej. Prisregleringslagen behöver nämligen inte vara i tillämpning för att regeringen utan riksdagens godkännande skall kunna införa exempelvis ett allmänt prisstopp. Det enda som krävs är att regeringen inom en månad underställer riksdagen beslutet för godkännande. Skulle riksdagen inte vara samlad, räcker det att anhängiggöra ärendet inom en månad efter riksmötets början. Om riksdagen till äventyrs skulle vägra ge sitt godkännande, händer inget annat än att regleringen upphör att gälla. Det beslut som regeringen begär att riksdagen nu skall fatta är alltså helt onödigt.

Finansutskottets majoritet motiverar denna gång sitt bifall till regeringens begäran varken med det pågående utredningsarbetet eller med det av statsrådet Johansson påtalade behovet av att ingjuta vaksamhet och handlingsberedskap i kanslihuset. I stället påstås det att det skulle underlätta för regeringen att skapa stabila förutsättningar och öka tilltron till den ekonomiska politiken, om prisregleringslagen är i tillämpning. Som jag nyss påvisade, är detta argument fel till 100 %. Det gör inte den minsta skillnad för regeringens handlingsmöjligheter, om riksdagen i dag fattar det föreslagna beslutet eller ej.

Det andra argumentet är att statens pris- och kartellnämnd med större tyngd kan hota med direkta prisregleringar, om lagen är i tillämpning. Det är också fel, eftersom det under alla omständigheter är regeringen som måste besluta om sådana ingripanden, och det kan den alltså göra, även om inte riksdagen i förväg beslutat sätta lagen i kraft.

Utskottsmajoritetens sistnämnda argument ger emellertid anledning till oro. Det tyder på att man vill bevara det skymningsland mellan fri pris konkurrens och lagligt beslutade regleringar där vi nu befinner oss, sedan det senaste prisstoppets avveckling har baserats på sammanlagt 162 överenskommelser om s. k. prisutfästelser mellan SPK och olika branscher och företag.

Det enda hållfasta motiv som kan urskiljas för regeringens begäran och utskottsmajoritetens bifall är att regeringen vill ha helt fria händer att nästa år genomföra vilket slags prisreglering som helst utan att det skall kunna bli föremål för debatt och ställningstagande här i riksdagen. Det är naturligtvis smart. Men det är också oroväckande. Det betyder att regeringen håller öppet för att när det krisar till i ekonomin kunna visa handlingskraft med ett prisstopp på det sätt som man gjort flera gånger under senare år. Genom att åtgärden är godkänd på förhand, slipper man att i riksdagen förklara hur den stämmer med den principiella uppfattningen, som även finansdepartementet numera bekänner sig till, att prisstopp inte löser några problem.

Herr talman! Det beslut som riksdagen nu föreslås fatta är inte bara onödigt. Det är också skadligt. Jag tänker då inte på det förhållandet att prisregleringar erfarenhetsmässigt visat sig vara skadliga. Sådana ingripanden kan ju, som jag tidigare visat, vidtas alldeles oberoende av vilket beslut riksdagen i dag fattar. Nej, vad jag avser är att även hot om kommande prisregleringar skadar det ekonomiska livet.

Låt mig påminna om vad som hände i våras. Priserna steg under årets första månader så snabbt att regeringens 3-procentsmål redan tidigt framstod som ouppnåeligt. Rykten började då gå om att finansministern förberedde ett allmänt prisstopp. Jag brukade försöka lugna företrädare för näringslivet, som i förebyggande syfte höjde sina priser snabbt och kraftigt, med att finansministern föregående sommar på tal om möjligheterna av ett nytt prisstopp förklarat att han ju inte kunde hoppa ut och in som göken i uret. Till yttermera visso sade Kjell-Olof Feldt vid Nationalekonomiska föreningens förhandlingar så sent som i februari i år att "prisstopp vid det här laget lurar väldigt få" och att metoden var verkningslös för att bekämpa inflation.

Ändå kom alltså litet senare ett beslut om ett nytt allmänt prisstopp. Jag läser nu i höst i tidningarna uttalanden av vårt nya statsråd Bengt K. Å. Johansson, som numera ansvarar för dessa frågor, att han inte räknar med att använda prisstoppsvapnet under 1986. Men mot bakgrund av tidigare erfarenheter, vad är egentligen sådana uttalanden värda? Och, framför allt, hur tror regeringen och dess företrädare här i riksdagen att det beslut som nu drivs igenom uppfattas ute bland dem som åtminstone för tillfället är något så när fria att själva sätta sina priser?

Enligt min uppfattning blir beslutet direkt inflationsdrivande. Det blir en signal till företagen att i tid se om sitt hus och om möjligt höja sina priser i förtid och mer än de av rent marknadsmässiga skäl annars skulle ha gjort.

Finansminister Feldt talar ofta om att det är viktigt att bryta inflationsförväntningar. I det syftet ställer han upp ambitiösa inflationsmål, som han sedan aldrig förmår infria. En starkt bidragande orsak till regeringens misslyckande i kampen mot inflationen är att man inte övergett prisregleringsvapnet.

När socialdemokraterna återkom till regeringsmakten var inflationstakten i Sverige 7,9 %. Det var betydligt lägre än vad som gällde genomsnittligt inom EG och hos våra nordiska grannländer. I år blir prisstegringstakten jämfört med föregående år ungefär 7,5 %. Vi ligger alltså på en i stort sett oförändrad inflationstakt, medan den har sjunkit kraftigt i andra länder. Inom EG är den nu bara drygt 5 %, och i vårt främsta konkurrentland Tyskland ligger den under 2 %.

Även i våra nordiska grannländer har utvecklingen varit betydligt mera positiv än här i Sverige. Den danska prisstegringen väntas nästa år stanna vid 2 %. I Norge har den konservativt ledda regeringens envisa vägran att utnyttja prisregleringar så småningom skapat tilltro till dess bestämda vilja att bekämpa inflationen, och trots den prisdrivande verkan som oljeintäkterna har, är prisstegringstakten nu långsammare där än här.

Herr talman! Om regeringen verkligen hade menat allvar med sin uttalade ambition att få ned inflationen till i nivå med vad som gäller i andra länder, skulle den nu ha avbrutit den i åratal automatiska förlängningen av prisregleringslagens tillämpning. Så tycks inte bli fallet. Det beslut som den socialistiska riksdagsmajoriteten nu står i begrepp att fatta innebär för det första uppenbart missbruk av en beredskapslagstiftning, för det andra ett i sak onödigt ingrepp med ett enda tänkbart syfte, nämligen att undandra beslut om prisreglering politisk debatt i riksdagen, och för det tredje en helt felaktig signal till den marknad där prisbildningen sker. Det kan vi moderater inte stödja.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till den borgerliga reservationen till finansutskottets betänkande nr 2.

Anf. 28 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! I detta betänkande föreslår den socialistiska majoriteten en förlängd tillämpning av lagen om prisreglering i ytterligare ett år. Detta anser vi i folkpartiet vara både onödigt och felaktigt. Onödigt därför att prisregleringslagen inte behöver vara i tillämpning för att regeringen skall kunna införa prisstopp, om man så skulle vilja. Felaktigt därför att all erfarenhet från verkligheten, liksom från teoretiska studier, visar att prisregleringar inte leder till lägre priser, utan tvärtom har skadliga verkningar på ekonomin.

Som vi har framfört i reservationen – vilket också Lars Tobisson har påpekat – kan regeringen tillgripa allmänt prisstopp utan att prisregleringslagen sätts i tillämpning. Det enda som krävs för ett sådant beslut är att det underställs riksdagen för godkännande inom en månad. Vad regeringen med sitt förslag vill ha är alltså helt fria händer att utan någon debatt eller några ställningstaganden i riksdagen få ett slags fullmakt att införa vilka typer av prisregleringar som helst. Detta vill vi i folkpartiet inte medverka till.

Utskottsmajoriteten argumenterar dessutom ologiskt för sitt förslag. Å ena sidan säger man att förslaget om förlängning av prisregleringslagen inte

motiveras av att det i dagsläget skulle vara aktuellt att införa någon form av prisreglering. Å andra sidan säger man, några stycken längre ned i betänkandet, att statens pris- och kartellnämnd i sin prisövervakning skall kunna "aktualisera frågan om direkta ingripanden" och att sådana uttalanden "får större tyngd om prisregleringslagen är i tillämpning". Detta kan inte uppfattas som något annat än ett hot om att prisregleringsåtgärder skall vidtas.

I själva verket är nog det senare det sannolika. Under den förra mandatperioden gällde prisreglerande åtgärder i större eller mindre utsträckning under fjorton och en halv månad, dvs. mer än ett år och mer än en tredjedel av hela perioden.

Utskottsmajoriteten vill tydligen skjuta över ansvaret för prisregleringarna på statens pris- och kartellnämnd. Jag tror också att hotet om ingrepp kommer att fungera, som Lars Tobisson också påpekade, som en signal till företagen att försöka höja sina priser i förtid, och kanske mer än de marknadsmässiga skälen skulle ha motiverat. Just för att gardera sig mot ett kommande prisstopp. Därigenom verkar alltså majoritetens förslag direkt inflationsdrivande och prishöjande.

Utskottsmajoriteten säger själv att "ett långvarigt prisstopp med stor sannolikhet bidrar till ett mindre effektivt utnyttjande av våra produktionsresurser". Icke desto mindre har regeringen själv, som jag nämnde, under fjorton och en halv månad av den gångna treårsperioden tillämpat prisstopp eller andra prisregleringsåtgärder. Nu är det i och för sig glädjande att utskottsmajoriteten på detta sätt erkänner att den förda politiken har varit felaktig och lett till ineffektivitet. Men den naturliga slutsatsen av ett sådant erkännande vore naturligtvis att avstå från att återigen föreslå en fortsatt förlängning av de effektivitetsförstörande regleringsåtgärderna.

Den nye pris- och löneministern har i och för sig förklarat att det inte är aktuellt att införa prisstopp under nästa år, men tyvärr har sådana uttalanden mycket liten trovärdighet. I den debatt som fördes här i kammaren förra året, i samband med prisregleringslagens förlängning, sade t. ex. utskottets dåvarande talesman: "I en marknadsekonomi är det i första hand andra medel – framför allt den generella makropolitiken och stabiliseringspolitiken – som måste bära det tunga ansvaret." Han tillade också: "Vi kommer inte att göra oss skyldiga till något överdrivet bruk av denna lag."

Jag förstår att utskottets majoritet i år har valt en annan talesman, för ungefär tre månader efter detta uttalande infördes återigen allmänt prisstopp. Detta varade i mer än sju månader, från den 8 mars till den 19 oktober i år. Regeringens faktiska handlingar visar alltså att regleringar i alltför hög grad tillgrips när den ekonomiska politiken i övrigt misslyckas.

Jag vill också, herr talman, ta upp en annan aspekt på prisregleringen som tydligt visar på de negativa verkningarna.

Enligt de flesta bedömningar måste den framtida sysselsättningsökningen komma inom tjänstesektorn och framför allt inom den privata tjänstesektorn. Men företagen inom denna sektor drabbas ovanligt hårt just av prisstopp och prisregleringar. De har nämligen oftast en högre löneandel i sina kostnader därför att de har förhållandevis många anställda. Prisstopp medför att de inte kan kompensera sig för de faktiska höjda lönekostnader-

na. Resultatet blir i stället att vinsterna äts upp, i vissa fall mycket snabbt. Effekten av detta blir att expansionslusten och investeringsförmågan minskar.

De s. k. förhandlingar som förs mellan statens pris- och kartellnämnd och de enskilda företagen eller företrädare för dessa är särskilt besvärande för tjänsteföretagen. Sådana förhandlingar är i och för sig besvärande för alla företag, och jag vill rekommendera läsning av prisregleringskommitténs betänkande. Särskilt bil. 8 och 9 innehåller synnerligen avskräckande exempel på detta system med överläggningar, administration, krångel och brevväxling om dispenser mellan företagen och den övervakande myndigheten. Var och en borde kunna inse att ett sådant system och en sådan förhandlingsekonomi inte skapar någon vilja till expansion utan i stället är utomordentligt resurskrävande och alltså stjälar både tid och energi från den egentliga produktionen.

För tjänsteföretagen är en sådan förhandlingsekonomi särskilt besvärande, eftersom de bildar en mycket mer heterogen grupp än industriföretagen. Tjänsteföretagen är sinsemellan mycket olika och en överenskommelse mellan en branschorganisation och SPK om en viss genomsnittlig tillåten prishöjning kan för vissa företag vara onödigt stor och för andra företag vara helt otillräcklig. Detta beror i mycket stor utsträckning på skillnader mellan de individuella företagen och det skapar extra krångliga inslag, dispensförfaranden och liknande mellan företagen och SPK.

Slutsatsen av detta är att prisregleringar drabbar extra hårt just den sektor som måste svara för den kommande tillväxten och minskningen av arbetslösheten. Vi i folkpartiet anser att man i stället bör stimulera tillväxten i den privata tjänstesektorn. Ett litet men viktigt bidrag till detta ges om man avskaffar prisregleringslagen.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Anf. 29 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 2 med anledning av proposition 21 behandlar tillämpningen av den allmänna prisregleringslagen. Det kanske finns anledning att påpeka det efter de långa och engagerade anföranden som under hösten har hållits om den ekonomiska politiken. Moderaterna, folkpartiet och centern har fogat en gemensam reservation vid betänkandet.

Utskottets majoritet tillstyrker att riksdagen godkänner att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2-4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden 21 december i år t. o. m. 20 december 1986.

Reservationen börjar med att konstatera att det i propositionen inte motiveras varför lagen skall sättas i tillämpning. Som om inte det skulle övertyga upprepar man detta i två meningar till. Om för att övertyga sig själv eller någon annan förtäljer inte historien.

Utskottsmajoriteten tillstyrker, som jag sade, en fortsatt tillämpning av ifrågakvarande lag. Vi anser att det i rådande ekonomiska läge är nödvändigt att staten har en hög beredskap för att kunna ingripa om pris- och kostnadsutvecklingen inte håller sig inom de samhällsekonomiska ramarna.

Regeringens ekonomiska politik syftar bl. a. till att nedbringa inflations-

takten. Den förda politiken har hittills varit framgångsrik, och prisökningstakten i Sverige har kunnat dämpas. Ni har också skrivit i era motioner att det är på det viset. Men för att ytterligare kunna minska inflationstakten krävs fortsatt vaksamhet och handlingsberedskap. Naturligtvis delar utskottet den uppfattningen, som också framförs i era motioner, att en ensidig användning av prisregleringar ingalunda ensam kan hejda en inflationsutveckling. Men i kombination med andra stabiliseringspolitiska medel kan prisreglering i vissa situationer visa sig vara både en nödvändig och en effektiv åtgärd.

Det är en beredskapslag, ja. Jag vill påstå att herr Tobisson gör sig skyldig till en inkonsekvens när han säger att här ger man regeringen fria händer, och det kommer att bli ett uppenbart missbruk. Men herr Tobisson började sitt anförande med att tala om att detta är en lag som man bara kan använda i vissa speciella situationer. Han frågade t. o. m. om det var en speciell kris på gång här i Sverige.

Det är alltså en beredskapslag, och det innebär att den endast får tillämpas i vissa särskilt angivna lägen. Det handlar således om att ha förtroende för regeringens omdöme och den ekonomiska politik som förs, och det har vi socialdemokrater i utskottet.

Detta, fru Wibble och herr Tobisson, är som jag ser det flera motiveringar för att vi skall förlänga tillämpningen av den här lagen. Den 12 november 1981 lade finansutskottet också fram ett betänkande om en förlängning av prisregleringslagen. Den gången var det ett enigt utskott – så när som på ett särskilt yttrande – som tillstyrkte förlängningen. Den minnesgode kommer ihåg att vi då hade en borgerlig regering. Motivet för förlängningen var enligt betänkandet: "Det bör ankomma på regeringen att inom ramen för den ekonomiska politiken bedöma om och i vilken utsträckning prisreglerande åtgärder bör användas nästa år. Riksdagen har möjlighet att uttala sin mening om tillämpningen i samband med att riksdagen vid återkommande tillfällen under året tar ställning till riktlinjerna för den ekonomiska politiken."

Det var en bra motivering då, och för oss socialdemokrater som vill föra en konsekvent politik duger den motiveringen i dag också.

Herr talman! Jag yrkar med det anförda bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 30 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Lisbet Calner började sitt anförande med att säga att vi nu diskuterar tillämpningen av allmänna prisregleringslagen. Nej, det gör vi inte. Vad vi gör är att vi diskuterar om den skall sättas i tillämpning. Jag har avsiktligt avstått från att ta upp de skadliga effekter som prisreglerande åtgärder får, för vi står inte inför något beslut om detta just nu. Vad vi skall fatta beslut om är huruvida det föreligger krigshot eller risk för allvarlig prisstegring som föranleder att vi sätter lagen i tillämpning – och det tycks Lisbet Calner anse.

När det gäller argumentationen talade Lisbet Calner rent allmänt om att här behövs handlingsberedskap. Det är nu inte det argument som utskottsmajoriteten har anfört, trots att det fanns med i regeringens proposition. Det är alldeles klart att det i betänkandet finns två argument för att man nu – i

förväg och utan att man vill medge att det finns risk för allvarlig prisstegring – sätter lagen i tillämpning. Det ena är att det skulle underlätta för regeringen att skapa stabila förutsättningar och öka tilltron till den ekonomiska politiken. Jag frågade i mitt anförande, och jag frågar en gång till: På vad sätt skulle det målet främjas av att man vidtar en åtgärd som är helt onödig med hänsyn till regeringens handlingsmöjligheter? De är precis likadana oavsett vad regeringen nu beslutar.

Det andra argumentet som anförs är att SPK även fortsättningsvis kan aktualisera frågan om direkta ingripanden och att uttalanden från SPK får större tyngd om prisregleringslagen är tillämplig. I mitt förra anförande frågade jag – och jag frågar igen – på vilket sätt tyngden blir större av att regeringen i förväg har försäkrat sig om att den har rättigheter som den ju ändå har. Om regeringen inte har skaffat sig dessa rättigheter i förväg, får de begäras dem i efterhand. Med den majoritetsställning som finns här i riksdagen torde man också få dem.

Jag ser alltså inget annat skäl för detta uppträdande än att man vill få fria händer och, om den pinsamma situationen skulle uppkomma att priserna skenar i väg, kunna införa ett allmänt prisstopp utan att här i riksdagen redovisa skälen till det, trots att man själv inte tror på åtgärden. Jag tycker det här är ett mycket tunt argument. Den åtgärd som nu skall vidtas har den stora nackdelen att man faktiskt frammanar inflationskrafter i vår ekonomi.

Alldeles i onödan sänder vi nu en signal till marknaden om att det snart kan bli aktuellt med prisstopp igen. Jag kan inte förstå varför man vidtar denna åtgärd, om det inte är så att man i bakfickan har planer på ett insättande av prisreglerande åtgärder och vill bädda för dem utan någon politisk trasslighet. Bedyranden om motsatsen, som statsrådet K. Å. Johansson har ägnat sig åt och som det fanns ett återsken av i Lisbet Calners inlägg, är inget värda. Det är ingen som tror på dem efter vad vi har upplevt under senare år. Gång på gång har finansminister Kjell-Olof Feldt, sedan han väl upphävt ett prisstopp, sagt att det inte går att göra samma sak igen. Sådana uttalanden är inte trovärdiga och har ingen verkan. Strax därefter har det på nytt blivit ett allmänt prisstopp.

Jag håller med finansministern om att kamp mot inflationen till stor del är en fråga om att ändra på förväntningarna. Det är inte märkligt efter vad vi har upplevt under senare år. Det finns ingrodda inflationsförväntningar i den svenska ekonomin. När det gäller att besegra och knäcka dessa förväntningar tror jag att tekniken att ställa upp mål för inflationen är förbrukat. Inflationen blir dubbelt så hög eller ännu högre jämfört med inflationen i det uppställda målet. Den tekniken har aldrig haft en god verkningkraft, och nu går det inte längre att använda den. Det förefaller som om regeringen inte har för avsikt att ange ett sådant mål för nästa år. Redan från början skulle det framgå att det inte håller.

Därför gäller det att hitta på något annat. I mitt tidigare anförande påpekade jag att man i vårt grannland Norge tidigare har använt sig av återkommande prisstoppsåtgärder. Man har haft en snabb prisstegringstakt, som i Norges fall är litet mer begriplig än vår. I Norge har man den impuls som oljeintäkterna ger. Regeringen har emellertid vägrat att röra vid prisregleringsvapnet. Man har sagt att det aldrig blir aktuellt. Så småningom

har regeringen vunnit tilltro till detta uttalande. Därmed har också inflations-takten i den norska ekonomin börjat sjunka. Varför skall det vara så omöjligt för oss i Sverige att avstå från en meningslös åtgärd, om detta avståndstagande har det positiva med sig att det bidrar till att knäcka inflationsförväntningarna i svensk ekonomi?

Det är min sista fråga, men jag är särskilt intresserad av att få höra hur man har tänkt när man har skrivit in de två motiven i finansutskottets majoritets-text för att sätta prisregleringslagen i tillämpning.

Anf. 31 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Lisbet Calner läste ur ett betänkande från finansutskottet av år 1981. Det är sant att vi under många år har haft prisregleringar. Låt mig tillägga att det i början av den borgerliga regeringsperioden tillsattes en prisregleringskommitté som utförde ett mycket stort utredningsarbete och som ett antal år därefter – ungefär vid den tidpunkt som Lisbet Calner nämnde – avgav ett betänkande.

Vi har i vår reservation citerat kommitténs slutsats, nämligen att prisregleringar icke bör användas.

Jag vill också påminna om att mycket väsentliga avregleringsåtgärder inom prisregleringen genomfördes våren 1982 på förslag av folkpartiets handelsminister Björn Molin. Vi har från folkpartiets sida sedan dess tagit fasta på kommitténs förslag och de erfarenheter som man kan göra av verkligheten och dragit slutsatsen att prisregleringarna inte är ett lämpligt och användbart medel i kampen mot inflationen. Det är bara att beklaga att socialdemokraterna inte har dragit den slutsatsen.

Lisbet Calner sade att inflationen i Sverige nu är lägre än på länge. Detta är sant. Hon sade också att det beror på regeringens ekonomiska politik. Detta är emellertid inte sant.

Att inflationen dämpats i Sverige beror nästan enbart på vad som har hänt utanför Sveriges gränser – den sjunkande dollarkursen, de sjunkande råvarupriserna och speciellt de sjunkande oljepriserna.

Jag vill citera konjunkturinstitutets höstrapport, där det skrivs följande: "Som framgår av tabell 5:9 kan den avtagande ökningstakten återföras på lägre höjningar av de internationellt bestämda priserna."

De inhemska bidragen, den hemmagjorda inflationen, minskar inte alls, snarare tvärtom. Man kan jämföra t. ex. med år 1982. Då var det inhemska bidraget till konsumentprisernas uppgång drygt 4 %, närmare bestämt 4,2 procentenheter, medan konjunkturinstitutet förutser att det för nästa år kommer att bli 4,5 procentenheter. Det är alltså inte någon minskning i den hemmaproducerade inflationstakten.

Regeringens s.k. inflationsdämpande politik har med andra ord inte lyckats utan misslyckats, detta trots eller kanske på grund av den intensiva och upprepade användningen av prisregleringar.

Anf. 32 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Såväl Anne Wibble som Lars Tobisson anser att det är helt onödigt med en förlängning av prisregleringslagen, och jag anser att det är helt onödigt att ta kammarens tid i anspråk för att övertyga dem om

förträffligheten i vad som föreslås i propositionen. Det får anstå till den ekonomisk-politiska debatten.

Än en gång bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen!

Anf. 33 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Lisbet Calner inledde sitt korta inlägg med att säga att både Anne Wibbe och jag anser det helt onödigt med förlängning av prisregleringslagen. Jag är inte ute efter att märka ord, men jag måste framhålla att vi inte behöver förlänga *prisregleringslagen*. Den gäller i evärdlig tid till dess att riksdagen beslutar något annat.

Vad vi nu diskuterar är om vi skall förlänga den tillämpning som man tidigare har beslutat om vad beträffar denna beredskapslagstiftning. Det är detta vi hävdar är onödigt, och det går inte att bestrida.

Jag ställde ett par frågor till Lisbet Calner. Jag frågade närmare bestämt om de två motiv som anförs i majoritetstexten för att nu förlänga prisregleringslagens tillämpning. Jag fick inget svar på detta. Det är ingenting som vi skall diskutera i någon allmänekonomisk debatt, för nu gäller det ett ställningstagande som egentligen inte har med ekonomi utan med psykologi att göra, huruvida det är rätt att i förväg varsla om att man kan tillgripa prisstoppåtgärder under nästa år.

Jag får alltså inget svar. Orsaken är att det finns inget vettigt svar. Men jag kan vända på min fråga och be Lisbet Calner ta ställning till den i stället. Är det inte riktigt att enda skälet till att nu i förtid besluta om en förlängning av prisregleringslagens tillämpning är att man vill undvika att ett eventuellt – jag är beredd att medge det – kommande beslut om prisstopp behöver åtföljas av en politisk debatt här i riksdagen? Detta är det enda skäl jag kan finna, och frånvaron av argumentation, benägenheten att säga att det där får vi diskutera någon annan gång i större sammanhang, leder mig till slutsatsen att Lisbet Calner inser att detta är det enda tänkbara skäl man kan anföra, men det är ju litet förargligt att nu behöva medge det.

Jag ser fram emot ett svar på den frågan, men jag skulle därtill vilja foga några synpunkter som gäller hanteringen av det här ärendet. Lisbet Calner grep tillbaka till 1981, och jag var också inne på det i mitt anförande. Det har tidigare varit prisstopp eller någon form av prisreglering i kraft, och frågan om förlängning har inte varit mycket att diskutera, för då har det varit naturligt att fatta ett sådant beslut; annars hade regeringen måst komma en månad senare och begära tillstånd. Det hela skedde då med en viss automatik. Men sedan 1982 har vi varit i en situation där man har kunnat säga att nu behöver inte prisregleringslagen vara i tillämpning.

Vi moderater var ensamma om att ta upp den här debatten 1982 och, tror jag, även påföljande år. Sedan har övriga partier på den borgerliga sidan insett att så här ligger det till och förstått – därtill säkert förhjälpna av prisregleringskommitténs betänkande – att det över huvud taget är farligt med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen och inflationsriskerna att röra för mycket vid de här frågorna. Därför har vi nu en gemensam reservation.

När frågan har diskuterats under åren sedan 1982 har jag de gånger jag har varit med varje gång mött nya talesmän för majoriteten i finansutskottet. Jag tror att orsaken till att man växlar är att man inser att detta är en omöjlig fråga

att debattera, men man har ändå bestämt sig för att man skall verkställa denna hjälpåtgärd åt regeringen, och så skickas det upp nya talesmän gång efter annan. Låt mig nu uttala den förhoppningen att så många i utskottet har varit med om den här obehagligheten att ni i alla fall till nästa år kan sända det budskapet till regeringen: Det är väl ingen idé att vidta den här onödiga åtgärden, för det blir en så obehaglig diskussion. Vi har ju inga argument att komma med, och till slut blir vi kanske tvungna att medge att kvar finns bara svepskäl, att vi gör detta för att ni skall slippa ta en debatt om saken, om det skulle behöva bli ett prisstopp under det kommande året.

Jag uttalar alltså denna förhoppning. Jag begär inte att Lisbet Calner skall svara på den, men gärna på mina tidigare frågor.

Anf. 34 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Lisbet Calner valde att inte egentligen säga någonting i sak, vilket jag tycker är beklagligt. Prisregleringar är nämligen en ganska allvarlig sak för den del av näringslivet som blir utsatt för dessa regleringsingripanden. Det skulle därför ha varit värdefullt att få veta vilken avsikt utskottsmajoritetens företrädare har med den här föreslagna förlängningen av lagen.

Om man läser i betänkandet finner man detta år ett argument som inte har förts fram tidigare, nämligen att möjligheter att tillgripa prisreglerande åtgärder skall "öka tilltron till den ekonomiska politiken". Jag tror att Lars Tobisson var inne på detta också. Vi anser i folkpartiet att prisreglerande ingrepp har precis den motsatta effekten, nämligen att öka misstron mot regeringens ekonomiska politik. Det faktum att regeringen anser sig behöva prisregleringsingrepp betyder enligt min uppfattning att man inte ens själv tror på att inflationen skall kunna dämpas genom den allmänna finans- och penningpolitiken.

Det skulle vara intressant om Lisbet Calner ville tala om på vilket sätt tilltron till regeringens ekonomiska politik skulle öka genom en förlängning av prisregleringslagens tillämpning.

Herr talman! När man studerar prisutvecklingen i Sverige under de senaste åren är det helt omöjligt att utläsa under vilka perioder det har rått prisstopp och under vilka det inte gjort det. Ibland har priserna stigit litet mindre, ibland litet mera, men alltid har de stigit mera i Sverige än i vår omvärld. De perioder prisstegringarna i Sverige har varit litet mindre eller litet större har alls inget samband med de perioder det har funnits prisstopp. Om man jämför inflationen i Sverige med inflationen i våra åtta viktigaste konkurrentländer, finner man att inflationen i Sverige hela tiden under de gångna tre åren varit mellan tre och fyra procentenheter högre än i våra viktigaste konkurrentländer. Det är naturligtvis ett mycket allvarligt förhållande. Det kan omöjligen fortsätta så här utan att det händer saker i Sveriges ekonomi.

Detta visar alldeles tydligt att beslut om prisstopp inte leder till att prishöjningarna försvinner. För att få bukt med prishöjningarna krävs i själva verket en helt annan ekonomisk politik. Vi har från folkpartiet föreslagit en sådan vid flera tillfällen.

Lisbet Calner kommenterade i sitt inlägg inte alls det faktum som jag tog upp i mitt anförande, nämligen att prisregleringarna slår särskilt hårt mot tjänsteföretagen. Jag skulle därför vilja fråga mera direkt: Anser inte Lisbet

Calner att det är viktigt att stimulera en ökad sysselsättning i tjänsteföretagen, eller anser hon att det är oväsentligt att prisregleringen särskilt hindrar dessa företags möjligheter till expansion?

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 11.)

Anf. 35 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 8 om tulltillägg.

Tulltillägg

Anf. 36 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Först vill jag yrka avslag på propositionen om tulltillägg. Jag gör det av följande skäl.

Förslaget om tulltillägg har varit föremål för diskussion under hela det gångna decenniet. Varusmugglingsutredningen har i sitt betänkande, Smugglingsbrott och tulltillägg, föreslagit införande av denna sanktionsbestämmelse. I samband med remissbehandlingen av detta betänkande anförde generaltullstyrelsen att det inte fanns behov av att införa bestämmelser om tulltillägg. Ett väsentligt skäl härför var att ett sådant sanktionssystem skulle drabba de tullskyldiga alltför hårt.

Härefter har generaltullstyrelsen ändrat uppfattning och har i en skrivelse till regeringen år 1981 hemställt att tulltillägg skall införas. Ett av skälen till ett ändrat ställningstagande från generaltullstyrelsens sida är åklagare och domstolar enligt generaltullstyrelsens uppfattning intagit en restriktiv hållning vad gäller tillämpningen av 5 § varusmuggningslagen, dvs. det lagrum som stadgar straff för gärningar som begåtts av grov oaktsamhet.

Det är viktigt, herr talman, att i detta avseende poängtera vad departementschefen i proposition 1972:110 anförde: "Stor hänsyn måste dock uppenbarligen tas till de obestridliga svårigheter med en sådan deklaraionsplikt som framhållits från näringslivets sida, oavsett att straffansvar enligt varusmuggningslagen endast kan komma i fråga vid uppsåt eller grov oaktsamhet." Av det här citatet att döma synes åklagare och domstolar ha intagit en ståndpunkt som överensstämmer med dåvarande departementschefens uppfattning.

Vidare har generaltullstyrelsen i sin skrivelse till regeringen anförde att det förekommer en bristande noggrannhet från deklaranternas sida. Som framhållits i den moderata motionen av Knut Wachtmeister m. fl. är det anmärkningsvärt att någon analys om vilka fel och brister som förekommer i deklaraionsförfarandet inte har redovisats av generaltullstyrelsen. Generaltullstyrelsen har heller inte påpekat på vilka grunder åklagare och domstolar inte ansetts sig ha kunnat åtala eller döma när det gäller brott i samband med felaktiga uppgifter vid import av varor som lett till att tullmyndigheten debiterat för låg tull eller för låga andra skatter och avgifter.

Upprättandet av tulldeklaraioner får i regel göras under stark tidspress.

Det krävs mycket stora specialkunskaper för att på ett tillfredsställande sätt upprätta en tulldeklaration. Det råder inga delade meningar om de svårigheter som är förknippade med denna deklarationsskyldighet. Det är därför, herr talman, som jag tycker att det är orimligt att inom tullområdet införa en administrativ sanktionsbestämmelse utan att en ordentlig analys vad beträffar eventuella brister som förekommit i samband med upprättandet av tulldeklarationen har utretts.

Det är inte heller ur rättssäkerhetssynpunkt tillfredsställande att införa en sanktionsbestämmelse där uppsåt eller grov oaktsamhet inte behöver bevisas. Det är inte heller tillfredsställande att införa denna sanktionsbestämmelse samtidigt som röster höjs för att varusmuggningslagen bör ses över. Jag finner, herr talman, inga bärande skäl för att man skall införa denna bestämmelse och i vart fall inte utan föregående undersökning av de problem som har påtalats av generaltullstyrelsen.

Som framgår av propositionen och även av generaltullstyrelsens skrivelse till regeringen skall tulltillägget ha en preventiv inverkan på förekommande deklarationsfel och därmed öka frekvensen av riktiga deklarationsuppgifter. På så sätt skall möjlighet skapas för att man skall kunna omfördela tulltaxeringsresurser från deklarationskontroll till en mera fördjupad kontroll i form av kontroll- och revisionsbesök hos företag som importerar varor. Det är knappast troligt att införandet av denna sanktionsbestämmelse får denna effekt. Det kommer snarare att bli än besvärligare att hantera förekommande felaktiga deklarerationer om bestämmelserna om tulltillägg införs. Majoriteten i utskottet har i betänkandet uttalat att tulltillägg inte bör riktas mot de många yrkesutövare som vinnlägger sig om att lämna korrekta redovisningar. Vidare bör enligt utskottsmajoriteten eftergift av tulltillägg kunna meddelas om deklaranten vinnlagt sig om att fullgöra deklarationsskyldigheten på ett tillfredsställande sätt. Herr talman! Jag frågar mig hur denna lagtolkning skall hanteras i praktiken. Vad menar socialdemokraternas företrädare med detta uttalande? Det kommer helt säkert att innebära en olikformig behandling mellan olika beslutsfattare. Risken är uppenbar att många beslut härigenom kommer att bli föremål för överklagning. Det kan därför med fog antas att viss del av den förväntade resursvinsten kommer att gå förlorad.

Herr talman! Jag vill komma in på den del av tullens verksamhet som berör beskattningsansvaret för mervärdeskatt vid import av varor. Tullverkets uppbörd under budgetåret 1984/85 uppgick till sammanlagt 47,8 miljarder kronor. Härav utgjorde 43,7 miljarder kronor mervärdeskatt från företag som är registrerade hos tullverket, och detta utgjorde ca 92 % av tullens totala uppbörd. Denna moms inbetalas av företagare som sedan får göra avdrag med motsvarande belopp vid sin egen redovisning av mervärdeskatt. Det innebär att om en företagare skulle uppges felaktigt underlag för beräkning av mervärdeskatt påför visserligen tullverket för låg mervärdeskatt, men i gengäld får företagaren inte göra större avdrag i sin momsdeklaration än för det belopp som denne har betalat. Det innebär vidare att statsverket inte gör någon förlust om momsen vid importtillfället beräknas på ett för lågt beskattningsvärde. Enligt utskottets majoritet skall tulltillägg påföras i den mån felaktig tulldeklaration ger upphov till för lågt debiterad mervärdeskatt.

Herr talman! Jag finner det orimligt att man påför någon ett tulltillägg då det inte uppstår något skattebortfall för statsverket. En sådan lagstiftning skapar inte förtroende för den lagstiftande församlingen, dvs. Sveriges riksdag. Respekten för en sådan lagstiftning naggas också i kanten av följande skäl.

Någon länsstyrelse har i samband med förslag om förenklingar inom beskattningsområdet framfört synpunkter på att momsens på importvaror skall tas bort när importören är redovisningsskyldig till mervärdeskatt. Liknande tankegångar har varit föremål för diskussion inom den sittande mervärdeskatteutredningen. Vid den praktiska tillämpningen av gällande bestämmelser har det förekommit, och jag tror att det förekommer fortfarande, att tullmyndigheten inte alltid rättar en felaktigt påförd mervärdeskatt. Detta gör man med motiveringen att skatten är avdragsgill vid redovisningen till mervärdeskatt. Den ena dagen kan således en felaktig debitering från tullmyndighetens sida hanteras med en uppmaning att reglering kan ske i momsdeklarationen. Den andra dagen, när den tullskyldige gjort fel, krävs vederbörande på ett 20-procentigt tulltillägg – om denna lagstiftning införs. Herr talman! Jag frågar mig: Var finns logiken i ett sådant handlingssätt?

Jag vädjar till de partier som företräder utskottsmajoriteten att ta ert förnuft till fånga. Driv inte igenom en lagstiftning som större delen av svenska folket torde uppfatta som rättsvidrig, i vart fall till den del som den avser tulltillägg vid felaktigt redovisad mervärdeskatt. Man bestraffas ju för en åtgärd som inte innebär något skattebortfall för staten. Jag poängterar än en gång att 92 % av tullverkets uppbörd utgör mervärdeskatt. Det är endast 8 % av uppbörden som berör tull och andra avgifter.

Herr talman! Jag får med detta yrka bifall till reservationerna, som i första hand innebär avslag på propositionen och i andra hand innebär att tulltillägg inte skall beräknas på felaktigt redovisad mervärdeskatt.

Anf. 37 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet instämmer i regeringens bedömning att uppgiftslämmandet till tullmyndigheterna tjänar viktiga ändamål, t. ex. att fastställa tullar och avgifter, liksom att det är väsentligt att dessa uppgifter är så korrekta som möjligt.

När nu regeringen i sin proposition nr 41 lägger fram ett förslag om tulltillägg på 20 % anser vi i folkpartiet oss emellertid inte kunna tillstyrka detta förslag. Det är främst av två skäl vi säger nej. Det handlar om dels när ett fel föreligger i en tulldeklaration, dels att tulltaxenummer skall anses som uppgift i sak och ej som yrkande. Båda dessa förhållanden skall kunna ge upphov till tulltillägg.

När det gäller den sistnämnda invändningen om tulltaxenummer, har utskottet här i sin skrivning gått oss motionärer till mötes i så måtto att uppenbara felräkningar eller felskrivningar inte skall föranleda tulltillägg. Enligt vår uppfattning finns det här stor risk för skönsmässig bedömning, vilket talar mot att tillämpningen skall läggas på en administrativ myndighet.

I propositionen kan man ej utläsa hur stor omfattningen är av felaktiga tulldeklarationer, ej heller vilken typ av felaktigheter det handlar om.

Dock kan man i propositionen läsa att den upplysningsverksamhet i syfte att ge kunskaper i stort och den vägledning som tullverket bedrivit, medfört att näringslivets kunskaper i tullfrågor numera är goda. Vidare säger statsrådet att vad avser det s. k. samlastningsgodset – dvs. gods på en lastbil till olika mottagare – har bristerna minskat påtagligt. Ökade kontrollmöjligheter, bättre information och utbildning kan kanske vara en väl så god väg att gå, vilket för övrigt några remissyttranden givit till känna. Det jag nu sagt styrker vad vi reserverar framhållit i vårt yrkande, nämligen att en genomgripande undersökning eller samråd med berörda parter bör ske innan ett så långtgående förslag genomförs.

Vad beträffar tulltillägg även vad avser mervärdeskatt, har vi från folkpartiet i vår motion pekat på detta som en ytterligare invändning vi kunnat rikta mot förslaget. Vi ansluter oss här till de synpunkter som framförs i motion nr 121 och i reservationen, till vilken jag således yrkar bifall.

Som vi anför i vår motion nr 120, delar vi inte regeringens uppfattning att det nu föreslagna administrativa sanktionssystemet på tullområdet till alla delar kan jämföras med det system som tillämpas vid deklaration till skattemyndigheterna. Sålunda lämnas t. ex. samtidigt med tulldeklarationen även faktura eller motsvarande handling som styrker uppgiften i deklarationen. Om deklarationen baseras på falska fakturor bör ju varusmuggningslagen tillämpas.

Denna vår uppfattning styrks även av att regeringen är medveten om att det i vissa fall kan vara svårt att lämna riktiga uppgifter i tulldeklarationen. Man säger att sanktionsavgifter ej skall påföras vid, som det heter, ursäktliga fel. Att, ofta under tidspress och med osäkerhet om tulltaxenummer osv., lämna en tulldeklaration som i många fall kan vara svår att klara av, t. o. m. för expertis, kan enligt min mening inte vara jämförbart med att avge en deklaration till skattemyndigheterna.

Herr talman! I nuvarande läge kan jag således inte anse att riksdagen fått tillräckligt underlag för att i dag kunna bifalla denna proposition, och jag yrkar därför än en gång bifall till reservationerna nr 1 och 2.

Anf. 38 SVERRE PALM (s):

Herr talman! Antalet tulldeklarationer är numera stort, mer än 2 miljoner per år. Enligt utskottsmajoritetens mening står det klart att dessa deklarationer med tillhörande handlingar i alltför stor utsträckning är behäftade med fel och brister. Tullverket har bekymmer med många felaktiga deklarationer, vilket medför stor arbetsbelastning och försämrade kontrollmöjligheter.

Herr talman! Enligt vår uppfattning är det av vikt att en del av de betydande resurser som tullverket för närvarande måste lägga ned på deklarationsgranskningen kan frigöras för kontroller av annat slag och för bekämpandet av allvarliga brott.

I propositionen föreslås att en administrativ sanktion, tulltillägg, på 20 % av undandragen tull, skatt eller införselavgift införs på tullområdet enligt mönstret för de skatte- och avgiftstillägg som tillämpas på den inrikes beskattningens område. Sanktionen riktar sig mot vissa brister vid fullgörandet av anmälnings- och uppgiftsskyldigheten i tullbehandlingen av den

kommersiella importen och omfattar import för vilken tulldeklaration skall lämnas.

Utskottsmajoriteten instämmer i departementschefens bedömning att det straffrättsliga sanktionssystemet inte är till fyllest för att vi skall komma till rätta med problemen. Även på tullområdet behövs, enligt vår mening, en särskild sanktion mot oriktigheter som i dag av olika skäl inte föranleder åtal eller andra påföljder. Liksom på beskattningsområdet i övrigt bör man också kunna befria rättegångsväsendet från onödigt tidskrävande och kostsamma ingripanden på tullområdet mot många inte alltför allvarliga överträdelse, som i dag måste handläggas som brottmål.

Samtidigt bör framhållas att en sanktion i form av tulltillägg givetvis inte bör riktas mot den som vinnlagt sig om att lämna korrekta redovisningar. Även då kan givetvis fel förekomma. Exempelvis kan det ibland vara svårt att ange rätt tulltaxenummer. I enlighet med vad som gäller i fråga om skattetilläggen skall givetvis uppenbara felräkningar eller felskrivningar som framgår av deklarationen med tillhörande handlingar inte föranleda tulltillägg.

Vidare bör reglerna om eftergift av tulltillägg förstås så, att den som vinnlagt sig om att fullgöra deklarationsskyldigheten på ett tillfredsställande sätt regelmässigt inte skall behöva bli utsatt för någon form av bestraffning om deklarationen trots allt blivit felaktig. Felaktigheten torde då i allmänhet kunna bedömas som ursäktlig.

Utskottet vill också peka på att den som är medveten om att han inte redan från början genast kan lämna en fullständig redovisning kan få lämna en preliminär deklaration. Enligt utskottets uppfattning bör det åtminstone i viss utsträckning också kunna godtas att den som är osäker på någon punkt anger detta i deklarationen för att senare komma in med kompletteringar. Även i övrigt finns möjligheter att i efterhand inkomma med kompletteringar och rättelser.

Yrkanden som framställs öppet i deklarationen skall inte medföra tulltillägg, även om yrkandet är oriktigt. Lämnade uppgifter om en varas tulltaxenummer måste dock anses innefatta en uppgift om varans beskaffenhet och är alltså regelmässigt att hänföra till en uppgift i sak. Samtidigt bör framhållas att den som exempelvis är osäker beträffande klassificeringen av en enstaka vara bör kunna undgå tulltillägg genom att ange detta tillsammans med en tillräcklig beskrivning av varan, även om tullen sedan bedömer klassificeringsfrågan annorlunda. Det normala tillvägagångssättet i sådana fall bör emellertid – som anförs i propositionen – vara att deklaranten först inhämtar upplysningar från tullverket, eventuellt i form av förhandsbesked.

Som jag redan sagt överensstämmer de föreslagna reglerna om tulltillägg med vad som redan gäller för skattetilläggen. Förslaget inskräper vikten av en noggrann redovisning och bör skapa förutsättningar för ett mer effektivt utnyttjande av resurserna inom tullen och rättegångsförfarandet.

Sanktionen bör i enlighet med propositionen omfatta samtliga tullar, skatter och införselavgifter som skall tas ut av tullverket i samband med import – således även mervärdeskatten.

Jag vill påminna reservanterna om att skattetillägg utgår på den inrikes beskattningen, oavsett om momsens är avdragsgill hos köparen eller ej.

Dessutom bör alla importörer behandlas lika. På en stor del av importen utgår inte tull utan bara moms. Motsvarande del av deklarationerna skulle alltså falla utanför bestämmelserna om tulltillägg ifall momsen undantogs. Det är givetvis lika viktigt att dessa deklarationer är riktiga som att de andra är det. För importörerna skulle det verka orättvist om den som slarvat med en deklaration av tullbelagda varor påförs tulltillägg, medan andra, som gjort grova fel, slipper betala tulltillägg. Dessutom skulle sanktionen mot slarv i alltför hög grad ställas i relation till varierande tullsatser.

Tullverkets uppbörd av mervärdeskatt uppgår till ett avsevärt belopp, uppskattningsvis ca 50 miljarder kronor för budgetåret 1985/86. Denna skatt utgör också huvuddelen av tullverkets totala uppbörd. Vill vi att mervärdeskatten skall fungera i enlighet med gällande bestämmelser, förutsätter det korrekta deklarationer även på tullsidan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 39 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Sverre Palm tog upp de problem generaltullstyrelsen har pekat på när det gäller felaktigheter i deklarationerna. Som jag sade i mitt inledningsanförande finns det inte något underlag som visar vilka fel som har förekommit eller hur många de är. Däremot finns en undersökning som ASG har gjort. ASG har 25 % av den totala förtullningen. Undersökningen, som omfattade en vecka, visade på 2 % fel i deklarationsförfarandet. Det talar för att man inte av det skälet skall införa bestämmelsen om tulltillägg.

Jag fick inte något svar på min fråga om vad utskottet egentligen menar med skrivningen att tulltillägg inte skall påföras när någon vinnlägger sig om att lämna en god redovisning. De som skall fatta beslut kommer att få oerhört stora besvär att avgöra vilka som skall undantas på den grunden, och det kommer att bli en olikformighet i hanteringen av bestämmelserna.

Sverre Palm tog upp frågan om mervärdeskatt och sade att man kan påföra skattetillägg även när fel uppstått på så vis att momsen skulle vara avdragsgill hos annan som är skyldig att betala moms. Det förekommer naturligtvis, men mycket sällan, skulle jag vilja göra gällande. Oftast sker inga rättelser. I varje fall påpekas de bara tyst i revisionspromemorior eller andra promemorior och förs inte ut i form av beslut. När man tar in skatt med ena handen och betalar ut med den andra blir det en kostnadsfördyring och en resurshantering som är oekonomisk.

Jag vill citera ett uttalande från riksskatteverket, som har samma inställning som många länsstyrelser i den här frågan: "För redan gjorda transaktioner koncentreras intresset helt på exportbolagens mervärdeskatte-redovisningar. Transaktioner mellan leverantörer och exportbolagen får av tidsskäl i de flesta fall lämnas därhän. Underlåtna skatteuttag innebär ju inget som helst faktiskt skattebortfall."

Jag vill ställa en fråga till Sverre Palm: Är det inte stötande att införa ett tulltillägg på mervärdeskatt för importen när underlåtna skatteuttag inte innebär något skattebortfall för statsverket?

Anf. 40 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Utskottet och Sverre Palm talar om att betydande resurser skall överföras från deklarationsgranskningen till kontroll av annat slag och för bekämpande av mera allvarliga brott. Det ställer vi i och för sig upp på. Men senare i samma betänkande anges möjligheterna för deklaranten att lämna en preliminär deklARATION om man inte från början kan lämna en fullständig redovisning. Vidare säger man att den som är osäker i något hänseende kan komma in med kompletteringar i efterhand. Det är naturligtvis bra, men min fråga blir osökt denna: Måste det inte också innebära merarbete för tullpersonalen att först få en preliminär deklARATION och sedan en komplettering, som i sin tur skall granskas på nytt?

Utskottet anför också att vid beskrivning av varan bör deklaranten, om han är osäker på klassificeringen, först inhämta ett förhandsbesked hos tullverket. Det kan inte, som jag ser det, i högre grad nedbringa onödigt merarbete för tullpersonalen, vilket enligt propositionen var en av avsikterna med förslaget om tulltillägg. Vi vill båda komma åt dem som av grov oaktsamhet eller i ond tro lämnar felaktiga uppgifter. Men de som av misstag eller okunnighet råkat skriva fel på tulldeklARATIONEN eller lämnat fel tulltaxenummer skall inte påföras skattetillägg. Här framgår skillnaden i bedömning mellan regeringens proposition och reservanternas skrivning, nämligen regeringens tro på straffavgifter och vår uppfattning att risken för skönsmässiga bedömningar är stor. Vår tro på upplysning och vägledning för alla dem som vinnlägger sig om att lämna korrekta redovisningar står mot socialdemokraternas tro på straff. Vi vill komma åt dem som medvetet lämnar oriktiga uppgifter i syfte att undanhålla tull och andra avgifter, och förordar därför, som jag tidigare sade, det samrådsförfarande som vi föreslagit.

Anf. 41 SVERRE PALM (s):

Herr talman! Jag vill till Karl-Gösta Svenson och Leif Olsson säga: Det är inte märkvärdigare med eftergift av tulltillägg än det är med eftergift av skattetillägg.

I den här refererade undersökningen som ASG gjort och som åberopas både i moderaternas motion och i reservationen anges att felfrekvensen är under 2 %. Detta överensstämmer inte med den verklighet vi upplever i dag. Vid Industriförbundets uppvaktning talade man om en undersökning som speditorsbranschen hade gjort avseende 1976 och 1985. Den uppgav en felfrekvens på 2-5 %, så under 2 % är helt felaktigt.

Herr talman! Jag har så sent som i dag haft kontakt med tullpersonalen i Svinesund i mitt hemlän och frågat om felfrekvensen där. Beträffande importanmälan vid direktimport har man i Karlstads tulldistrikt en felfrekvens på 20-22 %. För de hemtagna sändningarna är felfrekvensen 8-10 %. Personalen säger att riksgenomsnittet troligen ligger något högre.

Så till moms. Man kan givetvis diskutera varför momsens skall utgå i ett tidigare led än vid försäljningen till konsument. Det är flera skäl som lett fram till detta, bl. a. kontrollsynpunkten. Men den diskussionen hör väl inte hemma här. Momsreglerna är som de är, och det åligger tullen att upprätthålla dem. Slarv med deklARATIONER orsakar alltför mycket merarbete

för tullen, och för att komma till rätta med detta behövs en enkel och kraftfull sanktion. Undantas momsens skulle syftet till stora delar förfelas. inte bara på grund av att en stor del av deklarationerna inte skulle träffas av tulltillägg. Sanktionen för övriga slarviga deklarationer blir också väsentligt lägre och alltför låg i förhållande till importvärdet.

Anf. 42 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det finns tydliga olika uppfattningar om felfrekvensen. Vi har den utredning jag redovisade, och Sverre Palm hänvisade till ytterligare en utredning från Industriförbundet. Dessutom har han fått ytterligare upplysningar från en tullstation i dag. Allt detta tyder på att innan vi bestämmer oss för införandet av en sanktion inom tullområdet i form av tulltillägg borde en ordentlig utredning och analys ske om vilka fel och brister som verkligen förekommer, eftersom det finns så olika uppfattningar om det. Som jag också nämnde i mitt inledningsanförande höjs nu röster om att varusmuggningslagen skall omarbetas eller i varje fall ses över. Ett visst samarbete skulle kunna bedrivas i dessa sammanhang.

Jag delar Leif Olssons uppfattning att om deklaranter – som Sverre Palm säger – kan lämna preliminär deklaration och begära ytterligare utredning innan han lämnar en slutlig deklaration, så innebär det ökat arbete inom tulladministrationen. Man får inte genom att införa tulltillägg den resursvinst man är ute efter, dvs. ett bättre deklaraionsunderlag.

När det gäller mervärdesskatten är det en uppenbar skillnad att påföra tulltillägg när uteblivet skatteuttag inte innebär något skattebortfall för staten. Vi moderater tycker att det är stötande att på det viset ta ut avgift när någon av misstag lämnat en felaktig deklaration. Och det är mycket lätt att göra sådana misstag. Tulldeklarationerna är svåra att upprätta. De är omfattande och krävande och skall göras under tidspress. Det ställer stora krav på deklaranterna. Jag vädjar därför ånyo till socialdemokraterna att inte besluta om tulltillägg, i varje fall inte när det gäller mervärdesskatt. Sverre Palm hänvisar till den stora andel som mervärdesskatten har av tullens verksamhet. Det tyder på att propositionen helt bör avslås.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 11.)

Anf. 43 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 9 om schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, m. m.

Schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, m. m.

Anf. 44 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Att det över huvud taget blir någon debatt kring skatteutskottets betänkande 1985/86:9, som ju huvudsakligen handlar om schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, beror på vårt långsamma utredningsväsende. Debatten kommer att gälla den s. k. tvåårsregeln som

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Schablonavdrag för
egenavgifter i inkomst-
slaget tjänst m. m.*

ger byggnads- och anläggningsarbetare, men inga andra yrkesgrupper, avdragsrätt för ökade levnadskostnader även efter de två första åren, om de haft sin arbetsplats utanför den vanliga verksamhetsorten.

I propositionen föreslås nu för tredje gången en förlängning av dessa regler, denna gång med ytterligare ett år till 1987 års taxering. Skälet härtill är att traktamentsbeskattningsakkunniga som numera kallar sig förmånsbeskattningskommittén – och därmed sparat in sex bokstäver i sitt krångliga namn – ännu inte avslutat sitt arbete.

I själva sakfrågan finns det enligt vår uppfattning ingen som helst anledning att diskriminera andra yrkesgrupper än byggnads- och anläggningsarbetare, och jag skulle vilja fråga utskottets talesman Anita Johansson varför man ensidigt vill gynna denna yrkesgrupp.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 45 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Folkpartiet ställer sig bakom förslaget i proposition 1985/86:45 om att en avdragsrätt för egenavgifter skall införas redan vid taxeringen för beskattningsåret i fråga när det gäller skattskyldiga som har inkomst av tjänst. Förslaget innebär en ökad rättvisa mellan inkomsttagare av skilda kategorier.

Likaså anser vi att höjningarna av de lägsta beloppen för skatteplikt för räntor samt förmögenhetsskatt som föreslås i propositionen är väl motive-
rade.

Däremot tycker vi att det är beklagligt att regeringen inte velat inta en lika rättvis attityd då det gäller rätten till avdrag för ökade levnadsomkostnader vid arbete utanför bostadsorten. Här vidhåller regeringen – och tyvärr också skatteutskottets socialistiska majoritet – att avdragsrätt efter två år endast skall tillkomma skattskyldiga vilka arbetar inom byggnads- och anläggningsbranschen.

Detta innebär en diskriminering och olikformig behandling vid taxeringen av andra grupper av skattskyldiga som är oacceptabel för oss inom folkpartiet.

Lagen medger uttryckligen avdrag under längre tid än två år endast vid arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen. Redan när riksdagen förra gången behandlade frågan gav jag exempel på arbetstagarkategorier som därigenom kommer att utestängas från den förlängda avdragsrätten, trots att denna uppenbarligen är lika nödvändig för dem och för tillkomsten och driften av anläggningar av skilda slag. Jag nämnde bl. a. personal inom databranschen, sådana som sysslar med utbildning av personal när anläggningar är färdigställda m. fl. Vid det tillfället tolkade jag utskottsmajoritetens ointresse för en rättvis lösning så, att man åberopade det förhållandet att lagen endast skulle tillämpas t. o. m. 1986 års taxering. Därefter skulle slutgiltigt ställningstagande kunna ske med anledning av traktamentsakkunnigas utredningsförslag.

I dag kan vi konstatera att det är fråga om att på nytt förlänga detta

orättvisa förhållande ytterligare ett år. Mängder av skattskyldiga kommer således att hamna i dispyter med skattemyndigheterna om karaktären av sitt arbete. Arbetstagare som arbetar under samma betingelser och för samma mål kommer att behandlas olika endast därför att de utför olika arbetsuppgifter – dock på samma arbetsplats.

Fru talman! Denna orättvisa bör undanröjas. Kammaren har i dag möjlighet att göra detta genom att rösta för reservationen, till vilken jag härmed yrkar bifall.

Anf. 46 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 9 behandlas regeringens förslag om rätt till schablonavdrag för egenavgifter i inkomstslaget tjänst, om beskattning av andelar i vissa samfälligheters inkomster och förmögenheter och om förlängning av viss provisorisk lagstiftning rörande rätten till avdrag för ökade levnadskostnader vid arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen. Utskottet har när det gäller de två första frågorna varit enigt och tillstyrkt propositionen. Däremot har i fråga om förlängningen av den provisoriska lagstiftningen rörande rätten till avdrag för ökade levnadskostnader vid arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen de icke-socialistiska partierna ansett att den förlängning av den s. k. tvåårsregeln som förslaget innebär bör omfatta alla yrkeskategorier.

Skall vi ha en sådan här särlagsstiftning kan det inte vara riktigt och rättvist att begränsa den till två särskilda yrkesgrupper. Skattelagstiftningen kritiserar ofta för att vara krånglig och svårtolkad, och än mer oförståelig måste den te sig för allmänheten, om man som majoriteten nu föreslår fasthåller vid en särlagsstiftning som ger vissa grupper en betydande fördel.

Jag har svårt att förstå socialdemokraternas och vpk:s inställning i denna fråga. När vi 1983 behandlade ärendet hänvisade man till att frågan var föremål för utredning, och i avvaktan på utredningens betänkande skulle vi anta ett förslag till provisorium, att gälla vid 1984 och 1985 års taxeringar. Förra året beslöt riksdagen att förlänga detta provisorium, så att det skulle gälla också vid 1986 års taxering. Nu föreslås ytterligare en förlängning, även denna gång med ett år.

Enligt min uppfattning kan vi inte fortsätta att ha en lag – även om den är provisorisk – som är så orättvis. Skattelagstiftningens främsta mål är och måste vara att skapa rättvisa och likvärdiga skatteregler gällande för alla. Vi har därför, som jag antydde inledningsvis, i en reservation yrkat på en utvidgning av tvåårsregeln till att gälla alla yrkeskategorier.

Fru talman! Med vad jag anfört yrkar jag bifall till reservationen vid skatteutskottets betänkande samt i övrigt bifall till utskottets förslag.

Anf. 47 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tänker i mitt anförande beröra den del av propositionen som det här senast talats om.

Frågan om avdrag för ökade levnadskostnader för arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen verkar ha blivit något av en följetong i riksdagen. Följetong sägs betyda roman eller liknande som införs i avsnitt i tidningar eller tidskrifter. En följetong kan i och för sig vara en nog så trevlig läsning,

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Schablonavdrag för
egenavgifter i inkomst-
slaget tjänst m. m.*

men då fordras det att de olika avsnitten innehåller nya och intressanta saker, och dessutom tycker jag att varje avsnitt bör avslutas med en "knorr". Knorren skall locka till läsning av nästa avsnitt. Den borgerliga reservation som avgivits i den här frågan påminner enligt min mening om en följetong som inte innehåller någonting nytt för en läsare, och dessutom saknar den knorr.

I december 1983 beslutade riksdagen att skattskyldiga som vid arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen fortlöpande haft sin arbetsplats förlagd till en och samma ort utanför den vanliga verksamhetsorten under längre tid än två år skulle vara berättigade till avdrag för ökade levnadsomkostnader enligt likartade principer.

Mot bakgrund av att förmånsskattekommitténs betänkande ännu inte behandlats beslöt vi att reglerna skulle gälla för 1984–1985 års taxeringar. Lagstiftningen förlängdes av riksdagen förra hösten att gälla 1986 års taxering.

Tre motioner har väckts med anledning av propositionen, och en gemensam reservation har avgivits av de tre borgerliga partierna. Reservanterna godtar, fru talman, en förlängning av lagstiftningen men anser att denna skall gälla *utan begränsning* till byggnads- och anläggningsarbetare.

Yrkanden av samma innehåll prövades 1983 och 1984 av kammaren. Vi inom utskottsmajoriteten är helt eniga om att det saknas anledning att nu utvidga lagstiftningen till andra grupper än de nyss nämnda, detta bl. a. på grund av risk för missbruk. Vi vidhåller uppfattningen att man inte skall utvidga denna provisoriska lagstiftning.

Fru talman! Det är inom byggnads- och anläggningsbranschen som anställningsförhållandena och arbetsbetingelserna är sådana att det finns anledning att göra avsteg från vad som vanligen tillämpas i fråga om avdrag för ökade levnadskostnader vid arbete utom bostadsorten.

I avvaktan på en omfattande reformering av traktamentsbeskattningen i dess helhet saknas nu enligt utskottsmajoriteten all anledning att ändra bestämmelserna. Jag yrkar därför avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Fru talman! Jag tycker att de borgerliga ändå skulle kunna erkänna att det är en väsentlig skillnad mellan olika yrkesgrupper. Om en arbetare väljer att ta anställning på en fast arbetsplats och inte flyttar hela tiden, även om arbetsplatsen ligger långt bort, är det väl helt klart fråga om frivillighet. Men inom just byggnads- och anläggningsbranschen tvingas man ju till att byta arbetsplats. Det är därför som utskottsmajoriteten vill förlänga lagen.

Anf. 48 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Anita Johansson ironiserade över att det här har blivit en följetong med reservationer varje år från oppositionens sida. Ja, det har blivit en följetong, därför att propositionerna har varit en följetong. Uppenbarligen är man på regeringssidan osäker, eftersom man bara förlänger lagen ett år i taget och väntar på vad traktamentsbeskattningskommittén skall komma fram till. Nu sade Anita Johansson att man vill begränsa lagen till byggnads- och anläggningsarbetare, därför att man är rädd för missbruk. Vem kommer att göra sig skyldig till missbruk, Anita Johansson? Gäller det dataoperatörer

som arbetar i Forsmark men som bor i Stockholm, är det rörläggare som bor i Enköping men som arbetar i Stockholm, eller är det en butiksanställd som bor i Alingsås men som arbetar i Göteborg utan att kunna få bostad där? Vilka kategorier anser Anita Johansson komma att missbruka en lagstiftning som omfattar alla anställda och inte bara byggnads- och anläggningsarbetare? Jag tycker att Anita Johansson är skyldig alla dessa arbetskategorier ett svar på denna fråga.

Anf. 49 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Då det gäller arbete på en fast arbetsplats, Anita Johansson, är vi överens. Då skall självfallet inte några avdrag för ökade levnadskostnader medges. Men nu rör det sig inte om den saken. Jag skall inte upprepa Knut Wachtmeisters exempel. Eftersom kärnkraftsanläggningar var ett exempel på anläggningar med en lång byggtid, som kan motivera en förlängning när det gäller rätten till uppdrag, tog jag upp detta i den förra debatten. Jag framhöll att det finns personal som arbetar med installation av datoranläggningar och som fortsätter med utbildning efter det att anläggningarna är färdiga. Därför hamnar vederbörande ofelbart i dispyter med skattemyndigheterna om hur resekostnaderna skall betalas. Dessa arbetare kan inte sägas ha någon fast arbetsplats, utan när uppgifterna är klara har de lika stort behov av att flytta till en ny arbetsplats som en byggnads- eller anläggningsarbetare.

Det blir ju en följetong, eftersom det läggs fram en proposition. År efter år har det blivit en förlängning, vilket måste tyda på att regeringen inte tycker att lagen är speciellt bra. I annat fall skulle man naturligtvis kunna lägga fram ett förslag som gäller för all framtid. Det är ju inte svårare för regeringen att upphäva en lag än att förlänga den år efter år.

Anf. 50 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Anita Johansson talade om följetong, men är det något som skall betecknas som följetong är det väl regeringens sätt att år efter år återkomma med förslag om förlängning. Följetongen fortsätter, eftersom Anita Johansson endast upprepar vad majoriteten i utskottet tidigare har sagt.

När beslutet fattades första gången var det fråga om ett provisorium. Vi reagerade redan då, men när det fortsätter är det ännu mer upprörande. Varför kommer det inget förslag? Beräknade man att förslaget skulle vara färdigt för tillämpning redan för ett år sedan? Fortfarande saknar vi ett förslag från regeringen om hur det skall bli i framtiden.

Anita Johansson talade om missbruk. Jag vill bara fråga om det inte är en större brist att de nuvarande bestämmelserna innebär en icke obetydlig orättvisa mot många? Det är väl ändå viktigast att man utformar skattesystemet så, att alla inkomsttagare behandlas lika.

Anf. 51 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Låt oss här i kammaren göra klart att det är främst inom byggnads- och anläggningsbranschen som man tvingas byta arbetsplats. Därför säger utskottsmajoriteten ja till förlängningen. Alla väntar vi på att

förmånsbeskattningskommitténs utredning skall bli klar. Utskottsmajoriteten anser därför att det inte finns någon anledning att nu utvidga lagstiftningen.

Anf. 52 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag frågade Anita Johansson vilka yrkesgrupper som enligt hennes mening skulle komma att missbruka lagstiftningen, om den vore generell och inte bara gällde byggnads- och anläggningsarbetare. Jag fick inte något svar på den frågan. Tystnaden är talande.

Anf. 53 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Nu gjorde Anita Johansson ett inlägg, som innebär ett medgivande, nämligen att det är en orättvis lag som drabbar andra grupper. Hon sade att lagen är motiverad främst med tanke på byggnads- och anläggningsbranschen. Detta innebär som sagt ett erkännande av att det rör sig om en orättvis lagstiftning, som diskriminerar vissa inkomsttagare. Somliga arbetar på samma arbetsplats och för samma mål men behandlas olika. Vissa arbetare råkar ut för en följetong, och för deras del blir det då fråga om en följetong i förhållande till taxeringsmyndigheterna.

Anf. 54 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Anita Johansson klart framhöll att det också rör sig om andra än dem som arbetar inom byggnads- och anläggningsbranschen. Hon sade nämligen att det är främst de som arbetar inom byggnads- och anläggningsbranschen som berörs. Här erkänns alltså att det är fråga om en orättvisa mot andra grupper. Jag konstaterar bara att utskottsmajoriteten inte är beredd att eliminera den orättvisan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 11.)

Anf. 55 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 11 om fortsatt giltighet av lagen mot skatteflykt.

Skatteflykt

Anf. 56 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Generalklausulen mot skatteflykt tillkom för fem år sedan i en tid då en mycket stor del av debatten rörde sig kring skatteundandragande. Intresset för att stävja detta omfattande ofog var den gången starkare än önskan och kanske också behovet att värna om den personliga integriteten. Detta är mycket kortfattat en bakgrund till varför regeringen Fäldin framlade propositionen i fråga.

När socialdemokraterna återkom till makten 1982 skärptes generalklausulen. Det tidigare huvudvillkoret att tillämpningen av klausulen var beroende av att den skattskyldige hade gått en omväg i sitt handlande som kunde

betraktas som onormalt, ändrades så till vida att det s. k. omvägsrekvisitet avskaffades. Efter denna ändring begränsas skattemyndigheternas prövning huvudsakligen till att avse den skattskyldiges avsikt med ett visst förfarande. Om denna avsikt varit att vinna fördelar vid beskattningen blir klausulen tillämplig om förfarandet kan anses stå i strid med vad lagstiftningen förutsatt eller menat.

Denna skärpning ökade osäkerheten och den bristande likformigheten, och från moderat håll motsatte vi oss tvcklöst denna skärpning.

När nu regeringen lägger fram en proposition om en tre års fortsatt giltighet av den tidigare tidsbegränsade generalklausulen, har så många omständigheter inträffat att ett avskaffande av lagen ter sig mer motiverat än tidigare.

Hotet mot integriteten har nu en betydligt större aktualitet både än för fem år sedan och än för två och ett halvt år sedan, då lagen skärptes. Det som inträffat är, som alla vet, att kontrollapparaten mot den enskilde väsentligt byggts ut, och vi har också mycket riktigt denna höst fått en allt intensivare debatt om den enskildes bristande möjlighet att kunna hävda sig mot myndigheten.

Generalklausulen gör det ännu svårare för den enskilde skattebetalaren att klara sig, eftersom han eller hon inte ens genom att läsa lagen kan få helt klart för sig vad som är tillåtet resp. förbjudet. Domstolarna kan nämligen tolka lagstiftningen på ett helt annat sätt med stöd av generalklausulen. Kampen mot fogdeväldet, som en högt uppsatt företrädare för regeringspartiet härondagen gjorde sig till tolk för, underlättas sannerligen inte om riksdagen nu förlänger generalklausulen med ytterligare tre år.

Den rent praktiska sidan av saken talar också för att generalklausulen bör avskaffas. Regeringsrätten, som är högsta instans i skattefrågor, har haft att behandla en lång rad fall där riksskatteverkets rättsnämnd hävdade att generalklausulen varit tillämplig och skatteflykt sålunda förelegat. Endast i två säger två fall har regeringsrätten ansett att klausulen varit tillämplig.

Fullt logiskt har flera skattejurister ansett att generalklausulen är ganska meningslös när det gäller att komma åt skatteflykt. Jag delar den uppfattningen och yrkar bifall till reservation 1. Det är mycket glädjande att vi moderater denna gång fått stöd i reservationen av både folkpartiet och centerpartiet.

I reservation 2 har vi tillsammans med folkpartiet yrkat på att regeringen, om vårt krav på generalklausulens avskaffande inte bifalls av riksdagen, återkommer till riksdagen med ett förslag om en omvänd generalklausul. Inte minst den gångna hösten har visat att det behövs en sådan omvänd klausul för att bättre kunna tillvarata den enskilde skattebetalarens intresse. Vi är medvetna om svårigheterna kring en sådan lagstiftning och har därför begränsat vårt yrkande till att begära ett förslag från regeringen i frågan.

Med det sagda, fru talman yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 57 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Hösten 1980 beslöt riksdagen att införa en generalklausul mot skatteflykt. Det är självklart att en lagstiftning av det slaget föranledde stor betänksamhet och att den föregicks av en omfattande debatt. Klausulen

gjordes också tillämplig på en bestämd typ av förfarande som förhållandevis klart kunde avgränsas – det vi brukar kalla för kringgåendeförfarande.

Vidare innebar beslutet att lagen skulle gälla endast en femårsperiod och att en utvärdering från rättssäkerhetssynpunkt skulle ske mot slutet av perioden. Det är egentligen där vi befinner oss i dag.

Under resans gång har generalklausulen ändrats av den socialistiska riksdagsmajoriteten. Förändringarna innebär bl. a. att begränsningen till en viss typ av transaktioner har tagits bort, att kraven på att en transaktion skall anses innebära skatteflykt har sänkts och att kravet på att det skulle kunna visas att skatteeffekten verkligen strider mot någon angiven avsikt från lagstiftarens sida har minskat. Alla dessa steg har tagits utan att saken tillförts något nytt som underlag för bedömningen.

Varje form av generalklausul i lagstiftningen innebär givetvis att osäkerheten ökar om vad som kan komma att gälla i konkreta fall. Med den lagändring som beslöts 1983 ökade osäkerheten kraftigt, och folkpartiet motsatte sig med skärpa den föreslagna lagändringen.

I februari 1985 erhöll justitiekanslern ett uppdrag att utvärdera generalklausulen från rättssäkerhetssynpunkt. Av utvärderingen framgår att generalklausulen både i sin ursprungliga och nuvarande lydelse kommit att tillämpas sparsamt och med stor försiktighet. Lagen har t. ex. inte i någon av de tillgängliga länsrättsdomarna ansetts vara tillämplig. JK säger:

”Lagen om skatteflykt synes såvitt inkomna domar utvisar ha spelat en mycket obetydlig roll vid de årliga taxeringarna.”

Bara i 17 av 106 förhandsbeskedsärenden har lagen om skatteflykt ansetts vara tillämplig av riksskatteverkets nämnd för rättsärenden. Dessa ärenden finns i stort sett i två grupper. En grupp rör ärenden där ena maken säljer egendom till den andra maken för underpris och därigenom skaffar sig en realisationsförlust, som sedan kvittas mot annan realisationsvinst. En annan grupp av ärenden rör räntefria lån till barn. I dessa fall finns emellertid annan lagstiftning att tillgå. I den mån dessa typer av avtal är skentransaktioner med enda syfte att minska skatten brukar sådana arrangemang underkännas av skattedomstolarna redan inom ramen för de normala skattelagarna.

Av de här fallen drar vi slutsatsen att lagen om skatteflykt i stort sett visat sig svår att tillämpa och haft små effekter.

Det kan naturligtvis förhålla sig så att möjligheten att få förhandsbesked samt blotta existensen av lagen har haft en avskräckande effekt på vissa typer av transaktioner. Det ligger ändå i sakens natur att ett sådant påstående varken går att bevisa eller motbevisa.

Sammantaget gör vi den bedömningen att försöksverksamheten med en generalklausul mot skatteflykt har visat att en sådan är föga verkningsfull. Den variant som nu är i kraft anser vi vara behäftad med så stora olägenheter från rättssäkerhetssynpunkt att den är oacceptabel. De restriktioner som en generalklausul måste innehålla för att vara acceptabel från rättssäkerhetssynpunkt blir så hårda att en sådan generalklausul inte får någon nämnvärd effekt. Vi anser därför att någon generalklausul ej bör finnas och yrkar avslag på propositionens förslag om förlängning. Om vårt yrkande bifalls upphör lagen automatiskt att gälla den 31 december 1985.

Det förhållandet att vi nu yrkar avslag på en förlängning av lagen mot

skatteflykt innebär naturligtvis inte att vi intar en annan inställning än regeringen till det mycket angelägna i att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Däremot är vi inte beredda att göra detta inom ramen för en särskild rättsordning för ekonomiska brott lika litet som vi accepterar detta för annan typ av brottslighet. Centrala principer i vår rättsordning som kravet på förutsebarhet, bevisvärderingsregler, processuella tvångsmedel etc. måste i huvudsak vara desamma oavsett om en person är misstänkt för skattebrott eller annan brottslighet.

Ekonomisk brottslighet och skatteflykt måste därför i huvudsak bekämpas med hjälp av de lagar som redan existerar.

Jag vill, fru talman, erinra om att det redan under de icke-socialistiska regeringsåren vidtogs ett stort antal åtgärder och satsades omfattande resurser i arbetet på att beivra ekonomisk brottslighet. Det var under dessa år som polisens eko-rotlar infördes och ett antal nya polistjänster inrättades. Bland de lagändringar som gjordes i samma syfte kan nämnas lagen om näringsförbud i samband med konkurs, ändringar i konkurslagen beträffande konkursförvaltningen, regler för att rationalisera uppbördsförfarandet, regler om ställföreträdarens ansvar för arbetsgivaravgifter, ändring i tullagen m. fl.

En fortsättning av detta arbete framstår för oss, mot bakgrund av den ekonomiska brottslighetens omfattning, som angelägen.

Vi har i andra sammanhang av dessa skäl ställt oss tveksamma till en neddragning av antalet polistjänster, som regeringen har föreslagit. Vi har förordat satsningar på utbildning av dem som är verksamma inom rättsväsendet och som arbetar med att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Folkpartiets grunduppfattning är således helt klart den att beskattningsförfarandet bör grundas på direktlagstiftning. Lagstiftningsarbetet har här varit framgångsrikt under senare år – låt vara att vi har kunnat notera en viss eftersläpning som har medgivit skatteundandragande. Detta är dock priset för rättssäkerheten, enligt folkpartiets uppfattning. Erfarenheten från senare år visar att det går att skärpa direktlagstiftningen så att eftersläpningens betydelse reduceras.

Det är emellertid majoriteten som styr, och resultatet blir därför att vi får dras med gummiparagrafer av det slag som generalklausulen utgör. Skall det vara fallet bör det finnas en motvikt till myndighetsmakten. Även om vi inte tror att lagstiftningen kan utformas exakt i enlighet med de intentioner som förs fram i motionerna 135 och 138, bör dock ett utredningsarbete komma till stånd om möjligheterna att stärka den skattskyldiges ställning.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 58 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 11 behandlas frågan om fortsatt giltighet av lagen mot skatteflykt. Denna lag har varit föremål för mycken debatt, både vid lagens införande och sedan dess. Problemet är framför allt gränsdragningen mellan den enskildes rättssäkerhet och samhällets intresse av att förhindra skatteflykt.

Riksdagens beslut 1980 innebar en begränsning av lagens tillämpningsområde till sådana skatteflyktsförfaranden som innebar att den skattskyldige kringgick en skattebestämmelse.

För att ett förfarande skulle anses innebära att en skattebestämmelse kringgicks skulle tre förutsättningar vara uppfyllda. För det första skulle förfarandet framstå som en omväg i förhållande till det närmast till hands liggande förfarandet. För det andra skulle det ha medfört en inte oväsentlig skatteförmån, och denna skatteförmån skulle vara det främsta skälet för förfarandet. För det tredje skulle förfarandet klart strida mot grunderna för den bestämmelse som hade kringgåts.

Med denna utformning skulle, enligt min uppfattning, den enskildes rättssäkerhet i någon mån ha skyddats. Nu genomdrev emellertid socialdemokraterna 1983 en skärpning av lagen, och därmed har den enskildes rättssäkerhet i viss utsträckning beskurits.

I en centermotion till årets riksdag har vi i första hand krävt en återgång till den utformning som lagen hade 1980. Eftersom vi i utskottet inte har fått något stöd för denna linje från andra partier, har vi i en reservation anslutit oss till yrkandet om att generalklausulen skall slopas. Lagen har tillämpats i ytterst få fall, och vi ifrågasätter därför behovet av en lagstiftning som denna.

Fru talman! Med vad jag här har anfört yrkar jag bifall till reservation I i skatteutskottets betänkande nr 11.

Anf. 59 EGON JACOBSSON (s):

Fru talman! Lagen om skatteflykt, som behandlas i skatteutskottets betänkande nr 11, tillkom, vilket redan har framhållits av Knut Wachtmeister, 1980. Lagförslaget framlades av en borgerlig regering, som efter stor vånda inte längre kunde stå emot opinionstrycket då det gällde att angripa skattefusket och den ekonomiska brottsligheten.

När förslaget lades fram för riksdagen hade det förflutit tre och ett halvt år sedan den borgerliga regeringen första gången aviserade en proposition i ämnet. Det kan, fru talman, finnas anledning för mig att i dag citera vad den dåvarande, numera bortgångne, ordföranden i skatteutskottet sade i den debatten: "Det har alltså gått en avsevärd tid, under vilken fiffiga personer och deras ännu fiffigare rådgivare haft ett avsevärt spelrum för att undandra sig de skyldigheter som lagstiftarna menat att de skulle ha.

Jag skall inte förebrå mina borgerliga kamrater i skatteutskottet alltför mycket för att de inte velat lyssna på de socialdemokratiska förslagen till snara åtgärder, eftersom jag tror att också de har lurats av de olika borgerliga regeringarnas upprepade löften, att det nu var bara en kort tid kvar tills en proposition skulle ligga på riksdagens bord.

Budgetministern har försvarat sitt dröjsmål med att man ständigt hade problem med rättssäkerhetsfrågorna. Men när vi nu slutligen har fått ett förslag står det tämligen klart att de ständiga uppskoven måste ha haft en annan anledning. Törs man gissa att det parti som egentligen aldrig accepterat en generalklausul har utnyttjat sin styrka till att fördröja skatteflyktsklausulens genomförande så länge som det har varit möjligt?

Varför vågar jag inta denna ståndpunkt? Jo, därför att den rättssäkerhetsgaranti som betyder mest och som finns med i den nu föreliggande propositionen fanns med redan i det förslag som den Walbergiska gruppen utarbetade 1975. Jag tänker då på möjligheten att erhålla förhandsbesked."

Riksdagen beslutade, vid sin behandling av frågan 1980, i enlighet med

förslaget i propositionen att lagen skulle äga tillämpning den 1 januari 1981–den 31 december 1985. Därefter skulle en utvärdering ske.

När den borgerliga regeringen lade fram förslaget till lag mot skatteflykt hade man urholkat det ursprungliga förslaget, vilket föranledde en reservation från de socialdemokratiska ledamöterna. Vi utlovade också en förändring av skatteflyktslagen efter 1982 års val. Så skedde också.

I proposition 1982/83:84 föreslogs en utvidgning av skatteflyktsklausulens tillämpningsområde. Det föranledde en reservation från de borgerliga ledamöterna. Därefter har riksdagen behandlat skatteflyktslagen vid 1983/84 och 1984/85 års riksmöten. Det är därmed, fru talman, en välkänd fråga som vi nu behandlar. Självfallet reserverar sig de borgerliga ledamöterna även i år. Det kan inte tolkas på annat sätt än att intresset för att angripa skattefusket inte är särskilt stort och äkta från de borgerliga partiernas sida.

Innan jag kommenterar de borgerliga reservationerna vill jag säga några ord om proposition nr 49, som ligger till grund för utskottsbetänkandet. I propositionen föreslås att nuvarande lag mot skatteflykt förlängs till att gälla t. o. m. år 1988.

Skälet till det är att den nya lagen endast varit tillämpbar under två år och att det är rimligt att även låta den nya lagen få en femårsperiod som grund för utvärdering. Nu invänder de borgerliga, som de har gjort i sina anföranden, att justitiekanslern redan gjort en utvärdering, och det är korrekt.

Den utvärderingen visar enligt mitt förmenande tre saker:

1. Skatteflyktslagen har tillämpats med stor försiktighet.
2. Rättssäkerhetsintressen har inte på något sätt trätts för nära. Det vitsordades – delvis i vart fall – av Kjell Johansson.
3. Efter lagändringen 1983 är det endast förhandsbeskedsärenden som prövats.

Det är – inte minst mot bakgrund av att den nya lagen endast gällt under drygt två år – rimligt att ge också den en femårsperiod innan justitiekanslern gör en utvärdering.

Så till reservationerna. I reservation 1 kräver de tre borgerliga partierna tillsammans att skatteflyktsklausulen helt slopas. Skälen till detta krav är, om jag tolkar reservationen rätt, att lagen har använts alldeles för litet och att det skulle vara förenligt med betydande kostnader att administrera skatteflyktslagen. Det är helt fel.

Det första konstaterandet i reservationen är korrekt, nämligen att lagen inte har kommit att tillämpas så ofta. Därmed har också kostnaderna för att administrera den varit små. De påståenden som görs är alltså felaktiga. Detta kan de borgerliga ledamöterna lätt kontrollera genom att exempelvis ta kontakt med riksskatteverket.

Det är att notera, fru talman, att tidigare framförda argument i reservationer avlämnade de två senaste åren numera inte finns med. Dock har de i viss utsträckning funnits med i inledningsanförandena. I tidigare reservationer framfördes med skärpa att man från rättssäkerhetssynpunkt fann klausulen oacceptabel. Det faktum att justitiekanslern nu i sin utvärdering framhåller att rättssäkerhetsintressen inte har trätts för när har gjort att man, i varje fall i skriftlig form, har fått dra in det argumentet. Men i kammaren verkar det som om det skall finnas med.

Jag kan inte komma till någon annan slutsats än att de borgerliga inte känner så helhjärtat för att bekämpa skattefusket.

Möjligen skulle man i det sammanhanget kunna göra ett visst undantag för centerpartiet, som tidigare har accepterat klausulen men som den här gången har förenat sig med moderater och folkpartister.

Det kanske viktigaste med skatteflyktsklausulen är inte det antal ärenden som har prövats. Det viktigaste med den är att den har bidragit till att förhindra skentransaktioner. Sådant syns inte i någon statistik, men det faktum att generalklausulen finns gör att vi kan förhindra många transaktioner som annars skulle ha skett. Att skatteflyktslagen har haft denna preventiva effekt tycks inte ha föresvävat de borgerliga ledamöterna – Kjell Johansson nämnde det endast i förbigående. Jag skulle vilja rekommendera att ni talar med personer i skatteförvaltningen och får deras synpunkter.

Fru talman! Jag yrkar avslag på reservation 1.

Reservation 2 upptar frågan om generaldispens och omvänd generalklausul. Den reservationen har utarbetats mot bakgrund av en moderat motion. Utskottet har tidigare behandlat liknande motioner.

Det skall inte förnekas att det inträffar fall där en enskild skattskyldig behandlas felaktigt. Skattelagarna är många och ibland svåra att tolka. Men att tro att problemet löses genom en s. k. omvänd generalklausul är inte särskilt realistiskt. Vad vi som politiker i stället bör göra är naturligtvis att skapa förutsättningar för att alla skattskyldiga behandlas likvärdigt i skattehänseende. Det är också vår uppgift att stödja skatteförvaltningens personal och sluta att tala om fogdevälde. Det är en utsatt yrkesgrupp som behöver allt vårt stöd i sitt arbete.

Fru talman! Jag yrkar avslag på reservation 2.

Reservation 3 slutligen har avgivits av de båda folkpartisterna i utskottet. I den krävs ett tillkännagivande till regeringen om ekonomisk brottslighet.

Det vore oerhört frestande att utsätta folkpartiets reservation för en semantisk analys. Först konstaterar man att lagen mot ekonomisk brottslighet inte bör förlängas, därefter konstaterar man att man inte har någon annan inställning än regeringen när det gäller att bekämpa ekonomisk brottslighet, för att i sista meningen i reservationen svinga sig till höjden av folkpartistisk visdom: "Ekonomisk brottslighet och skatteflykt måste i huvudsak bekämpas med hjälp av de lagar som redan existerar, men ansträngningarna att komma till rätta med bl. a. skatteflykt och skatteundragande måste intensifieras."

Reservationen innebär att man säger sig vilja bekämpa ekonomisk brottslighet och skatteflykt men att inga lagar skall instiftas för att lyckas med uppgiften – det skall ske under befintliga lagar, och kampen mot eko-brott och skatteflykt skall intensifieras.

Fru talman! Vi närmar oss julen och skall avsluta höstsessionen om några dagar. Hade det funnits en tävling om höstens märkligaste reservation, då hade vi i dag kunnat kora folkpartiet till klar segrare.

Jag yrkar avslag på reservation 3 och bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande nr 11.

Anf. 60 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Egon Jacobsson påpekade, liksom jag själv gjorde i mitt inledningsanförande, att det var en borgerlig regering som införde generalklausulen för fem år sedan. Men det är självfallet inget motiv för att ha den kvar. Läget var helt annorlunda då än vad det är nu. Integriteten hotas nu på ett helt annat sätt. Kontrollsamhällets verksamhet har ökat. Vi har fått angiverilagen, vi har fått förenklad självdeklaration med tillhörande uppgiftsskyldighet och datalistor. Det har visat sig att gåvoskatt utgått även om inte någon gåva har givits, att dödsbo hotas av att gå i konkurs därför att olika skatter tagit mer än hela behållningen. En lång rad fall gör att intresset för den enskildes möjlighet att skydda sig mot myndigheten har ökat i alla led.

Nu säger Egon Jacobsson att intresset för att angripa skattefusk inte finns hos de borgerliga. Det finns det visst. Men denna generalklausul har visat sig vara ett mycket dåligt instrument. Jag skall bara kort citera vad justitiekanslern har sagt om den: "Lagen om skatteflykt synes, såvitt inkomna domar utvisar, ha spelat en mycket obetydlig roll vid de årliga taxeringarna." Den är alltså ett inte särskilt verksamt instrument för att komma åt skatteflykt.

Sedan säger Egon Jacobsson att den administrativa kostnaden är ett dåligt argument för att avskaffa generalklausulen. Men, Egon Jacobsson, utskottsmajoriteten skriver följande när det gäller motiveringen för att man inte vill ha en omvänd generalklausul, som det har motionerats om från borgerligt håll: "De enligt utskottets mening tungt vägande skäl av främst administrativ art som därvid åberopats mot en lagstiftning med den av motionärerna åsyftade innebörden gäller fortfarande." Där åberopar man alltså plötsligt administrativa skäl för att gå emot ett förslag.

Slutligen ville Egon Jacobsson försvara skattemyndigheterna och tog avstånd från dem som har talat om fogdevälde – varifrån de än kommer, som Egon Jacobsson sade. Därmed förstår jag att Egon Jacobsson har tagit avstånd från sin egen statsminister.

Anf. 61 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Det är ju populärt i dessa dagar att dela ut utmärkelser. Egon Jacobsson utnämnde folkpartireservationen till höstens märkligaste reservation. Skulle jag kvittera, så måste jag väl utnämna Egon Jacobsson till höstens sämste innantilläsare här i kammaren.

Om Egon Jacobsson hade läst vår motion och lyssnat till mitt anförande här i kammaren hade han funnit att det huvudsakligen är i två slags ärenden som generalklausulen har använts. En grupp rör ärenden där den ene maken säljer egendom till den andra för underpris. En annan grupp ärenden rör räntefria lån till barn. Jag tror uppriktigt talat inte, Egon Jacobsson, att det är dessa människor som är de stora ekonomiska brottslingarna i Sverige och som vi skall sätta in dessa våldsamma satsningar emot.

Ni vill göra sken av att det är ni som har åstadkommit dessa satsningar under er regeringstid. Nej, jag tror det är helt andra personer än de nyss nämnda som står för den ekonomiska brottsligheten i vårt land och som vi behöver sätta in åtgärder mot. Vi vidtog också sådana åtgärder under vår tid i regeringsställning. Vi föreslog att polisen skulle få eko-rotlar, dvs. rotlar med specialutbildat folk som verkligen hade den kunskap som krävs för att

komma åt dessa personer. Det är också den väg på vilken vi vill gå vidare. Det betyder utökad utbildning för de personer som arbetar mot ekonomisk brottslighet. Vi vill alltså inte minska resurserna, utan utöka dem för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten.

Egon Jacobsson tillmäter lagens preventiva effekter stor betydelse. Det är ganska betecknande för socialdemokratisk filosofi. Det förhåller sig onekligen så att ju oklarare en generalklausul är, desto större blir den preventiva effekten. Ytterligheten är ju att klausulen utformas med en så kvalificerad otydlighet att varje förfarande kan ifrågasättas. Detta naturligtvis härdragna resonemang visar ingenting annat än vad som redan har erkänts, nämligen att lagens effektivitet alltid måste inkräkta på rättssäkerheten vid den här typen av lagstiftning. Det är helt enkelt av den anledningen som vi i folkpartiet är försiktiga. Av samma skäl var vi också försiktiga när lagen en gång i tiden skulle stiftas. Att ni socialdemokrater inte är lika försiktiga oroar oss.

Man kan naturligtvis ha en långtgående lagstiftning, som det heter, tillämpa den med försiktighet. Men följderna blir ändå bara att det är graden av fräckhet och förslagenhet som blir avgörande för möjligheterna till ekonomisk brottslighet. Den kategori människor som jag nyss talade om kommer i alla fall att fortsätta med ekonomisk brottslighet. Den brottslighet som man eventuellt kan förhindra är när en och annan person har planer på att sälja sin villa till hustrun för att därigenom skaffa sig en skattemässig fördel. Men det, Egon Jacobsson, kommer man åt genom direktlagstiftning.

Anf. 62 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Egon Jacobsson tog i sitt anförande upp frågan om den tveksamhet som den borgerliga regeringen hade visat vid tillkomsten av denna lag. Nu fanns det ett förslag till en lag om skatteflykt redan före år 1976. Om jag minns rätt var det på våren 1976 som den dåvarande socialdemokratiska regeringen aviserade en proposition på detta område. Jag tror att vi skall vara litet försiktiga med att klandra varandra. Inom socialdemokratin fanns en stor tveksamhet till lagens utformning. Det gällde ju att förena möjligheterna att komma åt skatteflykt och att bibehålla en rättssäkerhet för den enskilde.

Med den utformning som lagen nu har efter socialdemokraternas ändring i den år 1983, anser jag det knappast möjligt för den enskilde att kunna tolka vad lagstiftaren har förutsatt eller menat. I reservation 1, där innehållet i lagen återges, står exempelvis att om avsikten varit att vinna fördelar vid beskattningen blir klausulen tillämplig, om förfarandet står i strid med vad lagstiftaren förutsatt eller menat.

En bestämmelse av den arten är väldigt svår att tolka för den enskilde, och det är denna osäkerhet för den enskilde som har gjort att vi inte har kunnat acceptera en sådan bestämmelse. Centern har, som framgår av den motion som väckts, krävt en återgång till den utformning som lagstiftningen hade 1980. Om socialdemokraterna hade låtit den vara i fred, hade vi stått bakom den också i dag, och detta därför att vi inser att klausulen kan ha haft och har en preventiv verkan.

Lagen måste emellertid vara så utformad att den inte kränker den enskildes rättssäkerhet. När vi inte har kunnat vinna gehör i utskottet för vår

linje om återgång till 1980 års utformning, har vi därför ansett att generalklausulen bör avskaffas.

Anf. 63 EGON JACOBSSON (s):

Fru talman! Jag tycker nog att både Knut Wachtmeisters och Kjell Johanssons argument är något bräckliga.

Vad gäller rättssäkerheten tycker jag, Knut Wachtmeister och Kjell Johansson, att vi kan tillsammans läsa vad som står på s. 6 i propositionen, före hemställan. Där återges vad justitiekanslern har anfört: "Tillämpningen hittills synes inte ge stöd för något påstående att rättssäkerhetsintressen trätts för nära." Ni kan väl beriktiga att jag läste korrekt, när ni tar er andra replik.

Beträffande administrationen och kostnaderna är det en sak, Knut Wachtmeister, att tala om generalklausulen och en annan att tala om den omvända klausulen – det skall jag återkomma till.

Jag skall först säga att jag, kanske i motsats till Knut Wachtmeister, har försökt orientera mig om de administrativa och ekonomiska resurser som skatteförvaltningen har behövt lägga på tillämpningen av generalflyktklausulen. Det kan inte vitsordas från något håll att vare sig administrativa eller ekonomiska resurser har åtgått i någon större utsträckning.

Att vi talar om administrativa problem i anslutning till motionen, Knut Wachtmeister, beror bl. a. på vad vi tidigare har varit totalt överens om i utskottet. Vi har ju under fem års tid behandlat motioner med liknande krav.

Den 26 november 1980 sade Knut Wachtmeister – enligt snabbprotokoll nr 34, s. 37 – apropå den moderata motionen med samma krav: "Tanken är onekligen sympatisk, men utskottet har funnit att den praktiska tillämpningen medför oöverskådliga svårigheter och därför avstyrkt motionen." Det var vad Knut Wachtmeister sade då, när han företrädde en majoritet. Vad är det som har hänt sedan dess, Knut Wachtmeister, som gör att problemen skulle ha blivit mindre?

Vad beträffar reservation 3, Kjell Johansson, gjorde jag bara ett mycket försynt påpekande. Nu, när så pass många av kammarens ledamöter är här, skulle jag verkligen vilja rekommendera en läsning av skatteutskottets betänkande nr 11, reservation 3, och sedan kan vi kanske ha en omröstning – inte här i kammaren – gällande om inte det är årets märkligaste reservation.

Sedan vill jag säga till Kjell Johansson att jag tror aldrig vi kan utbilda bort den ekonomiska brottsligheten.

Slutligen till Stig Josefson, som talar om de olika fallen. Jag vill då citera kammarens protokoll för onsdagen den 16 februari 1983, där det återges vad Thorbjörn Fälldin anförde när han lade fram sitt förslag om generalklausul:

"Det synes inte heller lämpligt att försöka styra utvecklingen genom att ge detaljerade anvisningar om klausulens tillämplighet i olika fall. Denna ståndpunkt är en direkt följd av den föreslagna konstruktionen av klausulen och då närmast det grundläggande rekvisitet att skatteförmånen skall stå i strid med grunderna för de aktuella bestämmelserna. – – – Det blir alltså skattedomstolarnas sak att i varje särskilt fall pröva om ett visst förfarande är förenligt med eller strider mot grunderna för de aktuella bestämmelserna."

Detta är sagt av Thorbjörn Fälldin, och det torde gälla även i dag i fråga om tillämpningen av generalflyktklausulen.

Slutligen en fråga till de tre borgerliga talesmännen. Det är bara Kjell Johansson som har andats litet grand om generalflyktklausulens preventiva effekt. Har Knut Wachtmeister och Stig Josefson inga som helst synpunkter på den?

Anf. 64 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Egon Jacobsson läste högt ur vad JK hade sagt beträffande rättssäkerhetsintressena och frågade, om jag kunde hålla med om att han läste rätt innantill. Självfallet gör jag det.

Då är frågan: Varför permanentar man inte generalklausulen, om man är så säker på att inga rättssäkerhetsintressen träds för när? Uppenbarligen är man orolig för att rättssäkerhetsintressena trots allt träds för när. Det står också i föredragandens övervägande i proposition 49: "Liksom vid det föregående uppdraget bör JK ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om lagens tillämpning svarat mot rimliga krav på rättssäkerhet samt belysa eventuella ojämnheter och särskilda problem som kan ha framkommit i tillämpningen."

Det är nog mycket klokt att ha den här brasklappen. Vi har exempelvis när det gäller ojämnheter i lagstiftningen fått se att det inte är tillåtet att sälja sitt hus för en billig penning till sin hustru för att skaffa sig en konstlad reaförlust och därmed lägre skatt, men det går bra att sälja huset till barnen även om skatteeffekterna blir precis desamma.

Så citerade Egon Jacobsson vad jag hade sagt när det gällde den omvända generalklausulen, men som så många gånger förr var detta ett löstryckt citat. Han kunde ha besvärat sig med att också citera vad vi sade i ett särskilt yttrande, där det hette följande:

"Vi finner de synpunkter i fråga om en generaldispens som förs fram i motion 292 värda beaktande. Om man i skattelagstiftningen anser sig behöva ha en generalklausul mot skatteflykt – vi är som framgår av reservation 1 inte av den uppfattningen – bör en omvänd generalklausul övervägas."

Fru talman! Sedan dess har det skett åtskilligt; jag behöver bara nämna namnet Evert Hjortberg.

Vi har i årets reservation krävt att regeringen skall återkomma med ett förslag om en omvänd generalklausul. Detta har vi sagt med tanke på att vi är medvetna om de svårigheter som är förknippade med en sådan lagstiftning.

Anf. 65 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Egon Jacobsson talar om att utbilda bort den ekonomiska brottsligheten. Självfallet kan man inte utbilda bort den, men däremot kan man utbilda de människor som skall arbeta för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten.

Jag tycker egentligen att det är mycket bra att Egon Jacobsson uppmanar kammaren att läsa våra reservationer. I den reservation som han åberopar säger vi t. ex. så här: "Utskottet är däremot inte berett att göra detta inom ramen för en särskild rättsordning för ekonomiska brott. Centrala principer i svensk rättsordning som kravet på förutsebarhet, bevisvärderingsregler, processuella tvångsmedel etc. måste vara i huvudsak desamma oavsett om en person är misstänkt för skattebrott eller annan brottslighet." Detta står alltså

att läsa i höstens märkligaste reservation. Det står också att arbetet mot skatteflykt och skatteundandragande måste intensifieras.

Det är faktiskt så, Egon Jacobsson, att redan den lagstiftning som infördes 1980 i princip innebar att skattedomstolarna kunde fastställa taxeringar som skilde sig från det som framkommit efter fullt giltiga rättshandlingar på civilrättens område. Man kunde alltså följa lagens bokstav in i minsta detalj, men man lämnade åt domstolarna att avgöra om de skattskyldiga hade följt lagstiftarens intentioner. En sådan lagstiftning, om den byggs ut, innebär alldeles självklart att rättssäkerheten kommer i kläm. Det är detta vi vill undvika. Det är därför vi säger att man skall ha en direktlagstiftning, som i varje fall talar om vad som är tillåtet och inte tillåtet. Det är den enda form av lagstiftning som man kan tillämpa i ett rättssamhälle.

Jag vill erinra om, även om det känns litet pinsamt, att finansministern faktiskt när skärpningen av generalklausulen infördes talade om villaägarnas räntor. Är inte detta ett memento, Egon Jacobsson? Jag hoppas att finansministern är kvar i kulisserna, så att han kan komma och något belysa saken. Jag tycker att det är ett allvarligt memento. Kom då inte och tala om att man kommer åt den ekonomiska brottsligheten, de stora hajarna, med en lag som finansministern anser kan tillämpas för att komma åt villaägarnas fiffel med räntorna!

Anf. 66 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Egon Jacobsson citerade vad centerpartister sagt i den här frågan och sade att det är skattedomstolarnas sak att avgöra tillämpningen. Enligt min uppfattning bör även den enskilde ha möjlighet att bedöma lagens omfattning och tillämpning. Det är just på den punkten som den ändring som infördes 1983 har gjort att det är ytterst svårt för den enskilde att bedöma när lagen kommer att tillämpas.

Sedan undrade Egon Jacobsson om inte jag har någonting att säga beträffande den preventiva effekt som lagen skulle ha. Om Egon Jacobsson hade lyssnat på mitt förra inlägg, hade han fått svaret. Jag sade att motivet till den motion som vi väckt var just den effekt som lagen har rent preventivt. Men när det inte är möjligt att få tillbaka 1980 års utformning av lagstiftningen – vi har inte fått stöd för vår linje från vare sig socialdemokraterna eller de andra partierna – då anser vi att man borde ta steget fullt ut och avskaffa hela generalklausulen. Vi skall vara angelägna om – och där står centern enig – att motverka skatteflykt och vidta de åtgärder som är möjliga, men det måste ske en avvägning mellan dessa åtgärder och den rättssäkerhet som den enskilde har rätt att begära. När man inte har velat frångå den skärpning som infördes 1983, bör man, fru talman, avskaffa generalklausulen.

Anf. 67 EGON JACOBSSON (s):

Fru talman! Stig Josefson var nästan irriterad över att jag citerade en centerpartist. Nu var det inte. Stig Josefson, vilken centerpartist som helst, utan han heter Thorbjörn Fälldin. Han var statsminister då, och det var den första debatt som föregick beslutet om införande av skatteflyktsklausul. Vad jag hävdade var att det som då sades beträffande skatteflyktsklausulen fortfarande gäller.

Låt mig sedan konstatera att vi nu tycks vara ganska överens om att rättssäkerhetsintressen inte har trätts för när. att administrativa och ekonomiska resurser när det gäller skatteflyktsklausulen inte har varit stora och att klausulen hittills har tillämpats med stor försiktighet. Knut Wachtmeister frågade varför skatteflyktsklausulen inte kan permanentas, när vi är så säkra på att den fyller sitt syfte. Jo, Knut Wachtmeister, helt enkelt därför att det i det beslut som fattades 1980 sades att en utvärdering skulle ske efter fem år. Lagen förändrades 1983. Vi tycker att det är självklart att leva upp till det beslutet. Det är därför som vi föreslår en förlängning till 1988, så att det även då kan göras en utvärdering av justitiekanslern. Det är möjligt att jag skulle ha citerat Knut Wachtmeister ytterligare, men nu är ju kammarens tid litet begränsad. Om jag förstår det rätt, läste Knut Wachtmeister ur kammarens protokoll från 1982/83 när han citerade sig själv. Det var det jag ville få fram tidigare, nämligen att det är en klar skillnad på vad Knut Wachtmeister och moderaterna anser när de är i majoritetsställning och när de tillhör minoriteten. Det gäller också i skattefrågor.

Det var inte jag som började tala om utbildningen, det var Kjell Johansson. Jag tog upp det därför att jag funnit att utbildning var nästan det enda konkreta bidrag som ni har haft när det gäller bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Där har vi ju facit från perioden 1976–1982. Beträffande reservationen hävdar jag fortfarande, fru talman, att den är ett formidabelt exempel på folkpartistisk kluvenhet.

Anf. 68 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Den skärpta klausulen har tillämpats i två och ett halvt år. Egon Jacobsson tycker inte att det räcker för att göra en utvärdering.

Det handlar om ett så litet material att utvärdera att bara det är ett tillräckligt skäl för att generalklausulen inte behövs. Den kan lugnt avskaffas.

Anf. 69 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Egon Jacobsson sade att utbildning var det enda vi i folkpartiet hade talat om och åstadkommit. Men det var faktiskt under den icke-socialistiska regeringsperioden som eko-rotlar infördes. Även polisens resurser förstärktes. Vi gjorde också lagändringar, bl. a. ändrades lagen om näringsförbud i samband med konkurs för att komma åt verkliga storfiffflare. Vi ändrade konkurslagen beträffande konkursförvaltning, införde regler för att rationalisera uppbördsförfarandet och regler om ställföreträdarens ansvar för arbetsgivaravgifter, vi ändrade i tullagen m. m.

Eftersom det nu handlar om generalklausulen och ni vill framstå som de som verkligen skall komma åt storfiffflarna – de som det är synnerligen angeläget att sätta fast – vill jag att ni nämner ett enda exempel på någon storfiffflare som har åkt fast med hjälp av generalklausulen. Egon Jacobsson! Om det bjuder er emot att nämna namn, så tala i alla fall om antalet storfiffflare som har åkt fast med hjälp av denna klausul. Vi tror att man har kunnat komma åt massor genom införandet av eko-rotlar och de andra åtgärder som jag nämnde.

Anf. 70 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Det citat av Thorbjörn Fälldin som Egon Jacobsson åberopar härrör ju från tiden för lagens tillkomst 1980.

Vad vi i dag har att ta ställning till är en förlängning av den lag som socialdemokraterna har vidtagit en betydande skärpning av. Enligt min uppfattning har man därvid utformat lagen så att rättssäkerheten för den enskilde är hotad. Det finns nu inte möjlighet för den enskilde att bedöma lagens omfattning och tillämpning. Den utformningen av lagen är inte tillfredsställande.

Anf. 71 EGON JACOBSSON (s):

Fru talman! Helt kort till Knut Wachtmeister: När det gäller utvärderingen handlar det inte om att det finns litet eller mycket material – det handlar om att leva upp till tidigare fattade beslut. Det gällde först en femårsperiod. Under den perioden beslöts om ändringar, och det är rimligt att också de besluten får gälla en femårsperiod innan den slutliga utvärderingen sker av justitiekanslern.

När det gäller Kjell Johansson skall jag inte fortsätta debatten. Då blir det bara nya upprepningar – precis som beträffande folkpartiets bekämpande av den ekonomiska brottsligheten. Bara som ett exempel kan nämnas att det när den stora propositionen om ekonomisk brottslighet behandlades av kammaren fanns ett ganska stort antal motioner från folkpartiets sida.

Slutligen: Det tycks inte alls föresväva Kjell Johansson att skatteflyktsklausulen kan ha haft några preventiva effekter.

I övrigt, fru talman, vill jag hänvisa till tidigare behandling av dessa frågor i propositionerna 1980/81:17 och 1982/83:84 samt i skatteutskottets betänkanden 1983/84:35 och 1984/85:48, där samtliga argument finns att läsa för den som är intresserad.

Överläggningen var härmed avslutad.

Försvarsutskottets betänkande 4

Mom. 1 och 3 (överbefälhavarens planering och behovet av kompletterande beställningsbemyndiganden, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 5

Mom. 2 (betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster)

Först biträdades reservation 1 av Per Unckel m. fl. med 122 röster mot 40 för reservation 2 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 158 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 164 röster mot 119 för reservation 1 av Per Unckel m. fl. 38 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 2

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 154 för reservationen av Rune Rydén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande 8

Mom. 1 (införande av tulltillägg)

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 117 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 3 (mervärdeskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 116 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 9

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 156 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

Skatteutskottets betänkande 11

Mom. 1 (generalklausulen)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 156 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (generaldispens och omvänd generalklausul)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (tillkännagivande om ekonomisk brottslighet)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 47 för reservation 3 av Kjell Johansson och Britta Bjelle.

7 § Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1985/86:1 Att överföra tillverkning och utgivning av mynt till Sveriges riksbank (prop. 1985/86:4)

1985/86:3 Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1984/85 (redog. 1985/86:2)

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:10 Ändring i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter (prop. 1985/86:24)

1985/86:18 Allmänt ombud inom folkbokföringen (prop. 1985/86:56)

Kulturutskottets betänkanden

1985/86:9 Anslag på tilläggsbudget I (prop. 1985/86:25 delvis)

1985/86:10 Avgifter för granskning av filmer och videogram m. m. (prop. 1985/86:36)

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1985/86:8 Upphävande av fyra lagar på det statliga arbetsgivarområdet (prop. 1985/86:39)

Bostadsutskottets betänkande

1985/86:4 Översyn av länsstyrelseinstruktionen m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

8 § Bestämmelserna om skyddsanordningar på tak

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1985/86:5 om ändring i byggnadsstadgan – skyddsanordningar på tak (prop. 1985/86:44).

Anf. 72 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! Bostadsutskottets hemställan är enhällig. Det finns däremot ett särskilt yttrande från centerledamöterna i utskottet, där vi hänvisat till några av de synpunkter som vi har anfört i en motion. Förslaget i propositionen innebär förbättringar genom att man skärper reglerna för skyddsanordningar på tak.

Vi menar i vår motion att det här är en sådan typ av lagstiftning som är mycket oprecis i sin utformning när riksdagen ser den. Regeringens förslag innebär, att lagen skall gälla alla byggnader som ny- eller ombyggs. I specialmotiveringen för 45 § i byggnadsstadgan sägs, att det ankommer på statens planverk att med stöd av 76 § 1 mom. byggnadsstadgan meddela föreskrifter om när sådana anordningar behövs.

Eftersom det också har nämnts att planverket redan har fått uppdraget att utforma nya föreskrifter, tyckte vi att det var intressant att se på dem. Vi har fått dem till bostadsutskottet, och vi kan konstatera att planverket föreslår att exempelvis tillträde till taknockar skall utformas på följande sätt: Ett tak skall ha en fast takstege eller takbrygga mellan uppstigningsplatsen och taknocken om detta avstånd överstiger 1 m och om byggnadens fasadhöjd är 4 m eller mer och taket lutar mer än 1:10. – Det är där de största förändringarna ligger. Det mått som gäller i dag är 8 m fasadhöjd.

Ofta när riksdagen lagstiftar på detta sätt får vi sedan som riksdagsledamöter kritik för att vi inte riktigt har fattat vad beslutet har innehållit. Vi lagstiftar om principen, och ämbetsverken utformar sedan reglerna. Men nu skall regeringen fastställa reglerna, och man har därmed överflyttat ansvaret till en politisk instans, som det är möjligt att föra debatt med här i kammaren. Dagens beslut innebär, att regeringen, om den skulle finna att den vill ytterligare skärpa dessa bestämmelser, inte behöver gå till riksdagen för att göra det, utan en ytterligare skärpning kan beslutas av regeringen direkt efter

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Bestämmelserna om
skyddsanordningar på
tak*

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Fukt- och mögelskador
i småhus*

en framställning från statens planverk.

Vi har naturligtvis här tagit upp en mycket stor principiell och konstitutionell fråga, som inte kan helt behandlas i bostadsutskottets betänkande. Det är därför vi har nöjt oss med ett särskilt yttrande, eftersom en fråga om minskning av möjligheterna att utforma den här typen av föreskrifter och krav på en mer precis lagstiftning från riksdagens sida behandlas i konstitutionsutskottet. Jag har tyckt att det ändå har varit angeläget att peka på lagstiftningstekniken i detta sammanhang och visa vilka effekterna blir. Just i detta fall vet alltså bostadsutskottets ledamöter, och nu också riksdagens ledamöter om de har lyssnat på mitt anförande eller läser i protokollet, vad en del av de förändringar som vi nu ger klartecken till kommer att få för utformning.

Jag har, som jag sade inledningsvis, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

9 § Fukt- och mögelskador i småhus

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1985/86:6 om fukt- och mögelskador i småhus (prop. 1985/86:48).

Anf. 73 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Verkningarna av omfattande fukt- och mögelskador är ofta katastrofala för småhusägare både ekonomiskt och på det sociala eller personliga planet.

Fukt- och mögelskador har drabbat många enskilda människor hårt. De har ofta dessutom drabbats av sjukdom och många gånger fått sin ekonomi försämrad. Många har varit tvungna att flytta från sina egna hem men ändå tvingats betala kostnaden för sina obrukbara hem samtidigt med en kanske hög lägenhetshyra. Det har oftast inte funnits någon möjlighet att sälja villan.

Orsakssambanden har ibland varit svåra att klarlägga liksom ansvaret för de uppkomna skadorna. De rättsliga processerna har ofta dragit ut på tiden, på ett sätt som varit förödande för den enskilde.

Vi välkomnar från folkpartiets sida därför att den här av många människor efterlängtdade propositionen nu har kommit. Det är ett stort samhällligt intresse att de drabbade fastighetsägarna får ekonomisk hjälp med att genomföra nödvändiga åtgärder för att befria husen från fukt och mögel.

Det föreslagna systemet innebär att staten gemensamt med byggproducenterna ställer medel till förfogande för åtgärder som skall göra att husen fungerar tillfredsställande som bostad. Det gemensamma systemet kompletteras med en ordning där staten ensam ställer medel till disposition för samma ändamål.

Det är av stort värde att utskottet enhälligt har kunnat ställa sig bakom det betänkande som föreligger. Det finns i utskottet en gemensam strävan att sluta upp kring den uppgörelse som har kunnat uppnås mellan byggproducenterna och staten.

Som en konsekvens av detta yrkar jag bifall till hemställen i utskottsbetänkandet.

Vi har dock från folkpartiets sida i ett särskilt yttrande uppmärksammat några ytterligare angelägna frågor. Det gäller förslagen i folkpartiets motion 134 om att även egnahemsägare med hus byggda under perioden den 1 januari 1970–den 31 augusti 1975 skall omfattas av det i propositionen förordade och av bostadsutskottet tillstyrkta ersättningssystemet. Vidare föreslås i motionen att de villaägare som själva har byggt om sina hus i avsikt att spara energi och därvid drabbats av mögelproblem skall kunna erhålla ersättning inom ramen för det s. k. gemensamma systemet.

Vi har kunnat ställa oss bakom utskottets enhälliga ställningstagande och finner det värdefullt att den enighet som riksdagen tidigare givit uttryck för vid behandling av motioner om fukt och mögelproblem kan bestå. Det måste anses viktigt att riksdagen inför de pågående överläggningarna mellan bostadsdepartementet och byggproducenterna återigen manifesterar denna enighet.

Vi anser att i dessa överläggningar bör tas upp de i motion 134 från folkpartiet aktualiserade frågorna, som jag tidigare redovisat. Enligt vår uppfattning bör det vara möjligt att även de fastighetsägare som under perioden den 1 januari 1970–den 31 augusti 1975 har drabbats av fukt- och mögelskador skall kunna få ersättning. Det finns goda motiv för att också dessa husägare bör omfattas av systemet liksom även de som själva har byggt om sina hus. Därvid bör ett absolut krav på skriftlig dokumentation om skadornas omfattning kunna undvaras, om skadorna kan styrkas genom annan information.

Vi förutsätter därför från folkpartiets sida att de i motion 134 och i det särskilda yttrandet uppmärksammade synpunkterna beaktas i de kommande överläggningarna.

Anf. 74 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Riksdagen behandlar i dag en efterlängtd proposition – lagförslaget om fukt- och mögelskador i småhus aviserades av bostadsministern till hösten 1985. När offentliggörandet skedde via ett kortfattat pressmeddelande från departementet kunde man lätt få uppfattningen att tio år och inte mer var den tidsgräns som man hade enats om. När propositionen nu har lagts på riksdagens bord kan man lättad konstatera följande: Utgångsläget är tiden efter den 31 augusti 1975 och före den 1 september 1985.

Det är viktigt att fastslå att även äldre hus omfattas av överenskommelsen om anspråk har väckts i sådan tid att anspråket inte är preskriberat. Detta tillägg i propositionen har lugnat många oroliga småhusägare, som tidigare kanske hade missuppfattat innehållet i den aviserade propositionen. Utskottet har i sitt betänkande ytterligare förtydligt problemställningen. Sedan kan man alltid fråga sig varför tidsgränsen finns – de allra flesta vet att det uppstår en diskussion var än tidsgränsen läggs.

Fru talman! Jag tycker att bostadsministern och hans närmaste medarbetare, som fört förhandlingarna med övriga berörda parter, är väl värda ett stort tack och beröm för slutprodukten. Jag är medveten om att förhandlingarna

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Fukt- och mögelskador
i småhus*

tidvis varit utomordentligt hårda innan förslaget roddes i hamn.

Förslaget innebär i korthet följande: Det är många gånger omöjligt att fastställa vem som har vållat skadorna. En av parterna gemensamt inrättad skadenämnd skall därför svara för bedömningen av en inträffad skada. På ansökan av husägaren prövar nämnden om skadan omfattas av de nu nämnda överenskommelserna och vilka huvudsakliga åtgärder som behöver vidtas för att avhjälpa fukt- och mögelskadorna. Avsikten är att möjlighet att få skadan avhjälpt skall förbehållas småhus med allvarliga fukt- och mögelskador. Husägaren skall själv svara för kostnaderna för arbetena upp till ett belopp som motsvarar basbeloppet. Enligt dagens besked i Ekot är basbeloppet 23 300 kr. för den s. k. självriskan. Denna självrisk anser man motsvara ett normalt risktagande.

En skadenämnd skall tillsättas som skall bestå av en ordförande och fyra andra ledamöter. På den punkten har det inkommit motioner om att småhusägarna borde få ytterligare insyn. Parallellt med den fond som Svenska byggnadsentreprenörföreningen och Byggnadsförbundet bildar skall en statlig fond inrättas för fukt- och mögelskadade småhus. Den skall finansieras via statsbudgeten. I budgeten för 1985/86 beräknas kostnaden till 20 milj. kr. och under fyraårsperioden blir kostnaden sammanlagt 250 miljoner.

Fru talman! Jag skall bara mycket kort beröra motion 133, som kräver ökade resurser till forsknings- och utvecklingsarbete, främst rörande fukt- och mögelproblem i flerbostadshusen. Det är en angelägen fråga som motionärerna för fram. Den har också väckts i departementet via en skrivelse från SABO. Jag förutsätter att bostadsdepartementet med uppmärksamhet följer frågan. Den framställning som har gjorts från SABO:s sida bör övervägas i positiv anda. Eftersom frågan redan nu är aktualiserad avstyrks motionen med den hänvisning jag har nämnt.

Jag har ingen anledning att kommentera Erling Bagert inlägg eller folkpartiets särskilda yttrande. Det särskilda yttrandet finns fogat till bostadsutskottets betänkande.

Sist men inte minst, vill jag än en gång understryka vikten av att ett enigt utskott står bakom betänkandet. Det garanterar den eller dem som drabbas av fukt och mögel en bättre tingens ordning. Det är många småhusägare som i dag drar en lättnadens suck när riksdagen inom kort är beredd att ta ställning till regeringens proposition på den här punkten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 75 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Magnus Persson nämnde att hus byggda mellan 1970 och 1975 ännu kan komma i fråga för ersättning. Det är riktigt att den möjligheten finns. Vad vi i vårt särskilda yttrande speciellt ville påpeka var att man då måste ha en skriftlig dokumentation på att skadan har upptäckts i ett visst skede.

Nu vet jag, via en del drabbade familjer, att många av dem per telefon oändligt många gånger under lång tid har påpekat skadorna för husfabrikanten. Sedan har inte detta kunnat styrkas och därför har man kommit i ett läge där man inte kunnat få ersättning. Vi tycker därför – och nu går vårt särskilda

yttrande också med till departementet och kommer med i hanteringen – att man borde kunna ge dispens i en del fall, även om det inte skriftligen kan styrkas att skadorna upptäckts i ett visst skede. Man kanske kan visa på annat sätt att skadorna verkligen skett.

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Fukt- och mögelskador
i småhus*

Anf. 76 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan naturligtvis inte i dag säga vad som kan komma att ske, men självfallet får erfarenheterna från skadenämnd, departement och berörda utvisa huruvida detta är en stor fråga. Jag tycker att riksdagen med varm hand skall överlåta åt skadenämnden och departementet att bearbeta frågan.

Anf. 77 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Det finns i riksdagen ett antal frågor och ärenden där samstämmigheten mellan partierna är stor, även då det egentligen skulle kunna finnas utrymme för profileringar. Till dessa hör problemen med fukt och mögel i byggnader.

Dessa problem har de senaste åren blivit alltmer påtagliga. Många boende, främst småhusägare, har råkat verkligen illa ut när fukt och mögel har slagit till. I en del fall har hela familjeekonomier raserats. Allergier, sjukdomar och inte minst psykiska lidanden följer i möglets spår.

Sedan allt fler har insett vad som har hänt och hur många människor som har blivit drabbade har dessa frågor aktualiserats i riksdag och regering. I de allra flesta fall har enigheten varit stor. Att märka är också att enskilda motioner har bifallits av riksdagen. Sålunda blev uppslutningen kring Knut Billings och min motion om en generell försäkring för gruppbyggda småhus närmast total. Numera finns det en tioårig försäkring för just gruppbyggda småhus. Tyvärr har det ännu inte blivit möjligt att få med styckebyggda småhus, men min förhoppning är att denna riksdagens beställning snart skall ge resultat.

Det tioåriga försäkringsskyddet gäller nybyggda hus. Men hus som redan har drabbats av fukt och mögel har hittills stått utanför försäkringen. Under den allmänna motionstiden väcktes en fempartimotion om hjälp till ägare av redan mögelskadade hus. Med det beslut som riksdagen i dag i stor enighet kommer att fatta kommer även denna grupps problem i de flesta fall att kunna lösas. Att utskottet är enigt tycker jag är en styrka.

Givetvis hade det varit ännu bättre om skyddet hade kunnat omfatta alla skadade hus, exempelvis hus byggda före 1976. Detta har dock inte varit möjligt, bl. a. därför att förslaget bygger på en förhandlingsöverenskommelse. Likaså skulle en längre garantitid än tio år innebära ett avsteg från den princip som gäller för gruppusgarantin. Visar det sig möjligt att inom ramen för dagens beslut åstadkomma hjälp även för dessa har givetvis jag inte någonting emot det.

Med anledning av regeringens proposition väcktes en fyrpartimotion, m, c, fp och vpk, i vilken vi på ett par punkter föreslog förtydligande och klarläggande av regeringens proposition. Detta har resulterat i ett tillkännagivande i betänkandet.

Det som uppnås med dagens beslut tycker jag är både värdefullt och glädjande. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 78 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Magnus Persson sade att det är en efterlängtd proposition som vi nu behandlar i utskottets betänkande nr 6. Även vi från centerpartiet ser det så. Vi tyckte kanske att det dröjde litet väl länge med ett initiativ från regeringens sida, och det var bl. a. mot den bakgrunden som vi från centerpartiet tog initiativet till en fempartimotion i den här frågan.

Nu är vi alltså framme vid beslutstillfället, och det är ett enigt utskottsbe-
tänkande som vi behandlar. Den tidigare enigheten, som riksdagen har visat
upp vid behandlingen av bl. a. motioner från centerpartiet om åtgärder mot
fukt- och mögelskador i hus, har alltså nu visat sig kunna bestå. Från det att
vi tog initiativet till fempartimotionen har det funnits en beredvillighet på alla
håll att komma fram till en lösning på problemen för de människor som har
drabbats av fukt- och mögelskador i sina hus. En första sådan lösning
föreligger nu. Låt mig, fru talman, från centerpartiets sida uttala tillfredsstäl-
lelse över att det är så. Det är inte anständigt att vi i vårt moderna samhälle
skall tillåta att människor utsätts för det fruktansvärda lidande, både fysiskt
och psykiskt, det sociala tryck och den ekonomiska belastning som det här
många gånger är fråga om.

Självfallet vore det fel att tro att alla problem för de drabbade husägarna
nu är helt lösta. Man kan ha olika önskemål om ytterligare åtgärder, och det
har även vi från centern. Men ett stort och viktigt steg mot en lösning tas trots
allt i och med dagens beslut här i kammaren. Det betänkande som föreligger
får anses som den minsta gemensamma nämnare som varit möjlig att nå med
alla partier inblandade. Den proposition som behandlas i betänkandet är i
själva verket en beställning från riksdagen, byggd på den fempartimotion
som jag tidigare nämnde. Den bygger dessutom på – och är en förutsättning
för – en förhandlingsöverenskommelse mellan staten och vissa byggprodu-
center. Därmed är riksdagens beslutsutrymme begränsat i den meningen att
riksdagens beslut inte kan eller får desavoueras av överenskommelser i
förhandlingar mellan parterna. En förhandlingsöverenskommelse kan som
bekant aldrig dikteras från en part. Men här tycks också finnas – jag vill gärna
säga det – en beredvillighet även från motparternas sida, dvs. från byggpro-
ducenternas sida, att göra det bästa av en svår situation som uppstått för
många familjer i och med dessa fukt- och mögelskador i husen.

I den fyrpartimotion som moderaterna, folkpartiet, vpk och också
centerpartiet står bakom, har vi beaktat karaktären av partsförhållanden och
förhandlingar. Därför har vi i motionen velat gå försiktigt fram.

Men vi har ändå i några avseenden anfört synpunkter. Det gäller för det
första vad som kommer att hända med dessa hus som åtgärdas, om det skulle
visa sig att de ånyo drabbas av mögelskador. Vi menar att dessa hus efter
mögelsaneringen borde föras in i det försäkringssskydd som förutsätts komma
för småhus och som Bertil Danielsson här tidigare var inne på. Riksdagen har
ju begärt förslag i den riktningen från regeringen.

För det andra gäller det de fall där skadorna är så omfattande att sanering
ur kostnadssynpunkt inte är försvarlig. I sådana fall förestår ingenting annat
än rivning och nybyggnation. Vi har därför pekat på möjligheten av ett
inlösenförfarande, och det ges stöd för en sådan tanke i utskottets skrivning.

Den tredje synpunkten gäller skadenämndens sammansättning och den

fjärde skadenämndens ställning. Vi anser att företrädare för småhusägarna måste få någon form av inflytande över skadenämndens beslut. De drabbade måste också få insyn i nämndens arbete och eventuellt kunna överklaga dess beslut.

Detta är för de drabbade viktiga frågor som berör deras trygghet. De här synpunkterna ges stöd i utskottets skrivning och utmynnar i tillkännagivanden till regeringen. Motionens krav har alltså vunnit utskottets gehör, och det är tillfredsställande. Därmed torde dessa frågor också kunna lösas efter det att vi sett hur skadenämndens arbete i praktiken kommer att se ut.

Även de synpunkter som Erling Bager tog upp här är viktiga och bör kunna lösas på sikt, om de inte redan är lösta med vad som sägs i propositionen och utskottsbetänkandet, dvs. det Magnus Persson tidigare hänvisade till. Det går som bekant inte att få allt på en gång.

Fru talman! Vi i centern ser med tillfredsställelse på att en lösning nu är för handen för dem som drabbats av fukt och mögel i sina hus. Jag vill också uttala förhoppningen att hanteringen framöver av dessa problem, av berörda parter skall ske med omdöme, förnuft och med den beredvillighet som ändå präglat handläggningen av detta ärende här i riksdagen under de senaste åren.

Därmed yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

10 § Föredrags

Bostadsutskottets betänkande

1985/86:7 Ändring i ledningsrättslagen och anläggningslagen (prop. 1985/86:37)

Utskottets hemställan bifölles.

11 § Föredrags

bostadsutskottets betänkanden

1985/86:3 om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning (prop. 1985/86:5) samt

1985/86:8 om ändring i lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. (prop. 1985/86:35).

Anf. 79 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Bostadsutskottets betänkanden 3 och 8 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså bostadsutskottets betänkande 3 om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning.

*Försöksverksamhet
med samordnad läns-
förvaltning*

Anf. 80 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Den påtagliga enighet som präglade debatten och inläggen i föregående ärende blir väl inte lika fullständig i debatten om detta betänkande. Men jag vill redan nu slå fast att vi ställer upp på den princip som kommit till uttryck i regeringens proposition om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning. Vi har dock vissa invändningar i en del hänseenden.

Just försöken att samordna länens resurser för att uppnå effektivitet måste anses vara mycket bra. Länsstyrelserna har under senare år i realiteten fatt sin ställning försvagad. På riksdagens bord ligger ytterligare ett förslag, och det går ut på att skatteavdelningarna skall brytas ut. Det kan ifrågasättas om detta är förenligt med innehållet i dagens betänkade, som ju går ut på att länsstyrelserna skall tillföras funktioner som de inte tidigare har haft.

Vi i moderata samlingspartiet har haft åsikter om det som kallas funktionsstyrelse. Vi tycker inte om det begreppet. I propositionen föreslås att en del av länsnämnderna ändå skall ha kvar en viss del av funktionen såsom lekmanastyrelse och kallas för funktionsstyrelse.

En del ärenden skall behandlas av länsstyrelsens styrelse – den stora, enhetliga – och en del ärenden skall ändå ligga kvar hos de s. k. funktionsstyrelserna. Det här är ju varken hackat eller malet. Olika beslut fattas på olika nivåer – än skall de fattas här och än där.

Det är något halvhjärtat över regeringens hantering av ärendet. Det ser ut som om man inte vågade gå fullt ut. Vi menar att skall man göra ett försök i den här riktningen, skall försöket göras på ett sådant sätt att man får ett utslag, som sedan kan utvärderas. De erfarenheter som då kan tas fram och dokumenteras skall ligga till grund för fortsatta överväganden.

Men om man bara tar ett halvt steg, kan man inte räkna med att det resultat man då kommer fram till utgör någon riktig vägledning för det fortsatta arbetet. Strävan efter samordning, effektivitet och vad det nu kan vara, motverkas genom att man inte gör det här fullt ut.

Dessutom kommer, vad jag förstår, de ekonomiska vinsterna att bli måttliga genom att man ändå måste föra ärenden på två olika nivåer, både i länsstyrelsens styrelse och i funktionsstyrelserna.

Det här tycker jag är olyckligt. Det förvånar mig att regeringen inte vågade ta det fulla klivet för att få ett ordentligt utslag i en försöksverksamhet.

Från moderata samlingspartiet har vi alltså motionerat och menat att man borde ha gått raka vägen och avskaffat funktionsstyrelserna också under försöksperioden. Eftersom utskottsmajoriteten inte har biträtt motionen, har vi reserverat oss på den här punkten, och det har lett till att det finns tre reservationer där de moderata ledamöternas namn finns med.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1, 2 och 3 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 81 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! Centerledamöterna i utskottet har avgivit ett par reservationer till betänkandet angående försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning i Norrbotten.

I den första reservationen behandlas länsbostadsnämndernas ställning. Vi tycker att det som majoriteten har beslutat att skriva om länsbostadsnämnderna inte borde stå i betänkandet. Vår uppfattning är att om det är någon nämnd som är lätt att samordna med övrig verksamhet när det gäller beslut som behöver fattas på länsstyrelsenivå, så är det länsbostadsnämnden.

Det ger ett väldigt konstigt intryck när man läser vad utskottsmajoriteten har skrivit: "Utskottet vill i sammanhanget betona vikten av att länsbostadsnämndens organisatoriska inplacering i länsstyrelsen inte får innebära att de lånesökandes kontakter med nämnden försvåras genom en ökad byråkratisering. Det är enligt bostadsutskottets mening viktigt att den lånesökande även fortsättningsvis på ett enkelt och mindre formellt sätt skall kunna vända sig till nämnden i ett låneärende."

Är man rädd för att kontakterna försvåras, borde man naturligtvis inte göra något försök med en samordnad länsförvaltning. Egentligen är ju motivet det precis motsatta, att man skall försöka se om det inte kan bli en effektivare och mindre byråkratisk handläggning, lättare att få kontakt, osv. Därför är det märkvärdigt att man för det resonemanget om just länsbostadsnämnderna.

I frågan om funktionsstyrelser har vi en annan uppfattning än den som Bertil Danielsson gav uttryck för och som moderaterna har tagit upp i reservation 2. Vi tycker att det är viktigt att man inte minskar förtroendemannainflytandet i länsverksamheten, vilket ju skulle bli resultatet om man följde den modellen att bara länsstyrelsens styrelse skulle vara vald och bestå av lekmän och att den skulle överta arbetsuppgifter som länsbostadsnämnden och andra nämnder, vilka skall ingå i den samordnade verksamheten, har att utföra. Vi vill tvärtom stärka det politiska inflytandet över utseendet av även den typen av styrelser.

I dag har vi när det gäller länsstyrelsens styrelse den beslutsordningen att landstinget utser ledamöterna. När det gäller andra nämnder – länsbostadsnämnd, länsarbetsnämnd, länskolnämnd osv. – har vi en blandad sammansättning, där landstinget nominerar någon, organisationer nominerar några och regeringen utser. Vi tycker att man borde ha ett enhetligt system på det sättet att landstinget valde samtliga ledamöter i både lekmanstyrelsen och de olika s. k. funktionsstyrelser som skall finnas i försöksverksamheten i Norrbotten.

Vi har också haft synpunkter på försöksverksamhetens uppläggning och omfattning. Vi har framfört synpunkterna i ett särskilt yttrande som vi har fogat till bostadsutskottets betänkande. Som vi ser det är detta en begränsad försöksverksamhet. Man har kvar den statliga verksamheten. Det enda man gör är att man försöker se, om det finns möjligheter att ta några av specialnämnderna på länet och ha deras funktioner sammanförda med länsstyrelsen.

Egentligen hade det varit väldigt intressant att i något annat län testa en annan typ av utformning av länsverksamheten. I vår motion har vi pläderat för att man skulle ha kunnat ha en försöksverksamhet med det som har kallats länsdemokrati, dvs. att den del av länsstyrelsernas och länsnämndernas verksamhet som är av planerings- och beslutskaraktär – jag bortser alltså från rättskipningen och skatteförvaltningen, som skall skötas på ett annat sätt

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Försöksverksamhet
med samordnad läns-
förvaltning*

– hade sammanförts med landstingsverksamheten på t. ex. det sätt som bl. a. framgår av förslag om s. k. regionkommun i länsdemokratikommitténs betänkande 1982. Det hade varit intressant att få en jämförelse mellan olika typer av länsförvaltning och samordning ytterligare något steg av den verksamhet som äger rum på länsnivå.

Vi har inte ansett att vi i fråga om det här begränsade förslaget om försöksverksamhet i Norrbotten har kunnat föra vårt yrkande vidare till reservation, men vi vill gärna tala för det, eftersom det är sådant som återkommer, om vi skall bedriva en fortsatt försöksverksamhet beträffande hur den regionala verksamheten skall vara organiserad i länet.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 82 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Bostadsutskottets betänkande nr 3 behandlar försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning.

Regeringsförslaget innebär i korthet att länsstyrelsen i Norrbottens län under den aktuella försöksperioden skall fullgöra de arbetsuppgifter som i nuläget ankommer på länsvägnämnden, länskolnämnden, lantbruksnämnden, fiskenämden och länsbostadsnämnden. Berörda länsorganisationer skall inordnas i länsstyrelsen som fristående enheter, och vissa skall ingå i länsstyrelsens planeringsavdelning.

Ett ökat samarbete på den regionala nivån berör sysselsättning, beredskapsarbeten, naturvård osv. Försöksverksamheten syftar till att klargöra, huruvida en samordnad statlig länsförvaltning kan nyttja och bättre tillvarata vissa effektiviseringar. Dessutom borde samordningen bidra till att förnya och vidareutveckla den regionala statliga verksamheten. Försöksperioden omfattar tiden den 1 juli 1986–den 30 juni 1989.

Utskottet har i stort sett ställt sig positivt till regeringens förslag. För sin del vill utskottet markera vikten av att länsbostadsnämndens organisatoriska inplacering i länsstyrelsen inte får innebära att lånesökande och allmänhet möter en ökad byråkratisering och formalism. Vi menar från utskottsmajoritetens sida att det finns skäl att understryka att försöksverksamheten bedrivs effektivt och att den service som i nuläget ges till lånesökanden inte får försämrats. Det är svaret till Kjell A. Mattsson.

Försöksverksamheten bör också ge svar på huruvida länsbostadsnämnden i framtiden skall ges samma organisatoriska ställning som exempelvis länskolnämnden och lantbruksnämnden.

Fru talman! Det finns all anledning att ytterligare överväga den frågeställningen. Frågan bör noga beaktas i samband med den utvärdering som skall göras innan slutlig ställning tas. Utskottet säger vidare att det förutsätter att regeringen i lämpligt sammanhang redovisar utfallet av försöksverksamheten. Jag beklagar att vi inte kunnat nå enighet i denna så viktiga fråga.

Den särskilda beredningsgruppen inom regeringskansliet skall följa frågan. Skulle några nackdelar dyka upp så att säga under resans gång, kommer man väl att ge signaler härom.

När det sedan gäller förtroendemannainflytandet avses att inrättas s. k. funktionsstyrelser där förtroendevalda ingår. Dessa funktionsstyrelser skall

ha befogenhet att besluta i huvuddelen av de aktuella ärenden som tidigare har behandlats av berörd nämnd.

Till detta betänkande finns fyra reservationer redovisade. Jag skall kort bemöta reservanternas invändningar.

Reservation 1 är lämnad av moderater och centerpartister i utskottet. De vill inte att texten på s. 3 i betänkandet skall finnas med. Jag har inledningsvis berört frågan. Det har alltid funnits och finns, fru talman, nyanser i hur vi från de olika partierna upplever och har upplevt bl. a. länsbostadsnämndernas viktiga roll i den bostadspolitiska försörjningsapparaten. Men låt oss avvakta den utvärdering som skall göras. Vi får så småningom svaret på frågan.

Vi menar från utskottsmajoritetens sida att den text som finns på s. 3 i betänkandet är viktig och skall finnas med. Det finns all anledning att redan i initialskedet påtala huruvida det är försvarbart att placera länsbostadsnämnden under planeringsavdelningen. Det är möjligt att länsbostadsnämnden i framtiden bör utgöra en fristående enhet i likhet med länskolnämnden och lantbruksnämnden.

Fru talman! Med detta yrkar jag avslag på reservation 1.

Reservation 2, avseende mom. 1, av moderaterna gäller inrättande av funktionsstyrelser. Bertil Danielsson sade tidigare att det är ett halvhjärtat förslag som regeringen nu lagt fram. Vi menar att det är ett bra förslag. Man kan inte göra så enkelt som moderaterna menar, att det bara bör vara länsstyrelsens ledamöter som skall utgöra den enda förtroendevalda politiska församlingen. Utskottsmajoriteten avvisar moderaternas propåer på denna punkt. Vi följer regeringsförslaget och menar att funktionsstyrelserna är nödvändiga för att man närmare skall kunna följa resp. nämndorgan. Vi bör också ta till vara den lokala förankring som skall finnas i funktionsstyrelserna i framtiden. Länsstyrelsens förtroendemannastyrelse har fullt sjå att fylla sin uppgift som strategiskt övergripande organ för länets och medborgarnas bästa.

Fru talman! Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation 2.

Reservation 3, avseende mom. 2 och 3, av Rolf Dahlberg, Bertil Danielsson och Margareta Gard är egentligen en följdreservation till reservation 2. Moderaterna är konsekventa och yrkar kort och gott avslag på förslaget rörande beslutsfördelningen mellan länsstyrelsens styrelse och funktionsstyrelsen. Förslaget saknar aktualitet enligt moderatreservation 3.

Fru talman! Jag yrkar avslag på reservation 3.

Också reservation 4, avseende mom. 3, av Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambræus gäller funktionsstyrelsernas sammansättning. I reservationen, som är föranledd av motion 43, krävs bl. a. ett mera detaljerat klarläggande om funktionsstyrelserna och deras sammansättning. I detta uttalande skall även kravet på en klarare beslutsfördelning mellan länsstyrelse och funktionsstyrelse ingå.

Det gäller också vem eller vilka som skall utse funktionsstyrelse – om det är landstingen eller staten. Vi menar att frågan är för tidigt väckt. Utskottsmajoriteten följer regeringens förslag i denna del. Regeringens förslag om funktionsstyrelser bygger på en praxis som tillämpats under lång tid. De nuvarande länsvägnämndernas sammansättning kommer med all säkerhet

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

*Försöksverksamhet
med samordnad läns-
förvaltning*

att avspeglas i de kommande funktionsstyrelserna. Det finns därför inte någon anledning att i dag gå reservanterna till mötes. Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation 4.

Det särskilda yttrande som centern har fogat till betänkandet finns det i dag inte någon anledning att mera utförligt bemöta. Den nuvarande fördelningen mellan statliga, kommunala och landstingskommunala frågor är ständigt föremål för överläggningar mellan departement, kommunförbund och Landstingsförbundet.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande på samtliga punkter och avslag på reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Anf. 83 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Magnus Persson bemötte mitt inlägg med anledning av vår reservation, i vilken vi avvisar tanken på funktionsstyrelser. Vi har uppenbarligen ett annat synsätt på denna försöksverksamhet. Försök kan inte direkt översättas med ordet vetenskaplig prövning. Men om man har det i bakhuvudet när man startar ett försök kan det möjligen bli så att man inte innan försöket startat är övertygad om eller tror sig veta vad som är det rätta slutresultat som möjligen kan uppnås.

Magnus Persson motiverar sitt avståndstagande från vår ståndpunkt genom att säga att det inte är bra att ta bort funktionsstyrelserna. Vad vet vi om det? Det har vi ju inte prövat. Egentligen borde man i några fall inom dessa länsnämnders funktionsområden ha prövat att vara utan funktionsstyrelser jämsides med att ha funktionsstyrelser. Så blev det alltså inte. Därför kommer försöket att halta oavsett hur det går. Man borde ha prövat båda alternativen jämsides. Man kan inte ha svaret redan innan ett försök har startat, vilket Magnus Persson uppenbarligen menar sig ha beträffande vår motion.

Det är svårt att veta exakt vad som kommer ut av detta försök. Vår utgångspunkt har därför varit att göra ett försök som så långt som möjligt avviker från dagens förhållande för att då få en klar indikation på om detta är bra eller inte. Det är motivet till att vi har väckt förslaget om att vi inte skall ha några funktionsstyrelser. Jag vidhåller alltså den ståndpunkten.

Anf. 84 KJELL A. MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Egentligen har jag rätt stor skepsis mot denna försöksverksamhet, eftersom den inte blir tillräckligt omfattande. Att då begränsa den ytterligare, som Magnus Persson och utskottsmajoriteten vill när det gäller länsbostadsnämnderna, skulle göra försöket mindre betydelsefullt än vad det i själva verket är.

Jag kan inte finna att det blir några förändringar av länsbostadsnämndens arbete när det gäller att räkna fram vilka lån och vilka typer av bidrag osv. som skall utgå. Naturligtvis kommer samma människor att arbeta med detta även i fortsättningen. Inte ens i dag fattar länsbostadsnämndernas styrelser beslut om alla de ärenden som stämmer med författningar och regler, utan det är endast om de ärenden där det råder tveksamhet och där det kan finnas anledning att diskutera om det inte skall vara ett avslagsärende som den nuvarande länsbostadsnämnden fattar beslut in pleno.

De beslut som tidigare har gått till länsstyrelsens styrelse har gällt t. ex. bostadsbyggnadsprogrammen och ramtilldelningarna. Nu har vi slopat ramarna, och därför är det ännu färre beslut som går till lekmanstyrelsen.

Det enda som möjligen kan komma ut av ett sådant här litet försök är att man skulle kunna se om det blir någon administrativ förenkling eller besparing. Men då kan man inte plocka bort olika bitar ur det som försöksverksamheten skall omfatta. Det är därför som vi tycker att det är fel att göra på detta sätt beträffande länsbostadsnämnderna. Det kan skapa viss oklarhet för departementet och den beredningsgrupp som arbetar med detta.

Vidare är vi medvetna om att socialdemokraterna inte vill hänga med på att vi skall ha val av samtliga styrelser i ett och samma forum. Vi tycker att landstinget är det självklara forum där man skall utse dessa styrelseledamöter.

Anf. 85 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Bertil Danielsson sade att detta inte är några vetenskapliga övningar, och i sitt första inlägg sade han att det var ett halvhjärtat försök.

Jag tycker att regeringens förslag är bra. Men jag tycker att vi kanske inte skall ta steget direkt, utan låt oss avvakta utvärderingen av funktionsstyrelserna, och låt oss ta vara på den erfarenhet och den lokala förankring som de personer som skall ingå i funktionsstyrelserna har ifrån resp. hemort och tidigare verksamhet. Jag tror inte att man skall ta detta kliv alltför långt. Utvärderingen får väl ge svar på frågorna.

Till Kjell A. Mattsson vill jag säga: Det är ingen skepsis från vår sida. Vi konstaterar att länsbostadsnämnderna i sin nuvarande roll har fungerat bra. I förlängningen kan man möjligen fråga sig: Kommer det att vara en vettig idé att i framtiden helt inordna de aktuella uppgifterna under planeringsavdelningen i resp. länsstyrelse? Det är möjligt att utvärderingen kommer att visa att länsbostadsnämnden, i likhet med lantbruksnämnden och läns skolnämnden, bör vara en fristående enhet. Det är egentligen detta som vi menar med den skrivning som vi har på s. 3.

Fru talman! Jag beklagar att vi inte har kunnat nå fullständig enighet om detta, utan att centerpartiet och moderaterna har en annan uppfattning.

Vad gäller valen av de förtroendevalda i funktionsstyrelserna tycker vi att regeringen har funnit en riktig och vettig väg: staten bör utse dessa ledamöter. Det är möjligt att man i framtiden – när man utvärderar försöket – ser på valproceduren på ett annat sätt.

Låt oss avvakta försöksverksamheten i Norrbottens län, som vi tror innebär en vettig väg att vandra. Men låt oss inte ta ut några segrar i förskott. åt någotdera hållet.

Fru talman! Än en gång yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 86 BERTIL DANIELSSON (c) replik:

Fru talman! Magnus Persson säger att regeringens förslag är bra och att han därför inte förstår varför vi inte ställer upp på det. Jag har redan inledningsvis sagt att vi ställer upp på de principer som regeringsförslaget ger uttryck åt – det är bra att man gör ett försök i den här riktningen.

Men vad vi velat peka på är att försöket kunde ha varit bättre utformat.

Försöket är bra men inte tillräckligt bra, enligt vår uppfattning. Och varför inte göra bästa möjliga försök när man nu hade möjligheten och chansen?

Vår grundinställning är att man måste kunna märka en skillnad mellan nuvarande förhållanden och det som föreslås i propositionen. Skillnaden är i vissa hänseenden inte så stor att vi kan få ett ordentligt utslag – det är vad vi vill komma åt.

Anf. 87 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Bertil Danielsson säger att förslaget är bra, men inte tillräckligt bra. Jag kan då tala om att utskottet har gjort en resa till Norrbottens län, där vi träffade representanter för länsbostadsnämnden i Norrbotten. Jag tolkar, fru talman, den överläggning som vi hade så, att personalen vid länsbostadsnämnden i Norrbottens län var orolig för förslaget. Jag vet att liknande tankegångar finns i andra länsbostadsnämnder.

Det är av denna anledning, fru talman, som vi redan nu, i initialskedet, har velat markera utskottsmajoritetens klara besked när det gäller försöksverksamheten. Jag vill än en gång säga: Låt oss avvakta en utvärdering av försöksverksamheten! Då kanske Bertil Danielsson och jag blir överens om att utskottsmajoritetens skrivning var bättre än den reservanterna föreslog.

Anf. 88 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Länsstyrelsernas roll, organisation och arbetsformer har från tid till annan utsatts för diskussion och kritik. Den statliga länsförvaltningen har varit föremål för flera utredningar, som ibland resulterat i vissa förändringar av verksamheten och organisationen. Av erfarenhet vet vi dock att det är svårt, ja, ibland synes det nästan omöjligt, att ändra på och förnya en redan etablerad organisation. Trögheten är påtaglig.

Den statliga länsförvaltningen har bl. a. kritiserats för att vara alltför uppdelad i olika sektorer för att motsvara dagens krav. Sektorsuppdelningen leder till brister vad gäller samordning och effektivitet. Kritiken kommer från olika håll, inte minst från kommunerna och näringslivet.

Nuvarande organisation med olika länsnämnder synes inte motsvara dagens krav. Därför välkomnar folkpartiet den försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning som föreslås i bostadsutskottets betänkande 1985/86:3, och jag yrkar härmed bifall till utskottets hemställan.

I propositionen föreslås bl. a. att länsstyrelsen i Norrbottens län skall fullgöra de uppgifter som i dag ankommer på länsvägnämnden, länskollnämnden, lantbruksnämnden, fiskenämnden och länsbostadsnämnden och att funktionsstyrelser skall inrättas under länsstyrelsen. En försöksperiod om tre år föreslås, och därefter skall en utvärdering äga rum.

I samband med att denna proposition presenterades väcktes, som vi har hört här i dag, några motioner. Inte i någon av dessa motioner går man direkt emot att en försöksverksamhet i Norrbottens län skall äga rum. Däremot är man kritisk på ett par punkter vad gäller innehållet i propositionen. Det har också framkommit i den debatt som har föregått mitt anförande.

Rolf Dahlberg m. fl. från moderata samlingspartiet anser att man i försöksverksamheten borde pröva en organisationsform där länsstyrelsen i Norrbottens län är den enda lekmanstyrelsen. Detta skulle enligt folkpar-

tiets uppfattning leda till en alltför stor centralisering av beslutsfattandet på bekostnad av lekmannainflytandet. Denna koncentration till länsstyrelsen innebär också risk för att styrelsens strategiska roll vad gäller arbetet med övergripande planering och framåtsyftande utvecklingsarbete kan bli förfelat.

Även centerpartiet har väckt en motion med anledning av nämnda proposition. Motionärerna, som är Bertil Fiskesjö m. fl., vill gå i motsatt riktning mot den som föreslås i propositionen. Centerpartiet vill ge en större tyngd åt dagens länsnämnder. I motionen talar man också för en klarare beslutsfördelning mellan länsstyrelsens styrelse och funktionsstyrelserna.

Att nu göra närmare preciseringar härvidlag tror jag inte är lyckligt. Försöksverksamheten får visa hur vi skall gå vidare efter de tre år som försöket skall pågå. Vi kan här i kammaren i dag länge diskutera vilken nivå försöksverksamhetens omfattning bör ligga på. Svaret på den frågan torde vi inte få förrän om tre år, när försöket är slutfört.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande 1985/86:3 i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 8.)

Anf. 89 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera bostadsutskottets betänkande 8 om ändring i lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

Lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande

Anf. 90 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! Det förslag som har behandlats i detta betänkande bygger på att riksdagen i mars 1984 på ett enhälligt förslag av bostadsutskottet gav regeringen till känna att lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande borde ändras så att byggnadsnämnderna skulle få möjlighet att jämka eller helt efterge byggnadsavgifter, som skall påföras enligt lagstiftningen. Utskottet är enigt beträffande det nu aktuella propositionsförslaget och tillstyrker propositionen på denna punkt.

Centern vill emellertid gå längre och förenkla lagstiftningen på det här området ytterligare. Vi tycker att lagstiftningen är besvärlig att tillämpa. Under årens lopp har vi sett många exempel på att byggnadsnämnder haft problem med att tillämpa den, och jag vill här redovisa det som jag senast har kommit i kontakt med och som visar hur felaktigt man ibland tvingas hantera lagen.

I en kommun i mitt hemlän började en person förhandla om försäljning av en mindre jordbruksfastighet samtidigt som han köpte en bostadsfastighet inne i samhället. Det tog honom ungefär ett år att bli av med sin jordbruksfastighet så att han kunde flytta in i den fastighet han hade köpt. Det kostade förstås pengar att ha den nya fastigheten stående tom, varför han hyrde ut den till ett konsultföretag. Någon anmälde till byggnadsnämnden att

fastigheten hade ändrad användning – det blir naturligtvis något mera biltrafik från och till ett hus där det finns en konsultverksamhet än till en fastighet som används som bostad.

Frågan togs upp i byggnadsnämnden, och trots att det bara gällde två tre månader intill dess att huset skulle återgå till att användas för sitt ursprungliga ändamål, dvs. som bostad för den aktuella personen, var byggnadsnämnden tvungen att ta ut avgift för att användningen hade ändrats.

Jag tycker detta är ett exempel på hur felaktigt en lagstiftning kan fungera när vi inte tänkt tillräckligt på effekterna av den vid införandet.

Jag kommer ihåg att man var väldigt restriktiv när det gällde att utforma den här lagstiftningen. Man ville att den skulle vara likartad, så att inte byggnadsnämnderna skulle kunna få möjligheter att göra avsteg från bestämmelserna i lagstiftningen. Det har lett oss fram till vår uppfattning, att det är fel att samhället lägger på avgifter av det här slaget när det är fråga om mindre förseelser mot den här typen av lagstiftning inom byggnadsväsendet. Det kan t. ex. vara fråga om en person som har utfört ett byggnadsarbete som i dag skulle kräva byggnadslov och som ansöker om detta så snart han blir påmind om att skyldigheten föreligger. Han ändrar det utförda arbetet om byggnadsnämnden påpekar att detta inte borde utföras så som det har utförts eller planeras att utföras. I sådana fall, då det gäller smärre avvikelser från byggnadslovsreglerna, tycker vi inte att det är nödvändigt med den här typen av sanktionssystem.

Självfallet har vi inte någonting emot – och vi har heller inte något sådant yrkande eller någon antydning i den riktningen i vår motion – att de grövre brotten mot lagstiftningen föranleder s. k. tilläggsavgift. De reglerna skall naturligtvis finnas kvar, eftersom lagstiftningen har kommit till just för att man skall kunna sätta ordentlig press på dem som medvetet bygger nytt och gör stora ombyggnader och liknande utan att ha inhämtat tillstånd. De skall inte ha möjligheter att ha kvar sitt svartbygge. Det effektivaste är då att svartbygget som sådant helt enkelt tas bort, men om man kommer fram till att detta inte bör bli resultatet, så bör man vidta en sanktion som är ekonomiskt kännbar för den som har begått förseelsen.

Det finns en annan punkt i propositionen som vi inte heller är ense om och som vi har reserverat oss mot. Det gäller formuleringen i 5 § påföljdslagen att avgift inte utgår om rättelse sker innan fråga om påföljd eller ingripande enligt denna lag tas upp till överläggning vid sammanträde med byggnadsnämnden. Vi har diskuterat uttrycket "överläggning" och funnit att det kan tolkas så att frågan bara behöver ha anmälts och direkt bordlagts utan att över huvud taget ha kommit upp till någon diskussion. Vi menar att om förändringen skall ha någon verklig effekt borde man inte behöva erlägga avgift om man har gjort rättelse innan byggnadsnämnden fattar beslut. Vi har alltså lagt en reservation i vilken vi hemställer att regeringen arbetar vidare med ett ytterligare förslag som i realiteten skulle innebära att såväl den särskilda avgiften som byggnadsavgiften skulle tas bort.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 91 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! I propositionen föreslås att lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande ändras så att byggnadsnämnden och inte länsstyrelsen skall få möjlighet att jämka eller efterge byggnadsavgift i ringa fall av olovligt byggande. Detta är bra och ett steg i rätt riktning. Alltför många bagatellärenden har ibland blivit föremål för höga byggnadsavgifter.

Förslagen i propositionen löser dock inte alla de problem som uppkommit för byggnadsnämnderna vid tillämpning av påföljdslagen. Folkpartiet har därför i en gemensam reservation med centerpartiet och moderata samlingspartiet föreslagit att frågan skall utredas bättre i syfte att ge större frihet åt byggnadsnämnderna vid tillämpningen. Ibland förekommer det ärenden där det är tveksamt om svartbyggen föreligger, det är tveksamt vilka besked som getts från myndigheterna, och det förekommer oklarheter. Här borde det vara en fördel om byggnadsnämnden hade större möjlighet att avskriva s. k. bagatellärenden och på det sättet avlasta administrationen.

Vi instämmer från folkpartiet i den centermotion som har tagit upp frågan. Jag yrkar bifall till den gemensamma reservationen från centern, folkpartiet och moderaterna.

Anf. 92 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! I det betänkande vi nu har att behandla tas frågan upp om ändring i lagen om påföljder och ingripanden, LPI.

Lagen kom till 1976 och innehåller bestämmelser om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande. I olika sammanhang har lagen ansetts vara alltför onyanserad och "stelbent".

Bostadsutskottet har under föregående riksmöte i betänkande 14 i enlighet med vad som föreslagits i lagrådsremissen till PBL uttalat, att LPI borde modifieras i vissa avseenden. Dessa ändringar borde klaras av innan PBL träder i kraft. Detta bifölls också av riksdagen.

Enligt förslaget i betänkandet får nu byggnadsnämnderna möjlighet att medge jämkning eller eftergift av avgift där byggnadsnämnderna bedömer överträdelsena som bagatellartade. Samtidigt kan mycket av den inkonsekvens som finns i dagens tillämpning av LPI nu elimineras.

Detta betänkande stämmer således överens med de intentioner utskottet tidigare uttalat. Mot detta har de tre borgerliga partierna reserverat sig till förmån för en centermotion där det föreslås att olovligt utförda åtgärder, som sedan i efterhand kan godkännas av byggnadsnämnden, inte skall belastas med byggnadsavgift.

Detta vore en farlig väg att slå in på. Resultatet skulle bli: Bygg först utan att be om lov, byggnadsnämnden sanktionerar i efterhand. Ett sådant förfarande skulle minska respekten för byggnadslagstiftningen och bereda landets byggnadsnämnder stora problem med att upprätthålla lagen. Svartbyggandet skulle med andra ord öka. Detta är ett illa genomtänkt förslag, som jag inte trodde att tre partier skulle ställa sig bakom i utskottet.

Kjell A. Mattsson anförde ett exempel från Bohuslän, där man hade hyrt ut en bostadslägenhet till en konsult. Det är klart att i en sådan situation borde byggnadsnämnden innan åtgärder vidtogs ha undersökt om det skulle bli problem exempelvis genom ökning av trafiken. Frågan om ventilationen

kanske också hade behövt tas upp till diskussion i byggnadsnämnden. Om man i byggnadsnämnden planerar för en viss verksamhet, så måste byggnadsnämnden även så att säga ha vapen i händerna för att kunna upprätthålla lagstiftningen.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 93 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! Socialdemokraterna har ju inställningen att allt skall vara reglerat. Om bestämmelserna inte följs anser man att det skall bli en ekonomisk sanktion, så att människor verkligen tänker sig för och först frågar om det och om det över huvud taget är tillåtet.

Vi tycker rent allmänt att på bygglovsområdet är reglerna alldeles för restriktiva och för omfattande. Detta kommer vi tillbaka till när plan- och bygglagen skall diskuteras. Vi har från centrums sida därvidlag föreslagit att det avsnitt som skall vara fritt från bygglov skall bli betydligt mer omfattande än i dag. Därmed eliminerar man delvis tillämpningen av den s. k. LPI-lagstiftningen.

Vi tycker att det ligger mycket i det argument som Erling Bager anförde, att uppgiften från byggnadsnämnden inte alltid varit så klar att den som vidtagit en viss åtgärd har vetat om han behövde bygglov. Då tycker man att det är märkvärdigt om vederbörande efteråt skall behöva betala särskilda avgifter eller byggnadsavgifter.

I stället skall byggnadsnämnden enligt vår mening vara ett viktigt serviceorgan för människor, så att de får upplysningar av betydelse för den typ av byggnadsåtgärder som de avser att vidta. Rent allmänt anser vi att inriktningen måste vara den, att vi inte skall öka det antal områden i samhället där det är straffbart att utföra ett i och för sig välmotiverat arbete, bara därför att man inte har sökt ett tillstånd eller lämnat in de handlingar som erfordras. Annars blir det en felaktig utveckling, eftersom människor upplever det som oriktigt att de skall erlägga särskilda straffavgifter till samhällsorgan för sådant som ändå godtas av myndigheterna; det är egentligen inte något fel som har begåtts. Därför kommer vi att fortsätta att arbeta för att få bort denna typ av avgifter.

Anf. 94 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! Byggnadsnämndernas prövning av byggnadslovsärenden innebär att det sker en prövning av ärendena avseende samhället och den sökande samt en prövning avseende den sökande och hans grannskap. Byggnadsnämnden skall kontrollera om den föreslagna åtgärden stämmer överens med byggplanen. Gäller det en åtgärd som vidtas på en plats som är belägen utanför planen, kan grannar behöva höras i fråga om den föreslagna åtgärden. Åtgärden prövas också gentemot en räkka lagar, exempelvis väglagen och naturvårdslagen.

Det förslag som framförs i reservationen skulle leda till att denna prövning äventyras. De lättnader man avser att uppnå kommer att leda till att det blir problem i minst lika stor utsträckning för de kringboende som berörs av byggnadsföretaget. Personer som bor utanför byggnadsplanen skulle gå

miste om den rätt till samråd som byggnadslagen ger den. Antalet tvister grannar emellan skulle öka, och så småningom skulle tveksamhet i fråga om byggnadslagstiftningen över huvud taget uppstå. Vad är det som gäller? Behöver jag bry mig om lagen? kan man såsom byggande i en sådan situation fråga sig.

Det här är ett dåligt förslag som riksdagen bör avvisa.

Anf. 95 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! Det har nyss röstats om generalklausul i skattelagstiftningen, och jag förstår att Rune Evensson egentligen även i det här fallet vill ha en generalklausul, dvs. en bestämmelse som säger att allt är förbjudet som byggnadsnämnden inte uttryckligen har gett tillstånd till. Vi säger inte att prövningen skall tas bort när det gäller viktiga saker. I mitt första inlägg framhöll jag att prövningen bör finnas kvar när det gäller betydelsefulla frågor. Vad man i dag fattar beslut om och som beläggs med särskilda avgifter är faktiskt småsaker, som inte alls är så viktiga som Rune Evenssons redogörelse nyss för bestämmelserna gav vid handen.

Anf. 96 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! Med de föreslagna ändringarna av LPI tror jag att byggnadsnämnderna får den möjlighet till saklig och obyråkratisk bedömning av de olovliga åtgärderna som har efterlysts. Kantigheterna i LPI slipas bort, och vid uppenbar misstolkning av gällande regler kan byggnadsnämnden i fortsättningen nedsätta avgiften eller helt efterge den. Man kan säga till en sökande att det som bort rivas i dag men som är O.K. i morgon kan få stå kvar under byggnadsnämndens beslutsprocess. Med de i propositionen föreslagna ändringarna uppnår vi det avsedda syftet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Bostadsutskottets betänkande 3

Länsbostadsnämndens organisatoriska ställning

Utskottets uttalande godkändes med 207 röster mot 105 röster för godkännande av reservation 1 av Kjell A. Mattsson m. fl. innebärande att uttalandet bort utgå.

Mom. 1 (inrättande av funktionsstyrelser)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 66 för reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (funktionsstyrelsernas sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 39 för reservation 4 av Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambræus. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (befrielse från byggnadsavgift)

Utskottets hemställan bifölles med 161 röster mot 151 för reservationen av Kjell A. Mattsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

12 § Föredrogs

justitieukskottets betänkande

1985/86:12 om brott mot borgenärer (prop. 1985/86:30) och

utrikesutskottets betänkande

1985/86:13 om verksamheten inom Europarådet m. m. (skr. 1985/86:66 och redog. 1985/86:12).

Kammaren biföll talmannens förslag att ärendena skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 97 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Justitieukskottets betänkande 12 och utrikesutskottets betänkande 13 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså justitieukskottets betänkande 12 om brott mot borgenärer.

Brott mot borgenärer

Anf. 98 SVEN MUNKE (m):

Fru talman! Justitieukskottets betänkande 12 om brott mot borgenärer är ett komplicerat juridiskt aktstycke. Det har också kritiserats av ett flertal tunga remissinstanser. Hovrätten för Västra Sverige har t. ex. aktualiserat frågan hur åtal för gäldenärsbrott skall hanteras om skattedomstol ännu inte har avgjort skattefrågan. Hovrätten över Skåne och Blekinge menar att en så stor förändring vad gäller synen på latent skulder kräver en mer omfattande analys av problemen än vad som presteras i regeringspropositionen.

Enligt propositionen skall det skapas ökade möjligheter att vid en straffrättslig bedömning ta hänsyn till skulder som kan förutses vid gärningstillfället men som då ännu inte har uppkommit, s. k. latent skulder. Det är främst skatter och avgifter som berörs av förslaget, men det är inte så enkelt. Förslaget kommer nämligen inte enbart att beröra skatter och avgifter till det allmänna. Även böter, viten och skadestånd kommer att omfattas av den nu föreslagna lagstiftningen.

De brister i förslaget som ett flertal remissinstanser har påtalat har mot gängse praxis inte beaktats i propositionen, eller också har de kommenterats i allmänna och ofullständiga ordalag. När det gäller latent skadeståndsskul-

der uttrycker departementschefen "viss förståelse för de farnagor som framförts". Trots detta medgivande om förslagets ofullkomlighet viftas ändå kritiken bort som överdriven.

Enligt moderata samlingspartiets åsikt uppfyller inte propositionen de krav på precision som måste ställas på straffrättslig lagstiftning. Vi menar också att avsnittet om latent skulder är lösligt angivet.

Vi hävdar vidare att ifrågavarande straffhot är riktat mot varje medborgare, som under straffhot åläggs att utföra kvalificerade juridiska och ekonomiska bedömningar. Medan man på andra områden har ambitioner att underlätta för medborgarna betyder det nu aktuella förslaget motsatsen. Såväl lag som motiv är vagt formulerade, så att i många fall tvivel om vad som är rätt och fel uppstår. Detta är särskilt allvarligt.

Ett av rätts samhällets viktigaste uppgifter är att skapa lagar som är klara och begripliga. Detta är särskilt viktigt då det är fråga om strafflagstiftning. Den enskilde skall inte behöva vara tveksam om huruvida han gör sig skyldig till ett brott eller ej. Vi menar att det nu aktuella förslaget medför en ökad rättsosäkerhet hos allmänheten, och vi kan mot denna bakgrund inte biträda förslaget att oredlighet mot borgenärer, vårdslöshet mot borgenärer och mannamån mot borgenärer skall kunna begås av var och en i stället för endast av den som är gäldenär.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 och till följdreservationerna 4, 6 och 8.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 99 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! I detta betänkande från justitieutskottet återfinns två reservationer av folkpartiet, och dessutom har vi avgett två följdreservationer.

Vår första reservation syftar till att skapa klarare lagregler än vad utskottsmajoriteten har föreslagit.

I vår andra reservation tar vi upp en fråga där lagstiftningen redan i dag är oklar. Vi tycker att riksdagen vid detta tillfälle genom en lagändring skulle kunna förhindra framtida missförstånd.

Vi har ingenting att invända mot förslaget att det nuvarande effektrekvisitet slopas och att kriminaliseringen i stället knyts till att handlandet sker i ett visst ekonomiskt läge. Vad vi vänder oss mot är att ett farerekvisit införs. Vi menar att det i lagen införs en otydlighet som inte är förenlig med kravet på förutsebarhet.

Enligt utskottsmajoritetens skrivning skall en gärningsman, i detta sammanhang oftast en företagare, kunna dömas till ansvar om det har funnits skäligen anledning att anta att det fanns stor sannolikhet för betalningssvårigheter inom en överskådlig framtid. Detta tycker jag uppriktigt sagt är mycket luddigt.

Förutsättningen för att samhället skall kunna ställa krav på företagarna är att företagarna vet vad de har att rätta sig efter. Det vet de inte när det nu införs ett farerekvisit av det slag som utskottsmajoriteten föreslår.

Vår andra reservation behandlar brottet mannamån mot borgenärer. Vi tycker att riksdagen i samband med att en förändring i lagen nu vidtas skall utnyttja möjligheten att klarlägga stadgandets innebörd. Vi har därför i vår motion yrkat att lagtexten skall kompletteras så att det framgår att de i det aktuella sammanhanget gynnade skall avse närstående fysiska eller juridiska personer. Det är detta som lagstiftaren ursprungligen har menat. Enligt vår uppfattning framgår det inte klart av paragrafen.

Ett exempel på ett fall när oklarhet uppstod var Stockholms-Tidningens konkurs. Konkursförvaltaren hade därvid bl. a. att ta ställning till om en utbetalning som Stockholms-Tidningen hade gjort till byggföretaget BPA var att anse som mannamån. I syfte att utröna förhållandet begärde konkursförvaltaren ett rättsintyg från en professor vid juridicum i Stockholm. Enligt hans utlåtande var det som hade skett ett klart exempel på mannamån mot borgenär. Med ledning av detta rättsintyg överlämnade konkursförvaltaren ärendet till åklagaren. Denne kom emellertid fram till en motsatt uppfattning och avstod från att väcka åtal.

Jag ifrågasätter inte åklagarens bedömning. Men skälet till att två framstående jurister kunde komma till så olika uppfattningar var såvitt jag förstår paragrafens otydliga utformning. För att förhindra att sådana situationer skall uppkomma på nytt, menar vi att en komplettering bör göras och att den bör göras i detta sammanhang.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3 samt till följdreservationerna 5 och 7.

Anf. 100 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! I början av maj månad i år diskuterade vi här i kammaren och lade fast riktlinjerna för arbetet mot den ekonomiska brottsligheten. Några av de riktlinjerna gick ut på att – också med hjälp av ändrad strafflagstiftning – åstadkomma effektivitet i rättsväsendet och ett snabbare och mer förenklat förfarande. I detta arbete skulle självklart hävdvunna rättssäkerhetsanspråk tillgodoses.

Det lagstiftningsärende som vi behandlar i dag utgör också det ett led i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Regeringens förslag i propositionen syftar till att åstadkomma enklare och effektivare straffbestämmelser mot gäldenärsbrott, dvs. det handlar om kriminaliseringen av olika handlingssätt som strider mot vad en person måste iaktta i förhållandet till sina fordringsägare.

Detta syfte med regeringsförslaget, dvs. förenkling och effektivisering av reglerna, stämmer alltså väl med riktlinjerna i det åtgärdsprogram som riksdagen redan har lagt fast.

Någon revolutionerande reform är det inte fråga om. Helt kort innebär den två saker. Polis och åklagare skall i fortsättningen kunna koncentrera sina krafter på att utreda vilken ekonomisk situation en person befann sig i när han disponerade över sina tillgångar: Var han då på obestånd eller var det en påtaglig fara för att han skulle komma på obestånd? I dag måste det visas att själva förmögenhetsdispositionen medförde en viss effekt, nämligen att gärningsmannen genom åtgärden hamnade på obestånd eller förvärrade sitt obestånd.

Den kaotiska ekonomiska situation som ofta föreligger hos gärningsmannen i sådana här fall har i praktiken gjort att det för åklagaren varit mycket svårt att visa detta direkta samband mellan dispositionen och effekten. Vad som sker genom den föreslagna förändringen är alltså en förenkling av bevissituationen men inte någon egentlig utvidgning av straffansvaret.

Det andra som förslaget innebär är att vid den samlade bedömningen av ansvarsfrågan skall domstolen beakta inte bara skulder som redan existerar vid gärningstillfället, utan också skulder som då ännu inte formellt har uppkommit men som ändå är klart förutsebara skall kunna tas med i totalbedömningen. Dessa skulder kallas "latenta skulder".

Även här motiveras förslaget med behovet av att få en rimligare och rättvisare ordning än den som den nuvarande regleringen ger möjlighet till. I dag kan det t. ex. vara så att man vid den straffrättsliga bedömningen av en förmögenhetsdisposition inte kan ta hänsyn till den skatteskuld som ackumuleras under inkomståret, eftersom den inte anses slutligt uppkommen förrän vid årsskiftet.

Mot båda delarna av förslaget har emellertid genom reservationerna gjorts den invändningen att de inte uppfyller kraven på rättssäkerhet. Som riksdagen slog fast i våras måste hävdvunna rättssäkerhetsanspråk göra sig gällande med samma styrka vid ekonomisk brottslighet som vid annan brottslighet. Förslagen har granskats noga från denna utgångspunkt. En majoritet av utskottets ledamöter har funnit att förslagen väl tillgodoser högt ställda krav på förutsebarhet och därmed på rättssäkerhet. Jag vill tillägga att förslagen inte principiellt avviker från sedvanlig straffrättslig metod. Och det kan understrykas att lagrådet godtagit de förslag till lösningar som regeringen har lagt fram.

Mot vad moderaterna säger i reservation 1 om latenta skulder vill jag inskräpa att utskottet strukit under att bara sådana skulder som klart kan förutses vid gärningstillfället skall få beaktas vid den straffrättsliga bedömningen. Man inser då lätt att reservanternas kritik om bristande förutsebarhet skjuter över målet.

På samma sätt är det med folkpartiets kritik i reservation 2 om farerekvisitet. Först vill jag säga att det redan för närvarande sker en framtidsbedömning, eller som reservanterna säger prognosbedömning, enligt gällande rätt, nämligen frågan om obeståndsrekvisitet. Mera i detalj vill jag påpeka att lagens nya avfattning inte kan leda till sådan oöverblickbar oklarhet som fp-reservanterna är rädda för. Utskottet framhåller t. ex. att sådana mera allmänna faktorer som konjunkturförändringar, minskad efterfrågan eller kreditrestriktioner inte i och för sig föranleder att farerekvisitet är uppfyllt. För detta skall krävas alldeles särskilda omständigheter som gör just det aktuella företags situation prekär. T. ex. måste akuta betalningssvårigheter ha uppstått eller kunna förutses med stor sannolikhet.

För övrigt kan jag till reservanterna rent allmänt säga att utskottet i rättssäkerhetens intresse i sina skrivningar gör ett par förtydliganden och inskräpningar. Detta gäller t. ex. kravet på en hög grad av vårdslöshet hos gärningsmannen för straffbarhet vid brottet vårdslöshet mot borgenärer. Detsamma gäller utskottets skrivningar om begreppet borgenär i paragrafen om mannamån mot borgenärer.

Till sist skall jag bara kort säga beträffande den sist nämnda paragrafen att utskottet inte delar fp-reservanternas uppfattning att det nu finns anledning att ändra regeln om gynnande i otillbörligt syfte. Liksom departementschefen menar utskottet att en mera omfattande omkonstruktion av straffbestämelsen inte är aktuell för närvarande. Den infördes så sent som 1976. Om det yppas svårigheter i den praktiska tillämpningen menar utskottet att saken får övervägas på nytt i ett lämpligt sammanhang.

Med detta ber jag att få yrka avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 101 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Under en rad av år har jag här i kammaren för folkpartiets räkning talat om klarhet, entydighet och förutsebarhet i lagstiftningen. Farerekvisitet vid gäldenärsbrott innebär varken klarhet eller förutsebarhet. Det ger i stället upphov till icke överblickbara gränsdragningsproblem.

Avsikten med de föreslagna ändringarna i brottsbalken är ju att komma åt denna typ av brottslighet genom att förenkla bevisläget. Farerekvisitet förutsätter emellertid prognosbedömning och därmed osäkerhet för näringsidkare om vad som är tillåtet eller icke tillåtet.

När det gäller otillbörligt gynnande av borgenärer så framgår det ju även av majoritetsskrivningen – liksom av Arne Nygrens anförande här – att det kan finnas svårigheter i den praktiska tillämpningen. Men utskottet är alltså inte berett att i dag göra ett tillkännagivande till regeringen. Det tycker jag är att beklaga, för ett bättre preciserande av närståendebegreppet, i likhet med vad som finns i 29 a § konkurslagen, skulle enligt vår uppfattning vara att föredra. Kanske finns det andra lösningar – vad vet jag? Men vad som är viktigt är att paragrafen utformas så att den blir så pass distinkt att även jurister kan tolka den på samma sätt.

Anf. 102 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Utskottets vice ordförande, som också har varit talesman för utskottet, säger här mycket självsäkert att majoriteten har fattat ett klokt beslut. Men å andra sidan finns det kritiker, t. ex. hovrätten över Västra Sverige och hovrätten över Skåne och Blekinge, som har precis motsatt uppfattning. Jag tror nog att den juridiska kompetensen är väl så förankrad i dessa hovrätter som i utskottet.

Det råder inget tvivel om att detta beslut kan bli besvärande för den enskilde. Det gäller ju nu inte bara att tillfredsställa statens behov av skatter och liknande inkomster – det kan man förutse. Däremot är det svårt att förutse skadestånd, viten och böter. Det blir för den enskilde mycket svårt att avgöra detta. Han kan bli tvungen att på grund av dessa svårigheter binda ett kapital som han inte kan förfoga över – för att inte bli lagbrytare. Det är detta vi har opponerat oss mot. Det gäller just de latent skulder som jag räknade upp här – skadestånd, viten och böter.

Så förskräckligt intelligent är nog inte den här propositionen. Det är lustigt att departementschefen själv i en bisats säger att han har viss förståelse för de farhågor som framförts. Men han är inte rädd för att i alla fall hänvisa till att hovrätten över Västra Sverige tillhör dem som har tagit emot propositionen

väl. Å andra sidan är den hovrätten en av de främsta kritikerna. Det går litet dåligt ihop, det här.

Prot. 1985/86:49
11 december 1985

Anf. 103 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Hur länge Sven Munke, Hans Petersson i Röstånga och jag än debatterar tror jag inte att vi kan bli överens. Här finns tydligen delade meningar om klarheten och förutsebarheten. Jag vågar ändå säga att vi i majoriteten känner stor tröst i att vi har flertalet remissorgan och lagrådet bakom oss. Jag kan också konstatera att på alla punkter står åtminstone tre av de fyra partierna i justitieutskottet bakom majoritetens mening. Det tycker jag är ett bevis på att vi i majoriteten har handlat rätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om utrikesutskottets betänkande 13.)

Anf. 104 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera utrikesutskottets betänkande 13 om verksamheten inom Europarådet m. m.

Turkiets representanter i Europarådet

Anf. 105 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det finns i denna tid ett intressant fenomen vad gäller olika militärdiktaturer i världen. I de flesta av de gamla välkända militärdiktaturerna ser man en övergång eller en återgång till vad som brukar kallas demokratiska styrelseformer. Vi kan se fenomenen i Latinamerika, i Brasilien, Argentina och Uruguay. Det finns till och från tendenser till detta även i Chile, den värsta militärdiktaturen av alla. Man kan fråga sig hur det kommer sig att vi i mitten av 1980-talet har fått denna tendens i de här militärdiktaturerna, vilka i stort sett har funnits sedan början av 1970-talet. Dessa diktaturer har utövat ett oerhört blodigt och hårt förtryck mot befolkningen.

Oppositionen i Latinamerika, vänsterns representanter som har överlevt dessa år, har betecknat det här som att USA-imperialismen spelar ut demokratikortet. Vad innebär då det? Jo, det innebär att dessa militärjuntor av olika schatteringar och kalibrar inte har lyckats eller kunnat klara av de ekonomiska problemen i sina resp. stater. De har kört den nationella ekonomin i botten, till bankrutt, och det är inte förenligt med USA:s intressen. Därför är det lämpligt att nu återinföra vad man i skilda länder kallar för demokrati. Det görs därför att man nu har nått det mål man ställde upp i början av 1970-talet. Man har krossat oppositionen, fackföreningsrörelsen och all vänsteropposition. Man har slagit ned folkets rörelser av olika slag, vare sig det har gällt bostadskooperation eller något annat. Nu kan man i lugn och ro låta militären återgå till sina kaserner och skapa vad man kallar demokratiska regimer. Dessa kan på ett bättre sätt ta hand om de ekonomiska spörsmålen och därmed tillgodose USA:s ekonomiska intressen. Det ligger i det globala utspelet att åstadkomma detta.

Exakt samma sak kan vi se i Europas sista fascistiska militärdiktatur, den i Turkiet. Där har regimen sedan 1980 utövat ett skoningslöst förtryck mot folket. Man har slagit ned fackföreningsrörelsen DISK, krossat all opposition och på ett mycket blodigt och hårdhänt sätt förtryckt de etiska minoriteterna, speciellt den stora kurdiska minoriteten i Turkiet.

Nu är oppositionen krossad. Militären har gjort sitt jobb. Det är dags att spela ut demokratikortet också i Turkiet, precis som vänsteroppositionen i Latinamerika påpekar att det är vad som sker i deras länder. Det spel som vi ser i Turkiet och som vi nu har fått stifta bekantskap med i redogörelsen för Europarådets verksamhet är just detsamma.

Strukturen i det turkiska samhället har inte ändrats. Den militära organisationen är intakt och starkare än någonsin. General Evren, som nu kallar sig president, har bytt vapenrocken mot kavaj, men det betyder inte att maktförhållandena på något avgörande sätt har ändrats i det turkiska samhället.

Frågan är då hur vi skall förhålla oss till det här. Skall vi acceptera det spel som pågår? Skall vi gå på mytbildningen att det genomförs något slags demokrati i en stat som Turkiet, bara därför att det direkta militärstyret har upphört? Man har infört ett annat styre, som nu kan verka ganska obehindrat, eftersom den opposition som fanns har krossats av militärjuntan, vilket ju var avsikten.

Jag anser att det är ovärdigt Sverige som stat, ovärdigt svenska politiska partier, svenska organisationer och andra att ställa upp på vad som sker och låtsas som om det skulle vara någon avgörande förändring av det turkiska samhället. Gör vi det, bidrar vi till att permanenta och legalisera förtrycket.

I dagarna finns i Turkiet en stor svensk delegation, ledd av regeringens representant Carl Johan Åberg, med företrädare för alla de stora svenska företagen – Volvo, Asea och alla de andra som har intresse av att öka sin export och tjäna pengar i stater som Turkiet, oavsett hur mycket folket än är förtryckt.

I veckan har turkiska tidningar gått ut med stora förstasidesrubriker där det talas om islossning mellan Sverige och Turkiet, med bilder på framsidan som visar hur den svenska socialdemokratiska regeringens representant tillsammans med den turkiska regimens representanter och det svenska näringslivets företrädare diskuterar utökade förbindelser, handelskontakter och annat.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som man skall se vår motion 1985/86:13 och det yrkande som har delats ut i kammaren och som har följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av motion 1984/85:1696 yrkande I uttalar att Sveriges representanter i Europarådet bör arbeta för att Turkiets nuvarande delegater i rådet frånges sina platser.

Vi anser att om representanter för svenska politiska partier utan protester godtar den turkiska regimens representanter i Europarådet, har man också godkänt förtrycket i Turkiet, godkänt regimens upprepade kränkningar av mänskliga rättigheter, de mord och den tortyr som skett i Turkiet under de senaste åren.

Det borde vara självklart för svenska riksdagsmän från skilda partier, som är representerade i Europarådet, att enträget arbeta för att den nuvarande turkiska regimens representanter fråntas sina platser i Europarådet.

Det har framkommit under utskottsbehandlingen och det sägs också i betänkandet, att våra representanter i Europarådet sitter där som enskilda företrädare för sina partier. All right, ur den synpunkten var yrkandet i vår motion inte särskilt väl utformat. Därför har vi formulerat ett nytt yrkande som finns utdelat på bänkarna i kammaren och som varje enskild riksdagsledamot mycket lätt kan ta ställning till. Vi yrkar att riksdagen skall göra ett uttalande att svenska representanter oavsett parti bör kunna stå upp och arbeta för att Turkiets nuvarande representanter i Europarådet utesluts och fråntas sina platser, till dess att friheten är återupprättad i Turkiet. I andra sammanhang hör vi väldigt mycket talas om fria fackföreningar – jag tänker närmast på Solidaritet i Polen – och det är riktigt och viktigt. Men friheten för DISK i Turkiet är lika riktigt och lika viktig, och den talas det betydligt mindre om. När DISK och andra folkliga organisationer, sammanslutningar och partier kan verka fritt igen, då kan vi på nytt välkomna Turkiets representanter i Europarådet. Men fram till dess är det en skam för varje svensk riksdagsman som representerar ett svenskt politiskt parti att sitta i Europarådet och stillatigande acceptera dessa representanter för en fascistisk mördarregim – den sista i Europa. hoppas vi.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till det särskilda yrkande som är utdelat i kammaren.

Anf. 106 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Situationen i Turkiet råder det nog inga delade meningar om mellan vpk och övriga i utrikesutskottet befintliga partier. Det är i metodfrågorna, tror jag, som skillnaden föreligger. Vpk vill att vi skall gå hårdhänt fram. Sverige som enskild nation skall driva frågan, och våra representanter i Europarådet uppmanas i det förslag som Oswald Söderqvist har lagt på bänkarna att föra den mot en snabb lösning.

Jag skall inte uppta kammarens tid särskilt länge, men jag måste ändå få redogöra för bakgrunden till utskottets ställningstagande, som kan utvecklas litet grand.

Det händer faktiskt saker när det gäller de mänskliga rättigheterna i Turkiet, och det kanske viktigaste har hänt de allra senaste veckorna. Förhistorien är den att den 1 juli 1982 gjorde regeringarna i fem länder – Sverige, Danmark, Frankrike, Nederländerna och Norge – en anmälan gentemot Turkiet till den Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna. I anmälan konstaterades att Turkiet under perioden den 12 september 1980–den 1 juli 1982 brutit mot vissa artiklar i konventionen, bl. a. dem som gäller tortyr, personlig frihet och säkerhet, tanke- samvets- och religionsfrihet, yttrandefrihet och föreningsfrihet.

Efter långvariga förhandlingar mellan anmärländerna och Turkiet har parterna nu enats om en uppgörelse i godo. Detta är för övrigt den väg som särskilt omnämns i konventionen om de mänskliga rättigheterna. Uppgörelsen innebär att Turkiet gjort vissa utfästelser, dels att förhindra att tortyr förekommer, dels att häva det militära undantagstillståndet, dels också att i

parlamentet ta upp frågan om amnesti.

Jag menar att denna uppgörelse måste ses som en framgång. Den innebär något konstruktivt, och man frågar sig vad alternativet hade varit. Skulle kommissionen ha fortsatt sitt utredningsarbete för att undersöka om Turkiet under den aktuella tidsperioden brutit mot konventionen? I bästa fall kanske kommissionen hade funnit att Turkiet kränkt konventionen. Kommissionens rapport skulle sedermera givits till ministerkommittén, och där är spelreglerna sådana att det krävs två tredjedels majoritet för ett ställningstagande. Det är inte troligt att man hade fått se den majoriteten i ministerkommittén.

Herr talman! Låt mig till sist slå fast att utskottet delar uppfattningen att det återstår mycket att göra när det gäller mänskliga rättigheter i Turkiet. Här menar utskottet att Europarådet har en viktig och central roll att spela, både i ministerkommittén och i den parlamentariska församlingen. Vi vet att församlingen har Turkietfrågan på dagordningen nu. Utskottsmajoriteten utgår också från att regeringen fortsättningsvis i ministerkommittén liksom tidigare aktivt medverkar till Turkiets inlemmande bland världens demokratier med en fullständig respekt för de mänskliga rättigheterna.

Till sist, herr talman! Det föreligger, som jag sade i början av mitt anförande, i sakfrågan inga skiljaktigheter mellan Oswald Söderqvists och utskottsmajoritetens uppfattning. Det är metoderna som vi har delade meningar om. Men utskottsmajoriteten har valt den väg som i praktiken är möjlig att vandra. Vi tycker liksom Oswald Söderqvist att det tar alldeles för lång tid, men vi har inga andra alternativ än att i en brokig Europarådsförsamling på bästa sätt lotsa frågan om demokrati i Turkiet. Vi tror inte från majoritetens sida att viagnar saken genom att markerat buffla oss fram, för då blir vi utan stöd.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på det yrkande som Oswald Söderqvist ställt.

Anf. 107 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det vore bra om vi litet närmare analyserade tendenserna i vår tid, som jag tog upp i mitt inledningsanförande, till militärdiktaturens demokratisering i den period som vi just nu befinner oss i. Det som Axel Andersson framförde är säkert välment och någonting som han verkligen personligen också tror på. Men det finns ingenting i praktiken i Turkiet som visar att det kommer att bli en avgörande förändring. Det finns smärre – jag skulle vilja kalla dem för marginella – åtgärder som vi sett har vidtagits på andra håll. För den delen på ett mycket kraftfullare sätt i exempelvis Argentina, men även där kan man betvivla vad det hela kommer att leda till.

Jag är inte ense med utskottsmajoriteten om bedömningen. Jag tror inte att det vi nu ser kommer att innebära en avgörande förändring i Turkiet. Jag tror att det är för optimistiskt, kanske t. o. m. litet naivt, att tala på det sätt som Axel Andersson gjorde.

Det femstatsutspel som här berördes och den s. k. förlikning, för det är ju detta det handlar om, som den turkiska juntaregeringen har med fem stater, bl. a. Sverige, är ju ett bevis på vad jag sade tidigare, nämligen att det finns stora ekonomiska intressen i den svenska nationalhandeln att upprätthålla och utöka handeln med Turkiet. Det är därför vi har en delegation där i dag,

och det är därför de turkiska tidningarna skriver så stort om islossning mellan Sverige och Turkiet. Vill vi ha det så? Vill vi i turkiska tidningar bli utpekade som den stat som har gått med på att i stort sett erkänna den turkiska regeringen, militärjuntan, som en regim som vi kan ha utbyte med utan att protestera och som vi kan godkänna i Europarådet? Jag tycker inte det!

Det har talats om att det har genomförts liberaliseringar, som det så vackert heter. Man talar om att undantagstillståndet har avskaffats. Men i Anatolien, den östra delen av Turkiet som rätteligen borde heta Kurdistan, är det inte tal om att upphäva undantagstillståndet. Det har funnits långt innan militärjuntan kom till makten, även under Bülent Ecevit, den socialdemokratiska premiärministern, tid. Det kommer att finnas kvar även i fortsättningen. Det är alltså inte bara fråga om formaliteter, utan om en grundläggande syn.

Jag vill fortfarande påpeka att det finns en möjlighet för alla i denna kammare att ta ställning till om man vill godkänna denna regims representativitet i Europarådet, eller gå emot att dessa juntamedlemmar, tillsatta genom odemokratiska och orättfärdiga val, får sitta tillsammans med andra nationers representanter, bl. a. svenska, i Europarådets församling.

Anf. 108 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har fullt förtroende för de svenska representanterna i Europarådets parlamentariska församling. Den som är intresserad av att ta del av vad de utträttar i Europarådet kan få uppgifter härom, och den som gör det kan se att det finns fog för mitt ställningstagande.

Som jag sade i mitt huvudanförande, Oswald Söderqvist, gäller det i den bistra verklighet som råder i Europarådet att i möjligaste mån föra frågan framåt igenom den parlamentariska församlingens olika kommittéer. Det blir då, som Oswald Söderqvist uttryckte det, fråga om små steg. Jag betraktar den här uppgörelsen som ett steg i rätt riktning. Jag är överens med Oswald Söderqvist så långt att om Turkiet inte infriar sin del av denna överenskommelse, finns det skäl för Sverige att ånyo söka finna vägar för att föra frågan framåt.

Till dess att vi kan konstatera det ena eller det andra anser jag emellertid i likhet med utskottsmajoriteten att vi får pröva Turkiets vilja härvidlag.

Jag sade inte att undantagstillståndet har upphävts, utan jag sade att det bland åtaganden som Turkiet genom uppgörelsen har gjort ingår att avskaffa undantagstillståndet.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 109 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! En bister verklighet har inte tidigare hindrat oss från att ta ställning i sådana här frågor.

Om utgångspunkten för agerande från vår sida i internationella församlingar som FN, Europarådet och andra skulle vara att vi inte skulle agera om det kanske bara är någon ytterligare enstaka stat som vill driva en speciell fråga, skulle vi aldrig någonsin kunna handla förrän det fanns en majoritet, och då är ju agerandet onödigt.

Det är som i vilket annat politiskt arbete som helst. Man kanske börjar på en nivå där stödet från andra och opinionen i övrigt är mycket ringa. Man arbetar konsekvent, lägger fram fakta och försöker att bearbeta andra att ställa upp för ens egen linje; ett långsamt, tålmodigt arbete som förhoppningsvis till slut ger resultat i positiv riktning. Det är ett litet mera kraftfullt sätt att agera som jag och mitt parti skulle vilja se från de svenska representanterna i Europarådet.

Det finns skillnader när det gäller agerande inom den svenska delegationen, och det vet också Axel Andersson. Som vanligt har högerpartiet i Sverige, moderaterna, ställt sig vid sidan om och tillsammans med andra europeiska konservativa och reaktionära partier i Europa stött den turkiska juntans representanter, så att dessa fick den här platsen i Europarådet. Det fanns från socialistiska, socialdemokratiska, liberala och andra partier ett motstånd. Men det blev alltså för litet.

För den skull får vi ju inte ge upp, utan måste försöka påverka majoriteten genom att framhålla att det som kallas för demokratiseringsprocess är ett spel för galleriet. Turkiet spelar ut demokratikortet. Det kan man göra i det läge som nu råder, därför att man har krossat oppositionen. Den är mördad eller driven i landsflykt. Man kan nu i lugn och ro låta en, som man kallar det, civil demokratisk regim träda till. Men detta har inte ett dugg påverkat den militära organisationen eller minskat militärens makt i Turkiet. Militärerna finns där, och det är de som i grund och botten bestämmer.

Så länge detta inte har ändrats, bör alltså de svenska representanterna i Europarådet ta avstånd från de nuvarande turkiska representanterna och kräva omröstning om deras närvaro i rådet för att om möjligt få bort dem därifrån.

Det är vad man kan begära. Denna begäran kan man ta ställning för genom att rösta ja till det yrkande som vi har framställt här i dag och som jag än en gång vill yrka bifall till.

Anf. 110 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara göra ett tillägg i debatten om de spelregler som gäller i Europarådet och som är anledningen till att jag yrkat avslag på Oswald Söderqvists under överläggningen framställda yrkande. Varken regeringen eller riksdagen kan nämligen styra vad våra representanter i Europarådet skall säga och göra och vilken ställning de skall ta – det är bara ett konstaterande.

Men jag hyser ändå tilltro till att våra representanter i Europarådet – i den situation som frågan befinner sig i – utnyttjar de möjligheter som finns att föra frågan framåt. Och den bästa möjligheten just nu är den överenskommelse som har träffats.

Anf. 111 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag har under åtta år varit svensk delegat i Europarådets parlamentariska församling. Och jag måste som representant i denna församling reagera när Oswald Söderqvist säger att det är en skam att de svenska representanterna inte vidtar några åtgärder.

Det finns kanske inte någon fråga som har varit föremål för så intensiv

debatt och diskussion och föremål för så många undersökningar och delegationsbesök som just Turkietfrågan. Vi har speciella underkommittéer, en till den politiska och en till den juridiska kommittén. I den sistnämnda underkommittén är jag själv ledamot, och även i den politiska underkommittén för Turkiet finns en svensk riksdagsman.

När vpk:s representant här i Sveriges riksdag vill göra gällande att de svenska delegaterna i Europarådets parlamentariska församling inte har något intresse av att påverka den demokratiska utvecklingen i Turkiet, kan jag därför göra mig till talesman för samtliga svenska delegater i Europarådet och säga: Vi har alla arbetat för att få till stånd en parlamentarisk demokrati i Turkiet. Vi har alla arbetat för att få till stånd respekt för de mänskliga rättigheterna i Turkiet.

Frågan om ett godkännande av fullmakterna för de turkiska delegaterna i den parlamentariska församlingen har vi vid ett flertal tillfällen haft möjlighet att ta ställning till. Och jag kan upplysa Oswald Söderqvist om att de svenska socialdemokraterna i Europarådets parlamentariska församling vid varje sådan omröstning sagt nej till ett godkännande av fullmakterna. Vi har nämligen hävdad att det inte har varit och inte är någon parlamentarisk demokrati i Turkiet.

Men jag kan samtidigt också konstatera att vi har en positiv utveckling på det demokratiska området i Europa. Och jag tycker att vi som parlamentarer i Europarådet har ett ansvar för att medverka till en utveckling mot demokrati och till att Turkiet på nytt blir en fullvärdig medlem i Europarådet, så att vi kan säga att det finns en parlamentarisk demokrati i Turkiet och att man där hyser respekt för de mänskliga rättigheterna.

Jag vill upplysa Oswald Söderqvist om att under aprilsessionen kommer en redovisning från den politiska och juridiska kommittén att föreläggas den parlamentariska församlingen. Då får vi möjligheter att på nytt ta ställning till hur situationen är i Turkiet. Vi får då också möjlighet att på nytt ta ställning till fullmakterna för de turkiska delegaterna.

Men jag vill – och det är en principiellt mycket viktig fråga – med bestämdhet yrka avslag på det yrkande som vpk har lagt fram under debatten, "att riksdagen med anledning av motion 1984/85:1696 yrkande 1 uttalar att Sveriges representanter i Europarådet bör arbeta för att Turkiets nuvarande delegater i rådet fråntas sina platser".

Herr talman! Vi vägrar att gå till Europarådets parlamentariska församling med bundna mandat. Vi vill arbeta i Europarådets parlamentariska församling på exakt samma sätt som vi arbetar i Sveriges riksdag. Det är flera hundra ärenden som församlingen har att ta ställning till under varje session. Många av dem är väsentliga frågor som handlar om mänskliga rättigheter. Skall Sveriges delegater, i motsats till övriga delegater i Europarådets parlamentariska församling, ha bundna mandat, torde det vara omöjligt att i församlingen representera Sverige.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka avslag på det yrkande som vpk har framställt under debatten.

Anf. 112 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag hoppas att det var en felsägning när Kurt Hugosson sade att han talade för samtliga svenska representanter i Europarådet. Han kan väl ändå inte mena att han talade för moderaterna, eftersom de har varit med och röstat fram juntans män och eventuella kvinnor till platserna i Europarådet. Jag hoppas därför att det Kurt Hugosson sade inte var sant.

Kurt Hugosson behöver inte ta i så förskräckligt. Jag har klart markerat att jag anser att det finns skillnader i de svenska representanternas agerande. Det har jag nu om igen påpekat.

Detta hindrar emellertid inte att man i den svenska riksdagen, som enskild riksdagsledamot, kan ställa sig bakom ett uttalande. Det strider inte mot några spelregler, och det binder inga mandat. Men det kan vara en opinionsyttring, som visar hur många som värderar den turkiska juntan på samma sätt som vi och därför stödjer vårt yrkande. Det handlar alltså om en viljeyttring. Det kan inte vara brottsligt för någon parlamentarisk församling eller strida mot några spelregler eller formaliteter att ta ställning i en sådan här fråga. Det är därför som vi har framställt detta yrkande.

Jag har redan i mitt första anförande sagt att yrkandet i vår motion var olyckligt formulerat. Detta kom fram vid utskottsbehandlingen, och vi har därför gjort om yrkandet. Det måste vara fritt fram för varje ledamot i den svenska riksdagen att med anledning av yrkandet ta ställning i Turkietfrågan.

Det handlar här om värderingar. Tydligt har Kurt Hugosson och jag – och även Axel Andersson, som tidigare har deltagit i debatten – olika syn på utvecklingen i Turkiet. Jag ser inte den kosmetika som man nu försöker lägga på genom att spela ut demokratikortet som någon avgörande förändring. Samhällsstrukturen är intakt. Fackföreningsrörelsen är förbjuden. DISK:s ledning, dvs. turkiska LO:s ledning, sitter fortfarande i fängelse. Kurdiska oppositionsmän torteras ännu i fångelserna i Diyarbakir och andra ställen.

Det är alltså en fråga om värderingar. Då kan man inte bara krypa undan och säga: Vi sitter i Europarådet och arbetar mycket där. Jag tycker i och för sig att det är bra att man driver Turkietfrågan i Europarådet. Mycket av det som hittills har gjorts av folkpartiregeringen och dess representanter och av Ola Ullsten som ledamot i ministerrådet har också varit mycket bra. Men nu handlar det om fortsättningen.

Skall vi nu inleda något slags liberalisering av kontakterna med Turkiet? Skall vi skicka dit handelsdelegationer? I dagarna beskrivs det i turkiska tidningar, under stora rubriker, hur svenska regeringsrepresentanter tillsammans med svenska näringslivets män sitter i förhandlingar med den turkiska regimen. Det är detta som det gäller att ta ställning till.

Anf. 113 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte här ta upp någon diskussion med Oswald Söderqvist om den demokratiska situationen i Turkiet. Det var inte därför som jag deltog i debatten, utan för att klargöra för Oswald Söderqvist på vilket sätt vi som svenska delegater i Europarådet skall kunna arbeta.

Jag sade i mitt korta inlägg att de svenska delegaterna har haft olika uppfattning i Turkietfrågan. Jag sade att vi som representerar socialdemokraterna har röstat nej i fullmaktsfrågan beträffande de turkiska delegaterna.

Men när jag sade att jag kunde tala å hela den svenska delegationens vägnar gällde det den principiella fråga som vi ju nu har att ta ställning till enligt det yrkande som Oswald Söderqvist har framställt under debatten, nämligen att Sveriges riksdag skall göra ett uttalande som innebär att hela den svenska delegationen i Europarådets parlamentariska församling skall gå dit med bundna mandat.

Vi kan inte och vi skall inte arbeta på det sättet i en parlamentarisk församling. Vi skall ha möjligheter att som fria parlamentariker delta i det politiska arbete och det partiarbete som bedrivs i Europarådet. Därför är det en omöjlighet för en svensk delegat att gå till Europarådets församling med bundna mandat. Det är vad Oswald Söderqvist med sitt uttalande vill att vi skall göra.

Jag hoppas att Oswald Söderqvist nu förstår vad jag försökte säga i mitt första inlägg.

Anf. 114 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det har jag förstått hela tiden. Det är inte alls fråga om annat. Men jag anser fortfarande att det står den enskilda svenska riksdagsmannen eller riksdagskvinnan i den parlamentariska församlingen helt fritt att göra ett sådant här ställningstagande. Sedan må representanterna för de olika svenska partierna anse sig bundna eller inte av det.

Jag tycker uttalandet vore en bra markering, en mycket bättre markering än att skicka en hög regeringsrepresentant till Europarådet som sätter sig ner och förhandlar om stora ekonomiska åtaganden, handelsförbindelser osv., vilket nu har skett. Det har slagits upp enormt stort i de turkiska tidningarna. Jag tror att Kurt Hugosson via vår ambassad i Ankara ganska snabbt kan få artiklarna översatta, så att Kurt Hugosson och andra själva kan se hur man i en sådan här regim utnyttjar situationen. Man talar t. ex. om islossning mellan Sverige och Turkiet. Är det detta som Kurt Hugosson och andra vill ha? Är det den bild ni vill skall framstå som Sveriges ansikte i världen? Då kan inte jag följa med längre. Det är därför jag har framställt mitt yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Justitiekommitténs betänkande 12

Mom. 1 (latent skulder)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 65 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (obeståndsrekvisitet)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 44 för reservation 2 av Hans Petersson i Röstånga och Bengt Rosén.

Mom. 3 (gynnande i otillbörligt syfte)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Hans Petersson i Röstånga och Bengt Rosén – bifölls med acklamation.

Mom. 4–8

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 13

Mom. 2 (Turkiets representanter i Europarådet)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 16 för det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1985/86:7 Radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m. (prop. 1984/85:199 delvis och 1984/85:208)

1985/86:10 Ändring i riksdagsordningens tillägsbestämmelser m. m. (prop. 1984/85:83 delvis)

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:12 Ändrad beskattning av gasol (prop. 1985/86:53)

1985/86:13 Kassettskatten (prop. 1985/86:57)

1985/86:14 Jämknings i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter (prop. 1985/86:58)

Lagutskottets betänkande

1985/86:13 Marknadsföring av alkoholdrycker och tobak

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1985/86:6 Tandvårdsförsäkring (prop. 1985/86:51)

1985/86:7 Invandring m. m. (prop. 1985/86:25 delvis)

1985/86:10 Studiestöd m. m. (prop. 1985/86:25 delvis)

Kulturutskottets betänkanden

1985/86:7 Skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål (prop. 1984/85:179)

1985/86:11 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar m. m. (prop. 1985/86:22 och 1985/86:25 delvis)

Utbildningsutskottets betänkande

1985/86:8 Anslag på tilläggsbudget I (prop. 1985/86:25 delvis)

Bostadsutskottets betänkanden

1985/86:9 Anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 inom bostadsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1985/86:25 delvis)

1985/86:10 Ändrade grunder för bestämmande av den statliga bostadslåneräntan (prop. 1985/86:63)

1985/86:11 Sammanhållen skatteförvaltning m. m. (prop. 1985/86:55)

14 § Anf. 115 ANDRE VICE TALMANNEN:

Efter samråd med konstitutions-, skatte-, socialförsäkrings- och kulturutskottens ordförande och vice ordförande har talmannen beslutat föreslå att konstitutionsutskottets betänkande 7, skatteutskottets betänkanden 12, 13 och 14, socialförsäkringsutskottets betänkanden 6 och 7 samt kulturutskottets betänkanden 7 och 11 får företas till avgörande efter endast en bordläggning.

På morgondagens föredragningslista upptas först ett antal ärenden som ej väntas föranleda debatt. Därefter upptas följande ärenden i nu nämnd ordning:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 6 och 7, konstitutionsutskottets betänkande 7 samt kulturutskottets betänkanden 11 och 7. Dessa ärenden kommer att företas till avgörande i ett sammanhang när debatten är avslutad.

15 § Kammaren åtskildes kl. 16.09.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 11 december

Talmannen 3, 4, 10, 25, 36, 43
Förste vice talmannen 48, 69, 77, 82
Andre vice talmannen 87, 97
Andersson, Axel (s) 89, 91, 92
Annerstedt, Ylva (fp) 12, 19, 23, 25
Bager, Erling (fp) 64, 66, 79
Biörsmark, Karl-Göran (fp) 76
Björk, Gunnar, i Gävle (c) 7
Blom, Lennart (m) 4, 9
Calner, Lisbet (s) 30, 33
Danielsson, Bertil (m) 67, 70, 74, 75
Ekman, Kerstin (fp) 5, 10
Evensson, Rune (s) 79, 80, 81
Granstedt, Pär (c) 14, 20, 23
Göransson, Olle (s) 8, 10
Hagård, Birger (m) 11, 15, 18, 22, 24
Hansson, Agne (c) 68
Hemmingsson, Margareta (s) 16, 20, 24
Hugosson, Kurt (s) 92, 94
Jacobsson, Egon (s) 52, 57, 59, 61
Johansson, Anita (s) 45, 47
Johansson, Kjell (fp) 44, 47, 48, 49, 55, 58, 60
Josefson, Stig (c) 45, 47, 48, 51, 56, 59, 61
Mattsson, Kjell A. (c) 63, 70, 74, 77, 80, 81
Munke, Sven (m) 82, 86
Nygren, Arne (s) 84, 87
Olsson, Leif (fp) 38, 42
Palm, Sverre (s) 39, 42
Persson, Magnus (s) 65, 67, 72, 75, 76
Petersson, Hans, i Röstånga (fp) 83, 86
Svenson, Karl-Gösta (m) 36, 41, 43
Söderqvist, Oswald (vpk) 87, 90, 91, 94, 95
Tobisson, Lars (m) 26, 31, 34
Wachtmeister, Knut (m) 43, 46, 48, 55, 58, 60
Wibble, Anne (fp) 28, 33, 35